

## הישיבה המאתיים-ושישים-ושתיים של הכנסת השישית

יום שלישי, ה' אדר תשכ"ח (5 מארס 1968)  
ירושלים, הכנסת, שעה 16.02

### א. שאלות ותשובות

היו"ר א. תלמי:

אני מתכבדת לפתוח את ישיבת הכנסת. ראשונה נשמע שאלות ותשובות.

#### 1. הבטחת זכויותיו של חבר קיבוץ העוזב את קיבוצו

חבר הכנסת א. אבנרי שאל את שר העבודה ביום כ"ז בתשרי תשכ"ח (31 באוקטובר 1967):

ידוע כי מרבית הקיבוצים קיבלו בעבר וכן גם נתמ"כים בהווה בכסף ציבורי. מאידך גיסא, חברי קיבוץ העוזבים את משקיהם יוצאים חסרי כל ושנות עבודתם בקיבוץ אינן מכוסות אפילו בקופת פנסיה, שלא לדבר כלל על פיצויים מתאימים, בהתאם לוותקו של העוזב. שאלותיו הן:

1. האם נדונה הבעיה הנ"ל בממשלה?
2. האם נעשה דבר-מה על מנת להבטיח מתן פיצוי הולם לעוזבי קיבוצים?
3. אם לא – מדוע?
4. האם התנתה אי-פעם הממשלה את המשך תמיכתה בקיבוצים בהבטחת זכויותיהם של חברים העוזבים את משקיהם?

שר העבודה י. אלון:

1-2-3-4. בעיית חברי קיבוץ העוזבים את קיבוצם נדונה בממשלה במסגרת חוק האיגוד השיטופי, בפרק "הקיבוץ". בהצעת חוק זו נקבע כי יותקנו כללים אשר יקבעו את זכויותיו של חבר קיבוץ העוזב את הקיבוץ. הכללים יותקנו על-ידי התנועות הקיבוציות או על-ידי קיבוצים בודדים, ובמקרה שלא יותקנו על-ידי הללו – ייקבעו על-ידי שר העבודה.

כן נקבע בהצעת החוק כי לא ידרש חבר קיבוץ לעזוב את קיבוצו כל עוד לא קיים כלפיו הקיבוץ את חובתו בהתאם לכללים אלו. הצעת חוק האיגוד השיטופי תונח על שולחן הכנסת בראשית מושב הקיץ.

ביעבר הקימו התנועות הקיבוציות וקבעו תקנון מחייב הקובע את זכויות החבר העוזב, עוד בטרם התקיים דיון זה בממשלה.

יש לזכור כי בטרם מצטרף אדם לקיבוץ, בין שהצטרף אליו כמבוגר ובין שגדל בתוכו, ידועות לו זכויותיו, לרבות למקרה שיחליט לעזוב את הקיבוץ אי-פעם, והב"ד יורה בידו להביא זאת בחשבון בעוד מועד. לא נדרש מאדם העומד להיכנס לקיבוץ לשלם "דמי מפתח" בעד הרכוש ההופך להיות רכישו כחבר קיבוץ ואין דורשים מחבר העוזב קיבוץ לתרום חלקו לכיסוי חובות הקיבוץ. סיוע מממשלה לתנועה הקיבוצית, כמו גם למפעלים אחרים בארץ, לרבות בהתיישבות ובתעשייה, נעשה על בסיס קריטריונים כלכליים כוללים ומוגדרים ולא תוך

התנייה להתערבות בארחות-החיים, ואין כל סיבה להפלות לרעה את הקיבוצים בנושא זה.

#### 2. חלקי אינסטלציה מתוצרת גרמניה בבניין הכנסת

חבר הכנסת א. טיאר שאל את שר העבודה ביום ד' בכסלו תשכ"ח (6 בדצמבר 1967):

הברזים וחלק מן האינסטלציה המותקנים בבניין הכנסת בירושלים הם מתוצרת גרמניה. הנני פונה אליך כאל שר הממונה על מע"ץ ומבקש להשיבני:

1. מדוע הועדפו ברזים וחלקי אינסטלציה מתוצרת גרמניה על פני תוצרת מדינה אחרת?
2. מדוע לא הותקנו בבניין הכנסת ברזים וחלקי אינסטלציה מתוצרת הארץ?

שר העבודה י. אלון:

1-2. ביום 4 באפריל 1962 מינה השר פ. ספיר, שר המסחר והתעשייה דאז, ועדה מיוחדת שתפקידה היה לבחון את ההצעות ליבוא חומרים לבניין הכנסת.

הרכב הוועדה כולל: מר ש. קמחי – משרד המסחר והתעשייה (יושב-ראש); מר י. עילם – המנהל הכללי של "כור"; מר י. לינקרם – המנהל הכללי, התאחדות בעלי-התעשייה; מר א. לשם – סגן מנהל מע"ץ.

בישיבת הוועדה ביום 4 באוקטובר 1962 אושר יבוא כלים סניטריים ואביזריהם בסכום כולל של 6,000 דולר. הוחלט לרכוש את הטובין הנ"ל מאת החברה האנגלית "אידיאל-סטנדרט" בלונדון. "אידיאל-סטנדרט" קיבלה על עצמה את האספקה, ובהיותה בעלת סניפי ייצור בארצות אחרות באירופה, סיפקה חלק מן הטובין בסך 1,160 דולר מסניפה אשר בגרמניה.

#### 3. קצב הירידה בכיש ירושלים

חבר הכנסת ד. לוי שאל את שר היבודה ביום ה' בכסלו תשכ"ח (7 בדצמבר 1967):

זה זמן רב עובדים בהרחבת כביש ירושלים.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

- א. כמה זמן עובדים בהרחבת הכביש הנ"ל?
- ב. מה היה קצב ההתקדמות בעבודה לפני מלחמת ששת הימים?
- ג. האם הוגבר קצב העבודה לאחר המלחמה?

שר העבודה י. אלון:

א. בהרחבת כביש שער-הגיא – מוצא הוחל ביום 1 בנואר 1967, היינו לפני 14 חודשים בקירוב.

ב. בימים שקדמו למלחמת ששת הימים היה קצב ההתקדמות בעבודה, הנמדד בכמות החציבה המבוצעת לאורך חציר במשך יום עבודה – 2,880 מ"מ"ע ליום.

חוברת י"ט, ישיבה רס"ב  
— שאלות ותשובות (אלון, לוי, סנהדראי, זועבי, חביבי) —

#### 6. תלונת פועלים מכפר איכסאל על נורמות עבודה

**חבר הכנסת ע. זועבי שאל את שר העבודה ביום כ"ה**  
**בכסלו תשכ"ח (27 בדצמבר 1967):**

בשבועון „אל-מורסאד" מיום 21 בדצמבר 1967  
נתפרסמה כתבה בשם פועלים מכפר איכסאל על-יד נצי-  
גות, בה הם קובלים על מצב האבטלה החמור בכפרם,  
שלפי הערכתם מגיע לשליש המפורסם בכפר. לפי הכתבה  
הנ"ל נשלחו המובטלים לעבודה ביעור ונדרש מהם  
לחפור 80 בורות בגודל מטר מרובע ועומק — 30 ס"מ  
באדמה סלעית ליום. החוזקים בין הפועלים הצליחו לחפור  
רק 30 בורות ליום, ולאחר יומיים של עבודה הפסיקו  
הפועלים את עבודתם כמחאה על הדרישה המופרזת.

בקשר עם זה אבקש לדעת:

1. האם הידיעות הנ"ל נכונות או נכונות בחלקן?
2. האם קיימת גורמה של 80 בורות בכל המדינה  
והאם מוסכם הדבר עם נציגי ההסתדרות?
3. אם לא — מה ייעשה לתיקון העוול הנגרם  
לפועלים אלה?

#### שר-העבודה י. אלון:

1. הידיעות אינן מדויקות.

כפר איכסאל מונה כ-2,300 גוש. מתוך אוכלוסייה  
זו גרשמו בחודש ינואר שנה זו 61 דורשי עבודה וכל  
הזכאים מביניהם, 52 במספר, נשלחו לעבודות יזומות.  
על כן אין מקום להגדרה כי „שליש ממפרנסים הכפר —  
מובטלים".

וכן, גודל הבור לגטימה הוא שלושת רבעי ממ"ר,  
ולא ממ"ר שלם כדברי חבר הכנסת השואל.

2. הגורמה לחפירת בורות נקבעת לפי נתוני הקרקע  
המקומיים והיא אחידה באזורים דומים (הומוגניים).  
במקרה דנן נקבעה הגורמה בשיתוף עם נציגי מועצת  
הפועלים והמרכז החקלאי בעת ביקורם במקום.

3. מתשובה 2 מסתבר, כי לא נגרם כל עוול לפועלי  
איכסאל.

#### 7. התפוצצות במפעל „מכתשים" בבאר-שבע

**חבר הכנסת א. חביבי שאל את שר העבודה ביום ב'**  
**בטבת תשכ"ח (3 בינואר 1968):**

ביום 1 בינואר 1968 אירעה ב„מכתשים", מפעלים  
כימיים בבאר-שבע, התפוצצות שכתוצאה ממנה נפצעו 13  
פועלים, 3 מהם קשה. נודע, שזוהי ההתפוצצות השלישית  
באותו מקום מאז הקמת המפעל בשנת 1960.

אי לזאת הנני לשאול את כבוד השר:

1. האם ידוע לכבוד השר המקרה הנ"ל?
2. האם נערכה חקירה בנסיבות ההתפוצצות?
3. אם כן — מה הן התוצאות של חקירה זאת?
4. מה הם צעדי משרד העבודה, על מנת למנוע  
הישנות מקרה כזה באותו מפעל או במפעלים דומים?

#### שר-העבודה י. אלון:

1. כן.
2. כן.

ג. במלחמת ששת הימים הופסקה העבודה לגמרי,  
מחמת גיוס הציוד המיני ורוב העובדים, וחודשה ביולי  
1967. מאז גבר קצב העבודה כלהלן: באוגוסט נחצבו,  
בממוצע ליום, 1,000 ממ"ע; בספטמבר — 1,500 ממ"ע;  
וכיום נחצבים 2,000 ממ"ע בממוצע ליום.

בספטמבר הורגש עדיין מחסור בציוד בשל העבודות  
הרבות שהתווספו בעקבות מלחמת ששת הימים. כיום  
אין מחסור בציוד, והגורם הקובע הוא מזג האוויר.

קצב סלילת הכביש לירושלים משיעור רצון לפי כל  
אמת-מידה. כל קטע, שסלילתו מסתיימת, נפתח מיד  
לתנועה.

#### 4. סידורו של ראש משפחה גדולה

##### באשקלון בעבודה קבועה

**חבר הכנסת ד. לוי שאל את שר העבודה ביום י"ז בכסלו**  
**תשכ"ח (19 בדצמבר 1967):**

לאחרונה נולדו שתי שלישיות, האחת באשקלון  
והאחרת בשדרות.

אבי השלישיה באשקלון הוא מר בן-שבת — פועל  
בניין המועסק חלקית והמפרנס שבעה ילדים.

כדי לעודד את הילודה ולעודד משפחות מרובות-  
ילדים, אודה לכבוד השר אם יואיל להשיבני:

מה בדעת משרד העבודה לעשות כדי לאפשר לאבי  
המשפחה לעבוד בעבודה מלאה ולפרנס את משפחתו  
הגדולה בכבוד?

#### שר-העבודה י. אלון:

מר בן-שבת נרשם בלשכת העבודה באשקלון ב-8  
בנובמבר 1967. ב-24 בנובמבר ביקש ראיון עם מנהל  
הלשכה ונתקבל בו ביום. באותו ראיון ביקש עבודה  
שתכניס לו 800—1,000 ל"י לחודש, כאבי משפחה מר-  
בת-ילדים. הוצעה לו עבודה קבועה במקצוע הבניין  
אצל הקבלן רובינשטיין או במחנה צבאי, אמנם בשכר  
נמוך יותר, כמקובל בענף. מר בן-שבת סירב להצעות.  
באותה פגישה הסביר כי הוא עובד אצל הקבלן גורג'  
אליעזר ומשתכר 650 ל"י לחודש. מובן מעצמו כי לשכת  
העבודה אינה קובעת את שיעור השכר; האיש מקבל שכר  
המקובל באותו ענף ששם הוא עובד.

מיום אותה פגישה לא הופיע מר בן-שבת עוד בלשכה.

#### 5. מצב התעסוקה בראשון-לציון

**חברת הכנסת ט. סנהדראי שאלה את שר העבודה ביום**  
**י"ז בכסלו תשכ"ח (19 בדצמבר 1967):**

נמסר לי שמצב התעסוקה בראשון-לציון החמיר  
באחרונה, ובעיר יש כיום 200 מובטלים ו-200 נערים  
עובדים מחוסרי עבודה. כ-300 פועלים נשלחו בימים  
אלה לעבודות יזומות.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

א. הנוכחות העובדות דלעיל?

ב. אם כן — מה בדעתך לעשות כדי למצוא מקומות  
תעסוקה מתאימים בראשון-לציון, כדי לחסל את האבטלה?

#### שר-העבודה י. אלון:

א-ב. במצב התעסוקה בראשון-לציון חל שיפור  
רב. לשכת העבודה מתקשה כיום לספק את כל כוח-  
העבודה המבוקש על-ידי המעסיקים.

1. כמה תלמידים לומדים השנה בבתי-הספר העשייתיים, הנמצאים בטיפולו של משרד העבודה?
2. כמה תלמידים סיימו את לימודיהם בבתי-הספר התעשייתיים בשנת 1967?
3. כמה מן התלמידים נקלטו במקומות העבודה שהיו קשורים בבתי-הספר התעשייתיים?
4. האם קיים מעקב על קליטתם של מסיימי בתי-הספר התעשייתיים בעבודה?
5. האם קיימת תכנית להרחבת רשת בתי-הספר התעשייתיים בשנת הלימודים 1968/69?
6. אם כן — מהו המספר המשוער של הגידול?
7. האם ייפתחו בתי-ספר תעשייתיים למקצועות חדשים בנוסף על הקיימים?
8. אם כן — באילו מקצועות?
9. האם קיימים בתי-ספר תעשייתיים, הנמצאים בתחום טיפולם של משרדים ממלכתיים אחרים?
10. אם כן — מה הסיבות לכך?

#### שר-העבודה י. אלון:

1. 1,180.
2. 225.
3. מבין התלמידים אשר סיימו את בתי-הספר התעשייתיים ולאחר מכן גם את הצבא, נשארו 97% באותו מקצוע שלמדו בבתי-הספר התעשייתיים, ו-50% מכלל הלומדים נשארו כעובדים במפעל שבית-הספר צמוד אליו.
4. כן.
5. כן.
6. בתכניתנו להקים מדי שנה שניים—שלושה בתי-ספר נוספים במשך חמש השנים הבאות.
7. כן.
8. במקצועות הקונפקציה והאלקטרוניקה.
- 9-10. לא.

#### 10. אמצעים להגברת הבטיחות במפעל „מכתשים“ בבאר-שבע

חבר-הכנסת נ. פלד שאל את שר העבודה ביום י"ז בטבת תשכ"ח (18 בינואר 1968):  
אבקש מכבוד השר לענות לי:

מה הם מימצאי חקירת ההתפוצצות ב„מכתשים“ בבאר-שבע שאירעה ב-1 בינואר 1968, ומה הם האמצעים שמשרד העבודה מתכוון לנקוט כדי להעלות את מידת הבטיחות במפעל זה, שתוך שמונה שנים אירעו בו שלוש התפוצצויות?

#### שר-העבודה י. אלון:

עיינ נא בתשובתי מהיום לשאלתה של חבר-הכנסת חביבי הדגה באותו הנושא.

#### 11. ציוד לסילוק שלגים מעל דרכים ציבוריות

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר העבודה ביום כ"ב בטבת תשכ"ח (23 בינואר 1968):

נוכח ניתוק הדרך לירושלים ושיתוקה המוחלט של התחבורה העירונית בתוך ירושלים בעת ירידת השלגים, הנני מבקש לדעת:

3. החקירה העלתה כי ההתפוצצות אירעה מחמת התהוות פירוק כימי מהיר בתוך הדוד, פירוק שנוצר בעקבות שינוי בלתי-צפוי בתהליך הכימי המקובל.

4. ב-22 בחודש ינואר שנה זו מיניתי ועדה המורכבת משלושה פרופסורים מן האוניברסיטה העברית, הטכניון, והמכון האוניברסיטאי בבאר-שבע, מדען ממכון וייזמן ושני מומחים ממשרד העבודה. מינוי הוועדה פורסם בילקוט הפרסומים מס' 1429. הוועדה נתבקשה לבחון את הנסיבות לאירוע ההתפוצצות, ולהמליץ על צעדים למנוע הישנות מקרים כאלו. הוועדה נתבקשה להגיש דו"ח על פעולותיה עד יום 26 באפריל 1968. בינתיים, עד לקבלת דו"ח ועדת החקירה והוצאת המסקנות המעשיות ממנו, הופסק כליל השימוש באותו תהליך כימי אשר במהלכו חל השינוי שגרם לאסון.

עניין הגשת תביעה משפטית ייבדק לאור דו"ח הוועדה.

#### 8. הרחבת תחומי פעולתו של „המשקם“

חבר-הכנסת ד. לוי שאל את שר העבודה ביום ו' בטבת תשכ"ח (7 בינואר 1968):

לדעת הביקורת על „המשקם“, לא מיצתה החברה במידה מספקת את האפשרויות להרחבת תחומי פעולתה כדי לאפשר תעסוקה לקשישים. כן מתברר שקיימים הבדלי מחירים בשירותים דומים והעדר נזהלים לטיפול בתלונות של לקוחות בדבר טיב השירות.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

- א. אילו צעדים נוקט משרד העבודה להרחבת תחומי פעולתה של חברת „המשקם“?
- ב. אילו צעדים נקט משרד העבודה לתיקון הלי-קויים האמורים?

#### שר-העבודה י. אלון:

עם כל הכבוד, אינני תמים-דעים עם ביקורתו של מבקר המדינה בחלק ניכר מנושאי „המשקם“, וברוח זו אף הועברו הערותיו לשר האוצר.

א. „המשקם“, כידוע, נועד לפתור את בעיית הקשישים והמוגבלים בכושר-עבודה אשר מפאת מגבלות אלו אינם נקלטים בתעסוקה טבעית. במשך השנים התרחב „המשקם“ ותוך מאמץ רב של עובדיו הגיע לכדי העסקת 7,000 נזקקים, הישג הראוי לציון.

כתוצאה מן המאמץ להרחיב את מסגרת „המשקם“, הגענו למצב שכל הנזקקים לשירותו בתחום המרכזיים העירוניים מוצאים את פתרונם במסגרת, ואילו בערי הפיתוח, מסיבות אובייקטיביות הקשורות במערכת שירותים מצומצמת יותר ובהעדר כוח-אדם מתאים להרחבת המפעלים, עדיין אין „המשקם“ מסוגל לפתור את בעיית הנזקקים כולם.

ב. הנהלת „המשקם“ עורכת סקרים במגמה להעלות את התפוקה ולשכלל את הליכי העבודה עד כמה שניתן כשמדובר בכושר-עבודה המוגבל מסיבות גיל ובריאות.

#### 9. נתונים על בתי-הספר התעשייתיים

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו שאלה את שר העבודה ביום ט' בטבת תשכ"ח (10 בינואר 1968):

נוכח הצורך החולץ וגדל בהכשרת כוח-עבודה מקצועי לתעשייה, רצוני לשאול את כבוד השר:

2. האם המלצות ועדות החקירה הקודמות בעניין תאונות עבודה ב"מכתשים" בוצעו במלואן?
3. אם לא - מדוע?
4. מה מספר הנפגעים מתאונות עבודה ב"מכתשים" מאז הקמתו?
5. מה עושה משרד העבודה להגברת הבטיחות בעבודה במפעל זה?

#### שר-העבודה י. אלון :

1. עיין נא בתשובה שהשיבתי היום על השאלה של חבר-הכנסת חביבי הדנה באותו הנושא.
- 2-3. כן.

4. במשך שבע שנות קיומו של המפעל נפגעו בו 392 איש. המספר כולל גם פגיעות קלות אשר לא גרמו להפסקת העבודה.

5. משנת 1966 מכהן במפעל קצין בטיחות, שמיני-תיו בתוקף צו מיוחד בהתאם לסמכויות לפי חוק ארגון הפיקוח על העבודה, תשי"ד-1954. ליד קצין הבטיחות פועלת גם ועדת בטיחות. כן מבקר במפעל מפקח עבו-דה אחת לחודש מזה ארבע שנים.

#### 13. אמצעים להגברת הבטיחות ב"חברת החמצן הישראלית"

- חבר-הכנסת נ. פלד שאל את שר העבודה ביום ב' בשבת תשכ"ח (1 בפברואר 1968) :

השופט המחוזי ל. א. רבינוביץ, אשר דן בתביעת נזיקין של מרת פני ברנשטיין, שבעלה נהרג כתוצאה מהתפוצצות ב"חברת החמצן הישראלית - האחים מולר", התריע בפסק-דינו על שיטת העבודה הלקויה שהיתה נהוגה במפעל בטיפול בגלילים.

הריני מתכבד לשאול :

אילו אמצעים נקט משרד העבודה, בעקבות האסון הנ"ל והתרת כבוד השופט, כדי למנוע שיטת העבודה הלקויה במילוי גלילי חמצן?

#### שר-העבודה י. אלון :

האמצעים שנקטה "חברת החמצן הישראלית" לאחר התאונה, לפי דרישת מחלקת הפיקוח על העבודה של משרד העבודה הם כלהלן :

- א. כל צינורות הברל הוחלפו בצינורות נחושת.
- ב. סופק לעובדים בגדי מגן וכיסוי ראש מאסבסט.
- ג. הותקנה מקלחת חירום ליד חדר המילוי.
- ד. עובד מקצועי עוסק בבדיקתם ובתיקונם של מיכלים ריקים.

#### 14. הפסקת עבודתו של מר צאלח אל-שיח בתיקוני בטיחות

חבר-הכנסת ג'. מועדי שאל את שר העבודה ביום ט' בשבת תשכ"ח (8 בפברואר 1968) :

מר צאלח אל-שיח מחמד מכפר מעאר, חייל דרוזי משוחרר, עבד כעשר שנים רצופות במע"ן. באוקטובר 1966 הופסקה עבודתו של הנ"ל באופן פתאומי.

אודה לכבוד השר אם יענה לי :

1. מדוע הופסקה עבודתו של הנ"ל?

1. האם עומד לרשות גורמים ממשלתיים ציוד המאפשר סילוק מהיר של השלג מעל דרכים ציבוריות?
2. אם מצוי ציוד כנ"ל - מדוע לא הופעל לניקוי מהיר של הכבישים בדרך לירושלים ובתוכה?
3. האם מצויות במשרד העבודה תכניות מיוחדות לשעת חירום על מנת להתגבר על שיבושים בלתי-צפויים בדרכים ציבוריות בעקבות שלגים, שטפונות וכו'?
4. אם אין קיימות תכניות כנ"ל, האם הוחלט עתה להכניסן?

5. האם הסיקו אנשי משרד העבודה מסקנות כלשהן מן ההתרחשויות שאירעו לאחרונה בירושלים וסביבתה, ואם כן - מה המסקנות?

#### שר-העבודה י. אלון :

1. הציוד רוכז והופעל במהירות. כבר בשעה 12.00 של יום השלג הראשון, 16 בינואר 1968, נפתח כביש שער-הגיא - ירושלים לתנועה.

בשעות הערב המאוחרות של אותו יום פנה ממלא מקום ראש העיריה למהנדס מע"ן במחוז ירושלים בבקשה לסייע בפינוי כמה מרחובות העיר המרכזיים. השכם בבוקר הושיטה מע"ן את העזרה המבוקשת. אגב, אחזקת כבישי הרחובות היא באחריות הרשויות המקומיות ולא באחריות מע"ן.

3. כן.

- 4-5. כן.

פעולתה של מע"ן בפינוי השלגים ברחובות ירושלים היתה זריזה ויעילה ונעשתה תוך מסירות ראות לציון של העובדים למרות תנאי מזג האוויר הקשים. יצוין כי מע"ן פינתה באותה המהירות את השלגים גם בכבישי מרום הגליל ורמת הגולן.

#### היו"ר א. תלמי :

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש) :

כבוד השר, האם לא היתה פניה אל מע"ן לפנות גם את הדרך אל הכנסת באותו היום, כדי לאפשר קיום ישיבה של הכנסת?

#### שר-העבודה י. אלון :

לא בדקתי אילו רחובות נתבקשה מע"ן לפנות. אני מוכן לבדוק זאת ולהשיב לחבר הכנסת הנכבד בכתב. הוא יהיה רשאי לפרסם את התשובה בעתונו, אם ירצה בזאת.

#### 12. תאונות עבודה במפעל "מכתשים"

חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר העבודה ביום כ"ג בטבת תשכ"ח (24 בינואר 1968) :

בתאונות עבודה קטלניות שאירעו במפעל "מכתשים" בשנים האחרונות נהרגו פועלים אחדים ורבים אחרים נפצעו קשה. לאחר שתי תאונות העבודה הקטלניות שאירעו לאחרונה מונו ועדות חקירה.

הואיל ועניין תאונות העבודה במפעל "מכתשים" הוא תופעה חוזרת, הנני לשאול את כבוד השר :

1. מה הן מסקנות הוועדות לחקירת תאונות העבודה שאירעו לאחרונה ב"מכתשים"?

2. אם כן — מה הצעדים שמשרד העבודה עומד לנקוט, כדי לשפר את מצב התעסוקה בקרב האקדמאים במדעי הרוח והחברה?

#### שר-העבודה י. אלון:

1-2: הידיעה אינה מדויקת. המספר של בוגרי מדעי הרוח והחברה אשר נרשמו בלשכה לעובד האקדמי מאי בסוף פברואר הוא 400 ולא 290, ואילו מספר המשרות הפנויות במקצועות אלו הוא 177 ולא 90 כמציין בשאלתה.

בנוסף על התיוון המוגבר בין דורשי עבודה ומעסיקים מקיים משרד העבודה, בשיתוף עם גורמים אחרים, מערכת של קורסים להסבת מקצוע, המופעלים על-ידי הלשכה לאקדמאים כדי לסייע לבוגרי המקצועות הנ"ל להיקלט בעבודה בתחום אותם מדעי הרוח והחברה שעדיין קיים בהם עודף ביקוש וישנן משרות פנויות. יש איפוא מקום להניח כי יהיה ניתן לשבץ את מסיימי הקורסים להסבת מקצוע באותן משרות פנויות.

הקורסים המתקיימים עתה לבוגרי מדעי הרוח והחברה הם: קורס להוראה (המאפשר קבלת רישון הוראה); קורס ליועצי ביטוח חיים; קורס ליועצי ביטוח כללי; קורס לעובדים סוציאליים; קורס לספרנות.

בקורסים אלו משתתפים 150 איש, מלבד 100 איש שסיימו קורסים כאלו בשבועות האחרונים.

#### 17. נתונים על האבטלה בשנת 1967

תבר-הכנסת ד. לוי שאל את שר העבודה ביום כ"א בשבט תשכ"ח (20 בפברואר 1968):

היות וברבעונים האחרונים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה אין מפרסמים נתוני האבטלה, אודה לכבוד השר אם ישיבני:

מהו סיכום נתוני האבטלה לשנת 1967?

#### שר-העבודה י. אלון:

הממוצע השנתי של כוח-העבודה הבלתי-מועסק ב-1967 הוא 96,000. במרוצת השנה חל שיפור ניכר, כאשר ברבע הראשון היה הממוצע 116,000 ואילו ברבע האחרון ירד ל-82,000 בלתי-מועסקים.

יורשה לי להבהיר כי מספרים אלה מתייחסים לבל-תי-מועסקים שהיקפם נקבע באמצעות בדיקת מדגם סטטיסטי מקרב האוכלוסייה. מספר המובטלים שגרשמו בלשכות העבודה קטן ממספר הבלתי-מועסקים.

היקף האבטלה בחודש פברואר היה כלהלן:

|                                    |        |
|------------------------------------|--------|
| מספר המובטלים המבוגרים בממוצע ליום | 8,700  |
| מספר המובטלים בני נוער בממוצע ליום | 2,000  |
| מספר המובטלים האקדמאים בממוצע ליום | 600    |
| מספר עובדי עבודות יזומות ליום      | 12,000 |
|                                    | 23,300 |

#### 18. הפסקה בעבודות השימוץ של רחבת הכותל בשל התערבותו של הראשון לציון הרב הראשי לישראל

תבר-הכנסת נ. פלד שאל את שר העבודה ביום כ"ג בשבט תשכ"ח (22 בפברואר 1968):

לפי עתון "הארץ" מיום 20 בפברואר 1968 הפסיקה

2. במה תלויה החזרתו של הנ"ל לעבודתו לאור העובדה שהוא חייל משוחרר העובד במע"ץ זה עשר שנים רצופות?

#### שר-העבודה י. אלון:

1-2. מר צאלח אל-שיח לא נמנה מעולם עם סגל עובדי מע"ץ. הוא עבד במסגרת עבודת יזומות בתיקוני שוליים בכבישים. גם משכורתו שולמה באמצעות שירות התעסוקה ולא ממקורות מע"ץ, כך שמע"ץ לא העסיק ולא פיטר אותו.

מר צאלח אל-שיח זכאי לעבודה ככל דורש עבודה. אם יירשם בלשכת העבודה, יקבל עבודה לפי ההסדרים המקובלים.

#### 15. העסקת ילדים בירושלים במכירת עתונים

תבר-הכנסת ט. סנהדראי שאלה את שר העבודה ביום ט' בשבט תשכ"ח (8 בפברואר 1968):

לאחרונה נראים בחוצות ירושלים עשרות נערים בני שמונה עד עשר שנים, המועסקים במכירת עתוני ערב. יש עוסקים בזה משעות הבוקר. יואיל כבוד השר להשיבני:

מדוע אין מונעים ילדים חייבי חינוך חובה מלעבוד בשעה שעליהם להימצא בין כותלי בית-הספר?

#### שר-העבודה י. אלון:

התופעה, שחברת הכנסת הנכבדה מצביעה עליה, ושהיא ספיה ממלחמת ששת הימים אשר טרם היה סיפק ביד הממשלה לעוקרו משורש, ידועה למשרד העבודה ואף נמצאת בטיפול.

המדובר בילדים ממזרח ירושלים. מחמת האיטיות בכפיית חינוך החובה נמצאים ילדים בגיל בית-הספר היסודי בטלים מלימודיהם ומבקשים אחר עיסוק מפרנס כמנהגם מימים ימימה. בתשובה לפניית המפקח על העבודה הבטיחו סוכני העתונים להפסיק העסקת ילדים ולהעסיק במכירת עתונים רק אנשים מבוגרים. הפעולה אצל המוכרים המבוגרים עצמם, למען יימנעו מלתת עתונים למכירה לילדים, היא קשה יותר הן מסיבות שבטבע עיסוק זה והן מהיותה תלויה בפעולת שכנוע.

הימנעותו של הציבור הירושלמי מלקנות עתונים מילדים אלו תתרום תרומה חשובה במלחמה לעקירת גגע זה. יחד עמה, פעולת משרד העבודה כמוסבר וכן ההתקדמות בהפעלת חוק חינוך החובה בירושלים המזרחית עשויות לחסל גגע חברתי זה.

#### 16. אמצעים לשיפור מצב התעסוקה בקרב האקדמאים במדעי הרוח והחברה

תבר-הכנסת ר. ארזי שאל את שר העבודה ביום ט' בשבט תשכ"ח (8 בפברואר 1968):

עתון "דבר" מיום 2 בינואר שנה זו פרסם ידיעה, בה נאמר כי בישיבת מליאת המועצה הארצית של הסתדרות האקדמאים שנערכה בירושלים נמסר, כי לא חל שיפור במצב התעסוקה של האקדמאים במדעי הרוח והחברה וכיום רשומים 290 מובטלים לעומת 90 משרות פנויות במקצועות אלה.

אבקש את כבוד השר להשיב:

1. האם נכונה ידיעה זו בעיקרה או בחלקה?

**שר-העבודה י. אלון:**

השארתי את הנושא הזה לטיפולו המוכשר של עמיתי שר הדתות.

**20. שימוש מוגדר במונח „הנדסאי“**

חבר-הכנסת א. ביטון שאל את שר העבודה ביום ל' בשבט תשכ"ח (29 בפברואר 1968):

לאחרונה הופיע בפרסומים שונים בעהונות ובכתבי-עת המונח „הנדסאי“, פעמים בצירוף המילים „טכנאי בכיר“, פעמים בצירוף המילים „מהנדס מעשי“, פעמים ללא כל תוספת שהיא.

אודה לשר אם יואיל להשיבני:

א. האם המונח „הנדסאי“ נקבע על דעת משרד העבודה כמשרד הממונה על סיווג המקצועות במשק?  
ב. האם אין השר סבור שהשימוש במונחים הרבים, כפי שצויין לעיל, עלול לעורר מבוכה, בפרט נוכח העובדה שהמונח „הנדסאי“ כבר השתרש בתודעת הציבור?  
ג. האם נוכח חשיבות פיתוח נושא הטכנאות וההנ"דסאות במשק תוגש הצעת חוק אשר תגדיר מונחים אלו ותמנע שימוש בהם לרעה?

**שר-העבודה י. אלון:**

א. המונח „הנדסאי“ נולד כתוצאה מן הצורך לקבוע שתי רמות מקצועיות בענפי הטכנאות. ועדת-גג ציי-בורית, המטפלת בהכנת תכניות לימוד ובהחיות בענפי הטכנאות, ואשר בה שותפים משרדי העבודה, החינוך והתרבות, המכון לפריין העבודה, הטכניון, אוניברסיטת תל-אביב, הסתדרות הטכנאים, התאחדות בעלי-התעשיה ו„אורט“, דנה בנושא זה ארוכות. לאחר בחינת כמה הצעות לרמה הגבוהה של הטכנאות ובהן, בין היתר, „טכנאי בכיר“, „מהנדס מעשי“ ואחרות, המליצה הוועדה פה אחד כי התואר „הנדסאי“ הולם דמה זו של הטכנאות, מכל בחינה.

אף בהצעת חוק הטכנאות, שעובדה במשותף על-ידי משרדי העבודה והחינוך והתרבות, מוצע ה„הנדסאי“ כתואר הרמה הגבוהה של הטכנאות.

ב-ג. אני תמים-ידעים עם חבר הכנסת הנכבד כי השימוש במונחים רבים אך עלול לעורר מבוכה בקרב הציבור. אף ידועים לי הספקות שליוו את אנשי הטכניון אשר הציעו כי בפרק-זמן מוגדר ייוספו המילים „טכנאי בכיר“ בסוגריים לאחר המלה „הנדסאי“, מחשש של טעות והטעיה. נראה לי כי אין מקום לחששות אלו נוכח עובדת השתרשות המהירה של התואר „הנדסאי“ בתודעת הציבור המבחין כבר עתה היטב בין המונח „מהנדס“ המתאר אדם שקיבל תואר אקדמי במוסד מוכר להשכלה גבוהה ובין המונח „הנדסאי“, שעיסוקו בתחום הטכנאות. להשתרשותו המהירה של התואר „הנדסאי“ תרמו לא מעט התעודות שחולקו על-ידי מוסדות שונים, ובהם גם אוניברסיטת תל-אביב, הנושאות גם את חתימתו של משרד החינוך והתרבות. עם זאת אין לי ספק כי דק חקיקה נאותה תשים קץ לזיכוי שמות ותארים אלו. משרד העבודה רואה חקיקה זו כחיונית ביותר לצורכי הסדרת מקצועות הטכנאות והחלשים ותופשים עמדה רבת-משקל במשק ולצורך פיקוח נאות על המוסדות המתרבים והחלשים ומתיימרים לעתים קרובות להכשיר „טכנאים“ ו„הנדסאים“ ללא כל פיקוח על תכניות לימודיהם ורמתם.

מע"ץ את עבודות השיפוט של רחבת הכותל בגלל התערבות הרב הראשי, הרב נסים.

הריני מתכבד לשאול:

1. האם נכונה עובדה זו?
2. מי הורה למע"ץ להפסיק את העבודה?
3. מי אישר את תכנית שיפוט רחבת הכותל שמע"ץ עסקה בביצועה?
4. מה סמכות הרב הראשי להתערב במהלך העבודה הזאת?
5. מתי תחודש העבודה ולפי איזו תכנית?

**שר-העבודה י. אלון:**

1. העובדה נכונה.
2. העבודה הופסקה זמנית לפי הוראות שר העבודה משום כבודו של הראשון לציון הרב הראשי לישראל, אשר למרבה הצער טיפל אישית בפירוק חלק מהקיר הנבנה וגער שלא בצדק בפועלים שעבדו באתר.
3. מע"ץ פועלת ברחבת הכותל המערבי, בתוקף סמכותה כמהנדס הממשלה, המבצע עבודות המוזמנות אצלו על-ידי משרדי הממשלה. מזמין העבודה במקרה דנן הוא משרד הדתות ומע"ץ מבצעת את העבודה על-פי ההנחיות והתכניות של האדריכל שנבחר למשימה נכבדה זו על-ידי משרד הדתות, חזקה על האדריכל שתכניותיו קיבלו את האישורים הדרושים בשלבי הטיול השונים.
4. אין לכבוד הרב הראשי כל סמכות להתערב במהלך העבודה המבוצעת על-פי התכניות שנמסרו למע"ץ.
5. העבודה ברחבת הכותל חודשה ביום 25 בפברואר 1968, לאחר ארבעה ימי הפסקה, פרט לגיזרה אחת שלגביה לא סוכמו עדיין סופית התכניות. כשיעביר האדריכל תכניות מפורטות לגבי גיזרה זו, תחודש גם בה העבודה ללא דיחוי, במגמה להשלים את המלאכה כולה לקראת התגים המתקרבים.

**19. פירוק חלק מן הקיר המוגבה ברחבת הכותל על-ידי הרב הראשי הרב נסים**

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר העבודה ביום כ"ט בשבט תשכ"ח (28 בפברואר 1968):

בידיעה שנחפרסמה ב„הארץ“ מיום 21 בפברואר 1968 נאמר, כי לאחרונה ביקר הרב נסים ליד הכותל המערבי והרס אבנים מן הגדבנים העליונים של הקיר המוגבה, הנבנה במקום על-ידי מע"ץ.

שאלתי היא:

האם הידיעה הנ"ל נכונה?

**שר-התחבורה י. אלון:**

עייני נא בתשובה שהשיבתי זה עתה על השאלתה של חבר-הכנסת פלד, הדנה באותו הנושא.

**היו"ר א. תלמי:**

שאלה גוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

מה עשה כבוד השר כדי למחות נגד הפרעה בלתי-חוקית זו מצד פקיד ממשלה בכיר?

4. מה גדלו של התקציב הכספי המוקצב לפר-סומים אלה?
5. האם נערך סקר כדאיות ביחס לפרסומי משרד הפנים?
6. אם נערך — מתי, ומה הוכיח?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

1. 4 חוברות.
2. הפרסומים מיועדים למוסדות ומשרדי ממשלה, לרשויות מקומיות ועובדיהן, לאנשי ציבור ובמיוחד למתכ-ננים.
3. התפוצה: חוברת א' — 1000 חוברות; חוברת ב' — 1,500 חוברות; חוברת ג' — 400 חוברות; חוברת ד' — 4,000 חוברות.
4. התקציב הכספי המוקצב לכל ארבעת הפרסומים האלה הוא סך הכל 12,000 ל"י.
- 5-6. לא.

## 23. צביון הבניה החדשה במזרח ירושלים

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הפנים ביום ז' בשבט תשכ"ח (6 בפברואר 1968):

היום נתפרסמה הידיעה שהוועדה המיוחדת לתיכ-נון הבנייה בירושלים העתיקה וסביבותיה אישרה את הקווים לבניה במזרח הבירה. ניתן יהיה לגשת לבניית 1,000 יחידות דיור.

בקשר לכך אודה לשר אם ישיבני:

1. מהי מדיניות הבנייה מבחינת שילוב הבניה החד-שה במסגרת הנוף הטבעי והארכיטקטוני של ירושלים?
2. האם הבניה החיצונית תהיה מאבן או מבטון?
3. האם יועתקו למזרח ירושלים שטחי השיכון של „קוביות“ הבניינים?
4. אילו כללים נקבעו לאיחודה של בניה זו שת-הלים נוף ירושלים וצביונה המיוחד?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

1. הארכיטקטים אשר קיבלו על עצמם הכנת תכניות לבניה במזרח ירושלים נתבקשו להביא בחשבון שיקולים של התאמת לנף הסביבה ולאופיה ולהכין את התכניות בהתאם לכך.
2. בין עקרונות התיכנון יש לציין בראש וראשונה שהבניה תהיה מאבן או מצופה אבן.
3. לא יועתקו למזרח העיר טיפוסי בניינים שכניה השואל כ„קוביות“. הבניה תהיה נמוכה יחסית ומות-אמת לאופי השכונות הגובלות. טיפוסי המבנים יהיו מותאמים במיוחד לטופוגרפיה ולשיפועים של השטח.
4. גם המתכננים וגם מוסדות התיכנון המוסמכים ישתדלו לשוות לשכונות החדשות דמות ירושלמית מיוח-דת המותאמת לנף הבירה ואופיה. בקשר לכך הנני להסב תשומת-לב חבר הכנסת הנכבד גם לתשובותי של שר השיכון לשאלות של חברי-הכנסת פלד, שם-טוב ואבנרי בכנסת ביום 12 בפברואר 1968.

## 24. מצבה הכספית של עיריית רמת-גן

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמולינו שאלה את שר הפנים ביום ט' בשבט תשכ"ח (8 בפברואר 1968):  
בעתונות פורסם על מצבה הכספית של עיריית רמת-

בימים אלו הנחתי על שולחן ועדת השרים לענייני כלכלה הצעת חוק הטכנאות, ואני מקווה כי אוכל לה-ביאה בהקדם לקריאה ראשונה בכנסת.

## 21. העלאת אגרות המים על-ידי עיריית תל-אביב-יפו

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הפנים ביום כ"ח בטבת תשכ"ח (29 בינואר 1968):

במחצית השניה של 1967 נתבשרו רבים מאד מתושבי תל-אביב-יפו שאגרות המים הוקפצו לפתע בכמה מאות אחוזים לעומת הממוצע של השנה הקודמת. כנראה, הסי-בות לכך הן אגדרלמוסיה בחישובים, טעויות וכן העל-אות לא-ברורות.

אודה לשר אם ישיבני:

1. הידועה לו העובדה הנ"ל?
2. אם כן — בכמה מתבטאת העלאת אגרות המים?
3. מה הסיבה לערוביה בהגשת החשבונות?
4. מה דין התביעות המוגבהות?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

1. נכון הדבר כי עיריית תל-אביב העלתה את אגרת המים לצרכנים.
2. תוספת להיטל הביוב בשיעור של 10 אגורות לכל מ"ק מים. לפי החלטת מועצת איגוד ערים דן ובאי-שור שר הפנים הוטל היטל מיוחד החל ב-1 באפריל 1967 בשיעור דלעיל, המיועד למימון ביצוע של מפעל הרחקת שפכים מכל ערי גוש דן.
- כן חל שינוי בשיטת חישוב של הצריכה, ולפיו הוגדלו התשלומים החלים על דירות גדולות ולעומת זאת הופחתו יחסית החיובים לגבי דירות קטנות.
3. לא ידועים לנו מקרים של ערוביה בהגשת חשבונות.

4. כתוצאה מערעורים של צרכנים על שיעור ההעלאות, הקימה העיריה ועדה מיוחדת לענייני נזי-לות, אשר הן יכולות להיות הסיבה לניפוח החשבונות. ועדה זו דנה בשנת 1967 בפניותיהם של 5,270 צרכני מים אשר ערערו על חיובי מים גבוהים, ואחרי בדיקה עניינית וטכנית, במיוחד בשאלת נזילות, זכו חשבונות הצרכנים בהפחתת חשבונותיהם. זיכוי זה אושר על-ידי ועדת הכספים ומועצת העיריה.

העיריה נמצאת עתה בעיצומה של התקנה מזורזת של מדי-מים דירתיים, במקום הביתיים, אשר יאפשרו מדידה מדויקת של הצריכה. כן מרבה העיריה לעשות למניעת נזילות מים על-ידי החלפת רשת הצינורות המיו-שנת, הגורמת נזקים רבים לכלל ואף לפרט.

## 22. פרסומי משרד הפנים

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר הפנים ביום ז' בשבט תשכ"ח (6 בפברואר 1968):

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. מהו מספר הפרסומים שמשרד הפנים מוציא לאור?
2. למי מיועדים הפרסומים הנ"ל?
3. מה תפוצתם של הפרסומים האלה?

2. הפיקוח על הבניה נתון לפי החוק ביד מנגנון הוועדות המקומיות לתיכנון ולבניה. במקרה הנדון הוועדה המקומית, רחובות, לא הפסיקה את הבניה הבלתי-חוקית, ועל מחדל זה התרעמה הוועדה המחוזית. עם העברת העניין לוועדה המחוזית נענתה הנהלת המוסד לדי-רישת הוועדה לא להפעיל את המיתקן החדש עד להוצאת היתר הבניה.

3. הוועדה המחוזית, לאחר דיון ממצה ובהסתמך על חוות-דעת של המעבדה הארצית למניעת זיהום אוויר וסכנות קרינה, התיירה בניית המיתקן החדש בתנאים מסוימים ותוך מתן ערובות וזאת מאחר שנמצא שהקמתו תקטין את המטרד הקיים.

4. בעת העברת העניין לוועדה המחוזית כבר הושלמה העבודה, וכאמור החליטה הוועדה לדרוש אי-הפעלת המיתקן עד להוצאת היתר הבניה ודרישתה זו נתמלאה.

## 26. הריסת ביתו של מר איברהים חאפז גושה על-ידי עיריית ירושלים

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הפנים ביום י"ד בשבט תשכ"ח (13 בפברואר 1968):

פנה אלי אדם ושמו איברהים חאפז גושה.

הנ"ל היה בעליו של בית בן שלוש קומות שעמד בשטח ההפקה, מול מעבר מנדלבאום. הבית היה ריק מאז 1948. ביום 16 באוגוסט 1967 הגיעו למקום פועלים והרסוהו בדחפורים ללא כל התראה מוקדמת. מר חאפז לא קיבל כל פיצויים.

בקשר לכך הנני מבקש לדעת:

1. האם הבית הנ"ל נהרס ביזמת עיריית ירושלים?
2. אם נהרס ביזמת העיריה —
- א. מדוע נהרס?
- ב. מדוע לא הודיעו לבעליו על הכוונה להרוס את הבית?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

1. לפי הנתונים שבדי העיריה, לא היה ביכולתה לזהות אם והיכן נמצא הנכס של אדם ששמו איברהים חאפז גושה. למטרה זו יש לציין במדויק גוש וחלקה של הנכס.

2. א. באזור מעבר מנדלבאום נהרסו כידוע עקב פעולות המלחמה מבנים רבים ובמיוחד אלה אשר היו בשטח ההפקה. חלקם של מבנים אלה נהרסו או נזרקו קשה עוד בימי מלחמת השחרור. הריסות של מבנים אלה פוזרו ונוקו בחלקן על-ידי צה"ל ובחלקן על-ידי העיריה.

ההריסות שפוזרה העיריה היו בחזקת סכנה לציבור. עד לתום מלחמת ששת הימים לא היתה קיימת סכנה זו מפני שלא היתה גישה למקום. ברם, בתום המלחמה נוצרה אפשרות גישה לאזרחים וקיומם של מבנים רעועים אלו היווה סכנה מחמת האפשרות להתמוטטותם על-ידם סקרנים אשר הסתובבו במקום וסתם אזרחים אשר נקלעו לשם.

2. ב. בומן ביצוע ההריסות לא היתה בידי העיריה האפשרות לברר את שמות הבעלים.

גן, על חובות גדולים הרובצים על תקציב העיר ועל קשיים בניהול הפעילות המוניציפלית הסדירה. אודה לכבוד השר אם ישיבני על שאלותי:

1. בכמה הסתכמו חובות עיריית רמת-גן לתאריך 31 במארכ 1967?
2. בכמה גדלו חובות העיריה במשך חמש השנים האחרונות, היינו 1962—1967?
3. מהו הסכום שעיריית רמת-גן חייבת לשלם בשנת התקציב 1968—1969 לתשלום ריבית החוב והקרן?
4. מה הם האמצעים שנקטה השנה עיריית רמת-גן להפחתת החובות?
5. האם תיתן עזרה מטעם הממשלה להבראת מצבה הכספי של עיריית רמת-גן?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

1. לסוף שנת הכספים 1966/67 הסתכמו חובות עיריית רמת-גן בסך 23,771,658 ל"י.
2. בשנים 1962—1967 גדלו חובותיה של העיריה בסך 15,879,968 ל"י.
3. בשנות התקציב 1968, 1969 על העיריה לשלם קרן וריבית בסך 8,000,000 ל"י בקירוב.
4. בהתאם להוראות משרד הפנים צמצמה העיריה את עבודות הפיתוח למינימום ורק לדברים הדחופים ביותר, בשים לב לעובדה שחובותיה נבעו בעיקרם מעבודות פיתוח מרובות שבוצעו בשנים האחרונות. כן צמצמה העיריה את מנגנונה ב-200 משרות בקירוב. ננקטו צעדים להגברת הגביה ולקיימוצים במחלקות העיריה.

5. כן. בשנת כספים זו העמיד משרד הפנים לרשות העיריה מילווה לקונסולידציה בסך 2,525,000 ל"י, לשם כיסוי חלק מן ההתשלומים שבתקציבה השוטף לפרעון מילווה.

## 25. בניה בלתי-חוקית במפעל „יפ-אורה“ ברחובות

חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הפנים ביום ט' בשבט תשכ"ח (8 בפברואר 1968):

ברחובות בנה מפעל השימורים „יפ-אורה“, הנמצא בלב „שכונת היקב“ והמוקף ישוב עירוני של למעלה מ-200 משפחות, תוספת בניין ללא רישיון מן הרשות המוסמכת. הבניין המוסף נועד לצידוד דוודים וארובה. העניין נידון — לאחר מעשה — על-ידי הוועדה המחוזית לתיכנון ולבניה ברמלה.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?
2. אם כן — כיצד אירע שמתבצעת בניה לא-חוקית בלב הישוב ובלא שימועוה?
3. מהי עמדת הרשות המוסמכת לגבי תוספת הבניין וסכנת זיהום האוויר על-ידי הגברת השריפה במפעל?
4. אילו אמצעים נוקט משרד הפנים נגד הבניה הבלתי-חוקית הנ"ל?

סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:

1. כן.

**הי"ר א. תלמי:**

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

**אורי אבנרי** (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד השר, מה אפשר לעשות, כאשר אני מחזיק בידי תצלומים של הבית הזה, שצולמו אחרי המלחמה, חודש אחרי המלחמה, והם מראים בית בן שלוש קומות, העומד על תלו וכמעט ללא נזקים, דבר שקשה ליישבו עם הריסות, שהיה הכרח לפנותו?

**סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:**

דעת מהנדס העיר היתה כנראה שונה מדעתך, בהס-תמך על הצילום.

**27. הכשרת חופי הרחצה ליעודם בחודשי מארס—אפריל**

**חבר-הכנסת ש. כהן-צידון שאל את שר הפנים ביום כ' בשבט תשכ"ח (19 בפברואר 1968):**  
כבוד השר מתבקש להשיבי:

1. עם התקרב עונת האביב, ובהתחשב בעובדה שקרבת חגי האביב והעצמאות מושכת אל ארץ ישראל מספר רב של תיירים המעוניינים לנצל את שהותם בארץ כדי לזכות בבילוי בחופיה, מה נעשה כדי להכשיר את חופי הרחצה ליעודם גם בחודשי מארס ואפריל?
2. מהו מספר חופי הרחצה, שבכוחם לקלוט גופשים בחודשי מארס ואפריל, ומיקומם?

**סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:**

1. בחודשי מארס—אפריל עדיין הטמפרטורה נמוכה בדרך כלל, ואין אפשרות כללית להתרחץ בים. בהתאם לחוק הסדרת מקומות רחצה, תשכ"ד—1964, נפתחת העונה בכל החופים בא' באייר—דהיינו בסוף אפריל, אך רשויות הרשויות המקומיות גם להקדים את פתיחת העונה אם הן רואות צורך בכך.

2. יש בכמה רשויות מקומיות תחנות הפתוחות כל ימות השנה או כמעט כל השנה (מחוץ לימי סערות שהגשמה לים בלתי-אפשרית), והן: אילת, נתניה, חיפה ותל-אביב. מקומות אלה מספיקים בהחלט לקלוט את הגופשים כל ימות השנה.

**28. הקצבה מטעם משרד הפנים לשם רכישת**

**בנייני בית-הספר הדתי העליסודי  
"מורשה" בכפר-סבא**

**חבר-הכנסת ב. עזיאל שאל את שר הפנים ביום כ"א בשבט תשכ"ח (20 בפברואר 1968):**

בעתון "מורשה" מיום 29 בנובמבר 1967 נתפרסמה ידיעה, לפיה הסכים משרד הפנים להקציב רבע מיליון לירות לרכישת בית-הספר הדתי העליסודי "מורשה" בכפר-סבא. לפי הידיעה הנ"ל, בית-הספר הנ"ל נמצא בבעלותה של קרן התווה של "הפועל המזרחי" ועיריית כפר-סבא החליטה להכלילו במערכת חינוכה, אך עסקנים מקומיים החנו זאת ברכישת בנייני בית-הספר תמורת רבע מיליון לירות.

משלא הסכימה העירייה לתנאי הנ"ל, נמצא משרד הפנים מוכן להקציב את רבע המיליון, על אף ההתנגדות מצד חברי עירייה רבים.

לכן אשאל:

**1. האם זה נכון?**

2. מאילו סיבות החליט משרד הפנים להקציב את הסכום הנ"ל?

3. אם כן — מה הוא סעיף התקציב שממנו יילקח הסכום הנ"ל?

**סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:**

השאלתה של חבר הכנסת הנכבד נרשמה ביום 20 בפברואר 1968, בהסתמכו על כתבה בעתון "למרחב" מיום 29 בנובמבר 1967.

את התשובה לשאלתה זו כבר נתתי מעל במת הכנסת ביום 6 בפברואר 1968, כלומר שבועיים לפני הגשת השאלתה, בהשיבי על שאלתה דומה של חבר-הכנסת שם-טוב.

**29. אמצעים למניעת ניתוק קווי הטלפון**

**חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר הדואר ביום י"ז בטבת תשכ"ח (18 בינואר 1968):**

בכל סערה, ולאו דווקא בלתי-מצויה, מתברר שקווי טלפון מתנתקים, וגורמים נזקים מרובים. עובדה היא שאין תופעות מקבילות בארצות מתקונות, בהן מזג-האוויר סוער יותר מאשר בארצנו. סבל רב נגרם לתושבי בים ויש הכרח לגייס את עזרת הצבא והמשטרה.

שאלותי הן:

1. האם נערכו מחקרים למציאת דרכים שימנעו את ניתוק קווי הטלפון במקרים של מזג-אוויר סוער?

2. אם כן — האם נעשו הסיידורים הדרושים להפעלת דרכים אלו, כדי שלא יארעו שיבושים ברשת קווי הטלפון בעתיד?

**שר-הדואר י. ישעיהו-שרעבי:**

בימי השלג התהוו תקלות אחדות כתוצאה מן השטות פונות שבאו עם הפשרת המהירה של השלגים וגרמו סתירות רבות במערכת הניקוז העירונית.

ספק אם אפשר למנוע לחלוטין תקלות של פגעי טבע, בעיקר פגעים שחומרתם חורגת הרבה מעבר למקובל בארץ מבחינה אקלימית. למשל, אין דרך למנוע קריעה של חוטי טלפון וניתוקם של מאות מנויים עקב נפילת גזעי עצים עליהם, מחמת סופה או עומס שלג.

מערכת הטלפון בישראל מצטיידת והולכת במיתות קנים מיוחדים המתריעים מראש על אפשרות של התהוות תקלה בכבלי הטלפון התת-קרקעיים. חלק ניכר מן הקווים בצירים הבין-עירוניים, ובעורקים רבים בתוך הערים, כבר נכללו במסגרת זו, והעבודה נמשכת. כן מצוייך משרדנו במנגנונים שתפקידם לאתר במהירות תקלה שנתהוותה ולדאוג לתיקונה המהיר. לצורך זה הופעלה מערכת בקרה אלקטרונית מרכזית כל-ארצית, שהיא מן הראשונות מסוגה בעולם. כל אלה הם אמצעים חדשים ביותר, המוכנסים לשימוש בארצות המערב רק בשנים האחרונות.

שירותי ההגדסה של משרד הדואר מבטלים בהדרגה את קווי הטלפון התלויים על עמודים, ומתקנים במקומם קווים תת-קרקעיים שהם עמידים יותר. מלבד זאת אנו עושים ונעשה כל שביכולתנו כדי למחר ולתקן פגעים סמוך להתרחשותם.

**הי"ר א. תלמי :**

שאלה נוספת לחבר-הכנסת תמיר.

**ישראל קרגמן (מפלגת העבודה הישראלית) :**

יש פה יושב-ראש. הוא קובע את הסדר.

**שמואל תמיר (המרכז החופשי) :**

התקנון קובע את הסדר.

**הי"ר א. תלמי :**

קראתי אותך לסדר פעם אחת. אל תאלץ אותי לעשות זאת שנית. אם תענין בתקנון, תראה ששם כתוב כיצד לנהוג כשחבר נכנס אינו ממלא הוראות היושב-ראש אין לו ברירה אחרת.

**שמואל תמיר (המרכז החופשי) :**

התקנון חל גם על השרים.

**הי"ר א. תלמי :**

אתה יכול לפנות לוועדת הפירושים או לוועדת הכנסת, אך כאן אתה יכול לשאול רק שאלה נוספת אחת. כך קובע התקנון, שאתה רוצה בטובתו.

**30. תקלות בקבלת תשובות מעובדי המודיעין בטלפון**

**חבר-הכנסת א. טיאר שאל את שר הדואר ביום י"ז בטבת תשכ"ח (18 בינואר 1968) :**

ביום 10 בינואר 1968, בשעה 20.50, נכנס אורח, המוכר לי כאדם המדייק בפרטים, לתא טלפון ציבורי וחייג לחברו על-פי מספר המופיע במדריך הטלפונים. בתגובה השיב לו קול מוקלט : "המספר שחייגת הוחלף, נא לפנות למודיעין 14".

האורח חייג את המספר 0, והמתין לתשובה. אף-על-פי שהקו היה פנוי, והטלפון צלצל במרכזות השירותים, נאלץ אותו אורח להמתין שמונה דקות, עד שהרימה המרכזנית את שפופרת הטלפון של מרכזות השירותים, ולאחר שמיעת בקשתו לבירור מספר של מנוי, העבירה אותו למודיעין 14. במודיעין 14 נשמעה בקשתו של האורח, הושב לו "רגע", ומאז לא זכה לשמוע שוב את קולה של המרכזנית, שכן כעבור שתי דקות של אלם נותקה השיחה, שלא באשמת האורח.

האורח שב וחייג 0. והפעם המתין עשר דקות, עד שהורמה השפופרת מצד מרכזות השירותים. משהביע האורח את פליאתו באוזני המרכזנית על חוסר היעילות של השירות, הסבירה לו המרכזנית כי מוטל על עובדי המרכזות עומס רב מאד (בשעה תשע בערב) וכי לצורך מציאת מספרו של מנוי צריכות הן לעיין במדריך טלפון שנחלל כגודל "תנין" המחולק בצבא, זאת אומרת, אותיותיו קטנות וקשות לקריאה. הוא הועבר שוב למודיעין 14, אך הופתע לקבל מעבר השני של הקו גברת צעירה שהמתנה אף היא לתשובה ממודיעין 14. שניהם נאלצו להניח את השפופרת, והאורח צלצל בשלישית.

בשיחה השלישית זכה האורח להידבר עם עובדת המודיעין (שוב בפרוצדורה הרגילה והארוכה כמפורט לעיל), וזו מסרה לו מספר טלפון על-פי הפרטים שמסר. האורח הסב אז את שימת-לב עובדת השירות כי המספר שמסרה לו נראה כמספר תל-אביבי, בעוד המבוקש נרשם בנבעתיים. "יתכן", אמר האורח למרכזנית, "כי נתת לי בטעות את מספרו של המשד, בעוד אני מבקש את המספר בדירה הפרטית". תגובת המרכזנית : "אדוני, זה המספר, ש"לום".

**שמואל תמיר (המרכז החופשי) :**

כבוד השר, אולי יואיל השר להשיבני מדוע לא ניתנה תשובה לשאלתה זו תוך 21 יום הקבועים בתקנון?

**שר-הדואר י. ישעיהו-שרעבי :**

אני מצטער על האיחור הזה, אך הייתי צריך לקבל דיווח מלא ומקיף על התקלות שהתרחשו בעונת הגשמים במקומות שונים בארץ ומצאתי שעיקר התקלות היו בירושלים.

**שמואל תמיר (המרכז החופשי) :**

במקרה זה מחייב התקנון להודיע ליושב-ראש על כוונתו להשיב מאוחר יותר.

**הי"ר א. תלמי :**

חבר-הכנסת תמיר, אני מצטער, יש לך רשות רק לשאלה נוספת אחת.

**שמואל תמיר (המרכז החופשי) :**

סעיף 41 של התקנון אומר...

**הי"ר א. תלמי :**

ואינך יכול לדבר אתי במקהלה יחד. אתה מחזיק בידך את התקנון, מסתמך עליו ונוהג בניגוד לו.

(חבר-הכנסת ש. תמיר קורא קריאת ביניים)

שאלתה אינה ויכוח עם השר. התקנון בסעיף 41(ב) אומר, שכאשר...

**שר-הדואר י. ישעיהו-שרעבי :**

תתחיל את המדב בשאלה אחרת.

**שמואל תמיר (המרכז החופשי) :**

התקנון אומר, שיש אפשרות ל-21 ימים נוספים, ומודיעים על כך ליושב-ראש הכנסת.

**דוד הכהן (מפלגת העבודה הישראלית) :**

אתה עילוי בבתי-המשפט, אך לא פה.

**הי"ר א. תלמי :**

סלח לי, חבר-הכנסת תמיר, אני קוראת אותך לסדר.

**שמואל תמיר (המרכז החופשי) :**

אתם תכבדו את החוק. כאן לא תחיה הפקרות. אתם מפונקים מדי. הציבור...

(קריאה : למה אתה מדבר בשם הציבור?)

בזדא, כי נבחרתי על-ידו.

**הי"ר א. תלמי :**

היתה לך רשות לשאול שאלה נוספת אחת לפי התקנון. עשית זאת.

(חבר-הכנסת י. קרגמן קורא קריאת ביניים)

**שמואל תמיר (המרכז החופשי) :**

אתה לא תאיים עלי, אני לא אשמע מחבר-הכנסת קרגמן שהוא יוציא אותי מכאן. אני אוציא אותו מכאן באותה המידה.

**שר־הדואר י. ישעיהו־שרעבי :**

גם עניין זה צריך היה לבדוק תחילה.

מכיוון שנשאלה שאלה נוספת, הייתי רוצה בהזדמנות זו לומר — אינני יודע אם זוהי ההזדמנות הנכונה — כי שאלתה המתפרסמת בעתונות לפני שהיא מגיעה אל השר, מחייבת את השר — לפחות צריך היה לתת לו את האפשרות — להשיב עליה מיד לאחר הפרסום, אולם צריך לשמור על כבוד הכנסת ולענות על שאלות מעל דוכן הכנסת. לכן, מן הרצוי שגם השאלות תישאלנה בכנסת, ולא מעל דפי העתונות.

**שמואל תמיר** (המרכז החופשי):  
שהתשובה תינתן במועד.

**31. ההפחתה בדמי התקנת טלפון והשפעתה על הביקוש להתקנת טלפונים חדשים**

**חבר־הכנסת נ. פלד** שאל את שר הדואר ביום י"ז בטבת תשכ"ח (18 בינואר 1968):  
אבקש ממכבוד השר לענות לי:

כיצד השפיעה הורדת תעריף דמי ההתקנה של הטלפון על הביקוש להתקנת טלפונים חדשים — ומה המספרים שכבוד השר יכול למסור בנידון?

**שר־הדואר י. ישעיהו־שרעבי :**

מספר דורשי התקנת הטלפון גדל במידה רבה ביותר מאז הורדת תעריף דמי ההתקנה. במשך ימים אחדים שבין הורדת התעריפים לבין סוף חודש דצמבר נתקבלו 5,500 בקשות. בחודש ינואר נתקבלו 11,400 בקשות, ובחודש פברואר למעלה מ-5,600, לעומת הממוצע של 2,500 בקירוב, לחודש בעבר.

הזמן הקצר שעבר מאז עדיין אינו מאפשר קביעת אומדן ממוצע של הביקוש לטלפונים. אבל אנו מניחים שבחודשים הבאים יתייצב הביקוש על הממוצע של 4,000 לחודש, והוא הממוצע המתאים לתכנית־האב של מערכת הטלפון בארץ.

משרד הדואר אינו שוקל הורדה נוספת של תעריף דמי ההתקנה.

**32. מערכת ציוד לשם מניעת התקלות**

**הנגרמות לשירות הטלפון עקב פגעי הטבע**

**חבר־הכנסת א. אבנרי** שאל את שר הדואר ביום כ"ב בטבת תשכ"ח (23 בינואר 1968):

1. האם פגעי הטבע שאירעו לאחרונה ברחבי הארץ פגעו בשירות הטלפונים?
2. אם כן —
- א. האם עומדת לרשות הדואר מערכת חירום על מנת להתגבר על תקלות מן הסוג הנ"ל?
- ב. האם מערכת החירום הנ"ל הצליחה להתגבר על התקלות?
- ג. נוכח הנסיון שנצטבר לאחרונה, האם הוחלט לייעל את מערכת החירום, ואם כן — כיצד?

**שר־הדואר י. ישעיהו־שרעבי :**

עיין התשובה שהשיבותי היום על השאלתה של חבר־הכנסת שמואל תמיר באותו העניין.

האזרח צלצל ברביעית (אותה הפרוצדורה), והפעם ביקש, וקיבל את המפקחת, לה סיפר את הפרשה האחרונה. המפקחת, באדיבותה, מסרה לו את המספר המבוקש, אך מתוך טעות — אנושית — טעתה בספרה אחת. היה זה בשיחה החמישית אל מרכזת השירותים, כשעלה ביד האזרח לקבל את המספר הנכון. משצלצל אז אל האיש המבוקש, השיבה לו השמרטף — „מה חבל, הם הרגע יצאו“.

בשעה 21.35 יצא האזרח את תא הטלפון, 45 דקות לאחר כניסתו אליו.

כבוד השר מתבקש להשיבני:

1. מה הסיבות לכך כי אין מרכזת השירותים נענית לצלצול טלפוני אליה בזמן סביר?
2. מה נעשה כדי למנוע הצטלבויות קווים, במיוחד בין מנויים הפונים למרכזת השירותים?
3. האם מדריכי הטלפון, המסופקים לעובדי המודיעין, בלתי־נוחים לקריאה, ואם כן — מדוע אין מסופקים מדריכים שהקריאה בהם קלה ומהירה?
4. מה הם האמצעים שנוקט משרד הדואר לשיפור נימוסיהם ואדיבותם של עובדי השירותים?
5. מה הם האמצעים שנוקט משרד הדואר, כדי למנוע מן האזרח מקרים כמפורט לעיל, ולצמצם את זמן הברור לזמן ולאופן הסביר, כמקובל בשירותים מתוקנים?

**שר־הדואר י. ישעיהו־שרעבי :**

1. העומס העצום על מרכזת השירותים, הנובע מקצב הגידול המהיר של מערכת הטלפון, גורם לפער של זמן, למעלה מן הרצוי, עד לקבלת המענה. העומס עלול להביא במקרים מסויימים גם לידי הצטלבויות של שיחות.

2. אנו נמצאים בתהליך של התקנת ציוד חדש, בחודשים הקרובים, אשר עם הפעלתו יבוא שיפור ניכר בשטח זה.

3. מדריך הטלפון שבידי עובדי השירות מודפס באותיות מוגדלות יותר, דבר המאפשר להם להשיב על שאלות הפונים ללא קשיים.

4. משרדנו מבצע פעולות הדרכה תדירות וי־סדיות, המקיפות במשך הזמן את כל עובדי מרכזות השירותים. סקרים השוואתיים מראים התקדמות ברורה בשטח זה.

5. צר לי על הסבל ואי־הנעימות שנגרמו לאותו אזרח, גם אם התיאור מופרז במקצת ונשמע כפלייטון. מצדנו נעשה כל אשר לאל ידנו כדי לשפר את הציוד וכדי להדריך את עובדי המרכזות למקסימום של אדיבות ונימוס כלפי האזרח, שהם חייבים לשרתו כל אימת שהוא נזקק להם.

**הי"ר א. תלמי :**

שאלה נוספת לחבר־הכנסת טיאר.

**אברהם טיאר** (המרכז החופשי):

אני מקווה שתבר־הכנסת קרגמן וחבר־הכנסת דוד הכהן יאפשרו לי לשאול שאלה נוספת. הייתי מבקש את כבוד השר להשיבני: מדוע לא השיב על השאלתה שלי במועד?

חוברת י"ט, ישיבה רס"ב  
— שאילתות ותשובות (לוי, ישעיהו־שרעבי, נח"ל, סנהדראי) —

בעתון „מעריב" ביום 25 בינואר 1968 וגשא כותרת „עולם הדממה של הטלפונים". מאמר זה חשף ליקויים שונים בשירותי הטלפון. בין השאר מספר כותב המאמר את הסיפור הבא: „עקרת־בית צעירה, שהטלפון שלה פסק מלפעול, התלוננה בדואר. הדואר משיב כרגיל: „נבדוק", איננו ממחר לבדוק. עובדה: למחרת בבוקר עדיין אילם הטלפון. עקרת־הבית מצלצלת לדואר ושוֹר־אלת: „מה העניינים?" התשובה: „בדקים". הליקוי הוא, כנראה, חמור עד כדי כך שחולף יום ועוד יום. ביום הש־ביעי פוקעת סבלנותה של עקרת־הבית. היא מצלצלת ללשכתו של מנהל הדואר ומאיימת לפרסם את השערוריה. כעבור שעתיים קם המכשיר הביתי לתחייה. „גברתי" — אומר לה קול מתקתק — „האם שילמתם את חשבון הטלפון?" — „שילמנו" — משיבה עקרת־הבית — „הקבלה לנגד עיני". „משונה" אומר הקול המתקתק — „ניתקו לכם את הטלפון כיוון שלא שילמתם". „באמת משונה" — עונה עקרת־הבית „וגם חוסר סדר". חולפות עוד שעתיים שבהן חוזר הטלפון לעולם הדממה. שוב צלצול. שוב נשמע הקול המתקתק: „אנחנו באמת מתנצלים על התקלה. התברר, כי השותף לקו שלכם לא שילם את החשבון ובטעות ניתקנו את הטלפון שלכם. סליחה..." כעבור חצי שעה מצלצלים מלשכתו של מנהל הדואר: „בירדנו את סיבת התקלה. עכשיו הטלפון שלכם פועל. אתם רואים שאין סיבה להתרגז?"

אודה לכבוד השר אם ישיביני:

א. מדוע אין מודיעים למנוי טלפון לפני ניתוק המכשיר?

ב. אם נכונה הטענה שלפעמים מנסים להודיע בדרך הטלפון על ניתוק שייעשה, מדוע אין שולחים הודעה בכתב על ניתוק (היות וקורה, שלפני הניתוק אין מוצ־אים את המנוי בבית ואז מנתקים ללא הודעה)?

ג. חבירת החשמל, מחלקות המים ברשויות השונות וכיוצא בהן, כשאין משלמים את החשבונות הנוגעים להן, נוהגות להתרות בחייב על־ידי משלוח הודעה נוספת. מדוע אין הדבר נעשה על־ידי הדואר בקשר למנוי הטלפון?

ד. כשמתלוננים על דממת מכשיר, כמקרה המובא לעיל, מדוע אין נוהגים לבדוק מיד את רשימת המנותקים, שמא נותק המכשיר ולא קולקל?

ה. מה יש בדעתך לעשות לשיפור שירותים אלה?

**שר־הדואר י. ישעיהו־שרעבי:**

1. על גבי טופס חשבון הטלפון מצויין במפורש כי הטלפון ינותק אם לא יכובד החשבון תוך 14 יום. 2. גם לאחר תקופה זו אין המשרד נחפו לנתק את הקשר, אלא חוזר ומתקשר טלפונית עם המנוי פעמים אחדות, בימים ובשעות שונות, כדי לאתרו ולהב־היר לו את חובו.

3. משרד הדואר מנצל בדרך זו את אמצעי הקשר הישיר העומד לרשותו. בעבר נהג המשרד לשלוח גם תזכורות בכתב. מסתבר כי השיטה הנוכחית עדיפה, וכי לאחר הנהגת השיטה הקיימת של תזכורות טלפו־ניות ירד במידה מרובה מספר המקרים שלא כיבד המנוי את החשבונות והיה צורך לנתקו.

4. כל עובד במרכזות השירותים מצוייד ברשימת

**33. פיתוח רשת הטלפונים בצפון הארץ  
דרישת העובדים לדמי אש"ל מוגדלים**

**חבר־הכנסת ד. לוי שאל את שר הדואר ביום כ"ג בטבת תשכ"ח (24 בינואר 1968):**

עבודות פיתוח נרחבות של רשת הטלפונים בצפון הארץ, לרבות השלמת התקנתה של מרכזת אוטומטית בקרית־שמונה, הופסקו לפני חודשיים בערך בגלל סיר־בם של עובדי דואר הגרסה לצאת לעבודה למקומות מרוחקים מאזור מגוריהם.

אודה לכבוד השר אם ישיביני:

א. הנכונה הידיעה דלעיל?

ב. הנכונה הידיעה שוועד העובדים דורש תשלום נוסף בעד „המתנה מאולצת" כדי שהעובדים יצאו לעבודות אלו?

ג. הנכונה הידיעה שהעובדים דורשים תשלומי אש"ל בסכומים קבועים וללא המצאת קבלות?

ד. מה בדעת משרד הדואר לעשות כדי להמשיך את פיתוח רשת הטלפונים בצפון ולחייב את העובדים לצאת לעבודתם?

**שר־הדואר י. ישעיהו־שרעבי:**

עבודות הפיתוח ההנדסיות בצפון נמשכות. הבעיות שנתעוררו עקב דרישת העובדים לדמי אש"ל מוגדלים כפיצוי על הימצאותם מחוץ לביתם ולמשפחתם במשך זמן רב — מצאו את פתרונן תוך הסכם בין ההגלת משרד הדואר, משרד האוצר, נציבות שירות המדינה וההס־תדרות.

**34. חיבורם של הכפרים פסוטה, דיר חנא,  
ועראבה וסח'נין לרשת הטלפונים**

**חבר־הכנסת א. נח"ל שאל את שר הדואר ביום ב' בשבט תשכ"ח (1 בפברואר 1968):**

בקשר עם מכשיר בעתונות ושודר ברדיו על־ידי משרד הדואר בדבר חיבורם של הכפרים הערביים לרשת הטלפונים רצוני לשאול את כבוד השר:

מהו המועד המשוער לחיבורם של הכפרים פסוטה, דיר חנא, ערבה וסח'נין לרשת הטלפונים?

**שר־הדואר י. ישעיהו־שרעבי:**

אני מקווה כי עוד החדש נשלים את ביצוע התקנת הטלפונים בכפרים סח'נין ועראבה. העבודה נמצאת עכשיו סמוך להשלמתה.

גם בכפר פסוטה כבר הוחלל בביצוע התקנת הטלפ־נים. השלמת העבודה כרוכה עדיין בעבודות ברשת הקווים שמחוץ לכפר, דבר שיושלם תוך חודשים אחדים. אשר לדיר חנא, אני חייב לציין כי עד כה לא קיבל־נו בקשות להתקנת טלפונים מתושבי הכפר.

משרד הדואר מצדו מתכנן פיתוח רשת קווי הטלפון באזור זה, מתוך מגמה לאפשר התקנת טלפון בעתיד לבקשות שיתקבלו מתושבי הכפר.

**35. מקרים של ניתוק מכשיר הטלפון על־ידי  
הדואר בלא טעם מספיק**

**חבר־הכנסת ט. סנהדראי שאלה את שר הדואר ביום ב' בשבט תשכ"ח (1 בפברואר 1968):**

אתכבד להסב תשומת־לב השר למאמר שהתפרסם

פונים במדינה, ובהתחשב בעובדה שמספר כפרים גדול  
לים במרכז הגליל עדיין אין בהם טלפונים, — אבקש  
מכבוד השר להשיבני:

1. הקיימת תכנית להתקנת טלפונים בכפרים:  
עראבה, סח'ין ודיר חנא?
2. אם כן — מתי יותקן טלפון בכפרים אלה?
3. אם לא — מה הסיבות לכך?

#### שר-הדואר י. ישעיהו-שרעבי:

ראיינא התשובה שהשיבתי היום לשאילתה של  
חבר-הכנסת נח'לה באותו עניין.

#### 38. מספר הטלפונים הציבוריים

חבר-הכנסת נ. פלד שאל את שר הדואר ביום י"ד  
בשבט תשכ"ח (13 בפברואר 1968):

הגיעו אלי תלונות על מחסור בטלפונים ציבוריים  
ועל התורים הארוכים ליד הטלפונים הציבוריים הקיי-  
מים.

הריני מתכבד לשאול:

א. מהו מספר הטלפונים הציבוריים ל-1 בינואר  
1968?

ב. כמה מהם הותקנו בשנה האחרונה?

ג. כמה טלפונים ציבוריים יותקנו בשנת 1968?

#### שר-הדואר י. ישעיהו-שרעבי:

מספר הטלפונים (טלפונים ציבוריים גובים) ביום  
1 בינואר 1968 היה 1,826, מהם 358 שנוספו ב-1967.  
כן הוחלפו באותה שנה כ-350 מכשירים מיושנים במכ-  
שירים חדשים. בשנה השוטפת יותקנו כ-1,000 מכשירים  
חדשים.

רצוני לציין שהדואר מעוניין מאד להתקין טלפונים  
ציבוריים בכל מקום שהם דרושים. אולם המכשירים  
החדשים המותקנים כיום מיוצרים על-ידי תע"ש. בנסי-  
בות הזמן האחרון חלו עיכובים ניכרים בתכנית האספקה  
המקורית וקצב ההתקנה מוכתב איפוא על-ידי קצב אספ-  
ת המכשירים על-ידי היצרן הנוכח. ברור שבמידה  
שתגבר אספקת המכשירים, יגבר קצב התקנתם.

#### 39. אגרה על מכשירי אלחוט ניידים

##### בישובי הספר

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוליו שאלה את שר הדו-  
א ביום כ"א בשבט תשכ"ח (20 בפברואר 1968):

בעתון "ידיעות אחרונות" מיום 15 בפברואר 1968  
פורסם: "מכשירי אלחוט ניידים, שנרכשו על-ידי ישו-  
בי הספר בעמק הירדן ובעמק בית-שאן כדי לקיים קשר  
בשעות חירום, חויבו על-ידי משרד הדואר בתשלום  
אגרה. זאת למרות שמשרד האוצר הכיר בחיוביותם  
ופטרם ממכס. המכשירים נועדו לשמור על קשר בין  
הישובים לבין עצמם וכן עם חברי המשקים העובדים  
סמוך לגבול".

בהתחשב בגול הבטחוני הכבד המוטל על הישו-  
בים בעמק הירדן ועמק בית-שאן והצורך הדחוף ברכי-  
שת מכשירי אלחוט להבטחת בטחונם של העובדים  
בשדות, רצוני לשאול את כבוד השר:

הטלפונים שנותקו עקב אי-תשלום. יש להניח שבמקרה  
הנ"ל חלה טעות ואנו באמת מצטערים על כך. אני  
מקווה שההודאה בטעות שחלה וכן הבעת הצער —  
לא יישמעו גם הם באוזני השואלת הנכבדה כ"קול  
מתקתק" (במרכאות). אנו מצפים מעובדי המרכזות,  
הבאים במגע עם הציבור, שידברו אתם בנחת ובנעימות,  
כיהא למשרתי ציבור; ותמה אני על השואלת הנכבדה  
שהיא מלגלת על "הקול המתקתק" כאילו קול גערה נעים  
יותר לאוזן.

#### 36. נתונים על פרסומי משרד הדואר

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר הדואר ביום י'  
בשבט תשכ"ח (6 בפברואר 1968):

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. מהו מספר הפרסומים שמשרד הדואר מוציא  
לאור?
2. למי מיועדים הפרסומים הנ"ל?
3. מה תפוצתם של הפרסומים האלה?
4. מה גודלו של התקציב הכספי המוקצב לפרסומים  
אלה?
5. האם נערך סקר הכדאיות ביחס לפרסומי  
משרד הדואר?
6. אם נערך — מתן, ומה הוכיח?

#### שר-הדואר י. ישעיהו-שרעבי:

משרדנו מוציא שלושה פרסומים: א) תקופון "דואר",  
המיועד לעובדי המשרד; ב) שנתון המשרד, המונח על  
שולחן הכנסת, לפי בקשתה, כרקע לנאום התקציב  
השנתי של שר הדואר; ג) חוברת סטטיסטית המכילה  
נתונים שנתיים על פעילות השירותים.

התקופון מחולק לכל העובדים, וכן משמש חומר  
הסברתי וניתן למתעניינים שונים, בכלל זה בתי-ספר,  
סטודנטים, תלמידים, עתונאים וכיוצא בהם. תפוצתו  
כ-9,000 עותקים.

השנתון מחולק לחברי הכנסת, לעתוננים, למפעלי  
התעשייה ולמוסדות הקשורים אל משרד הדואר. תפוצתו  
בין 1,000 ל-2,000 עותקים. החוברת הסטטיסטית מופצת  
ב-350 עותקים.

התקציב לכל הפרסומים הנ"ל הוא כ-60 אלף ל"י  
לשנה.

מהותם ותועלתם של הפרסומים מעידות שאין למ-  
דוד אותם במונחים פסיים של כדאיות בעלמא.

התקופון והשנתון הם הפרסומים היחידים בארץ  
העוסקים בענייני הדואר והטלקומוניקציה.

הפרסומים הללו מעוררים עניין רב ביותר הן  
בקרב שכבות שונות של העובדים, והן בקרב מוסדות  
חינוך, חוגי דואר, מוסדות מדע, גופים בחוץ-לארץ  
וכיוצא בהם.

#### 37. חיבורם של כפרים במרכז הגליל לרשת

##### הטלפונים

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוליו שאלה את שר הדואר

ביום י' בשבט תשכ"ח (6 בפברואר 1968):

נוכה מדיניות משרד הדואר להרחבת רשת הטל-

האם לאור הנסיון שנרכש בשנת 1968 תינתנה הוראות לתקן את מדרוך הטלפון לשנת 1969, באופן שיאפשר קריאה נוחה ומהירה?

**חבר-הכנסת ש. כהן-צידון שאל את שר הדואר ביום ל' בשבט תשכ"ח (29 בפברואר 1968):**

מדרוך הטלפון לשנת תשכ"ח-1968 אינו קריא בקלות, בשל העובדה שאותיות הדפוס בו קטנות, דבר השולל מאזרחים מדוברים את האפשרות להיזקק לו בעת הצורך.

כבוד השר מתבקש להשיבני:

1. האם הגיעו תלונות על פרסום המדרוך בצורה המתוארת לעיל?

2. אם התשובה לשאלה 1 חיובית, מה נעשה ומה ייעשה כדי לתת טיפול נאות לתלונות הנ"ל?

**חבר-הכנסת ש. מיקוניס שאל את שר הדואר ביום ל' בשבט תשכ"ח (29 בפברואר 1968):**

מדרוך הטלפון החדש עורר מורת-רוח בקרב ציבור המנויים בהיתנו בלתי-קריא.

אי לזאת הנני לשאול את כבוד השר:

1. האם יחולק למנויים מדרוך טלפון חדש, נוח לשימוש וקריא יותר?

2. אם לא - כיצד אומר משרד הדואר לתקן את הטעון תיקון במדרוך החדש?

**שר-הדואר י. ישעיהו-שרעבי:**

כבוד היושבת-ראש, אבקש להרשות לי לענות על שלוש שאלות בבת-אחת - של חבר-הכנסת טיאר, של חבר-הכנסת כהן-צידון ושל חבר-הכנסת מיקוניס, מכיוון שהנושא משותף לשלושתן, והוא: ביקורת ספר הטלפונים החדש.

להלן תשובתי:

א) מספר מנויי הטלפון הולך בקצב של קרוב לארבעת אלפים מדי חודש בחודשו, או כ-40 אלף בשנה. בחודשים הקרובים נעבור את רבע המיליון.

ספר הטלפונים הגיע אשתקד ל-863 עמודים בעלי ארבעה טורים כל אחד ומשקלו 1.650 ק"ג. מכיוון שהספר של השנה היה צריך לכלול תוספת של 45,000 מנויים לערך, היו מתווספים לו עוד כ-250 עמודים ומשקלו היה עולה על שני קילו.

שאלנו את עצמנו: האם יש טעם להדפיס ספר הטלפון בשני כרכים, דבר העלול להכביד על המשתמשים בו?

ב) ביום מסוים בשנה סוגרים את רשימת המנויים, הערוכה לפי א"ב, ומוסרים אותה להדפסה שממנה צריך להפיק קרוב לחצי מיליון עותקים. משך ההדפסה, ההגעה והכריכה של הספר, בשיטת ההדפסה הרגילה, גדל משנה לשנה והגיע אשתקד לשמונה חודשים. לפי אותה שיטה היה מגיע השנה ל-10 חודשים בקירוב ובשנה הבאה היה עובר על שנה. באותו פרק-זמן מתווספים רבבות מנויים חדשים שאי-אפשר להוסיף שמותיהם תוך כדי הדפסת הספר והם מוכרחים להישאר כ"בני-בלי-שם" עד להופעת הספר הבא. כלומר המנויים המתווספים אחר הדפסת הספר היו צריכים להמתין כשנתיים עד להופעת שמותיהם בספר הבא.

1. האם הפרסום בעתון תואם את המציאות?

2. אם כן - מה היו הסיבות שמנעו שחרור מכשירי רי אלחוט אלה מאגרה?

3. האם כבוד השר מוכן לבדוק שנית את הבעיה?

**שר-הדואר י. ישעיהו-שרעבי:**

1. כן. הפרסום בעתון תואם את המציאות.

2. לבי לישובי הספר ואני מעריך היטב את הנטל הבטחוני הכבד המוטל עליהם. אבל השואלת הנוכחית ידעת שמשרד הדואר אינו משרד תקציבי אלא משק סוגר המגיש שירותים לציבור תמורת תשלום. הכנסותיו והוצאותיו צריכות להתאזן, ואם אפשר - להשאיר גם רווח. אין מתפקידו של הדואר לתת הנחות אלא אם כן מוטל עליו הדבר על-פי חוק או תקנות.

יצוין שהמדובר הוא באגרות שהן סכומים נומינליים בין 15 ל-50 לירות. ההשקעה הכללית של הדואר ברכישת המשרדים ואחזקתם, העולה מאלף עד כמה אלפי לירות, בהתאם לסוג המכשירים, - היא גדולה למדי. ואילו סכומי האגרות המתקבלות בעד הרשימות מכסים בקושי את ההוצאות הכרוכות בניהול הסדיר של ספקטרום התדרים והפיקוח עליו, כדי להבטיח את ניצולו ללא הפרעה על-ידי השירותים השונים הנוקמים לו.

לפיכך, כל תביעה להנחות או הקלות לישובי הספר יש להפנות למשרד האוצר, למשרד הבטחון, או לוועדת האגרות הבין-משרדית.

3. אין לי מה לבדוק.

40. החזרת ההפרשים בדמי התקנת טלפון

**חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הדואר ביום כ"א בשבט תשכ"ח (20 בפברואר 1968):**

בעקבות ההחלטה להפחית את האגרה המשתלמת בעד התקנת טלפון גם באופן רטרואקטיבי, רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם כבר החל משרד הדואר להחזיר את ההפרשים לאלה ששילמו מעל לסכום שנקבע?

2. אם טרם החלו להחזיר, מה הסיבה לכך?

**שר-הדואר י. ישעיהו-שרעבי:**

החזרת ההפרשים בדמי ההתקנה נתקלת בקשיים חוקתיים ומשפטיים שאנו שוקדים להתגבר עליהם. ראינו מראש את הקשיים הללו ולפיכך הודענו אז שהחזרת ההפרשים תתבצע רק כעבור חודשים אחדים. אני מקווה שאחרי אישור תקציב ההוצאות של המדינה לשנת 1968/69 נוכל לגשת לביצוע החזרות, אם במזומן ואם על-ידי קיוזן סכומי ההחזרה מדמי השיחות של המנויים.

41-43. אותיות הדפוס העוירות במדרוך הטלפון לשנת 1968

**חבר-הכנסת א. טיאר שאל את שר הדואר ביום כ"ג בשבט תשכ"ח (22 בפברואר 1968):**

במדרוך הטלפון לשנת 1968, שמותיהם ומספריהם של המנויים מודפסים באותיות קטנות ביותר, דבר המקשה מאד על העיון במדרוך.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

שיאין חלק בלתי־נפרד של הספר, הולכות לאיבוד וגעל־מות וקשה למנוי לבזבז זמנו על חיפושים פעם בספר ופעם, או יותר, בתוספות לספר.

ט) ולבסוף עלי להדגיש שאנשי משרדי שעסקו בהוצאת הספר ידעו, בלא ספק, שהם עושים מעשה שבמבט ראשון אינו פופולארי, בהוציאם לאוויר העולם ספר בשיטה חדשה ושאוּלי יעבור זמן־מה עד שהציבור יתרגל אליה. אף־על־פי־כן כוונתם היתה להקל על האור־חים, והתוצאה אינה רחוקה כלל מן הכוונה.

ואשר לעתיד, נשקד לתקן ולשפר את הטעון תיקון ושיפור, אך בדעתנו לשמור על כל היסודות המרכיבים את הספר הנוכחי, הגורמים לנו כיסודות מועילים ויעילים. אני מוכן להוסיף פירוטים וביאורים לוועדה של הכנסת ולכל אחד מחברי הכנסת שירצה בכך.

#### הי"ר א. תלמי :

שאלה נוספת לחבר־הכנסת טיאר.

#### אברהם טיאר (המרכז החופשי) :

רציתי לשאול את כבוד השר : האם הוא מוכן לשלוח ולספק לכל מנוי טלפון זכויות מגדלת?

#### שר־הדואר י. ישעיהו־שרעבי :

אינני חייב לענות על שאלות לגלגניות.

#### הי"ר א. תלמי :

בדיוק כך. אני חושבת שהשאלה לא היתה לעניין.

#### 44. תוצאותיה של ההפחתה בדמי התקנת טלפון

חבר־הכנסת א. ורדיגר שאל את שר הדואר ביום כ"ג בשבט תשכ"ח (22 בפברואר 1968) :

אודה לכבוד השר אם ישיבני :

1. מאז הורדת מחיר התקנת הטלפון ברחבי הארץ, האם גדל מספר דורשי התקנת טלפון?
2. אם כן — באיזה אחוז גדל מספר המבקשים לעומת העבר?
3. האם נשקלה במשרד הדואר האפשרות להורדה נוספת במחיר ההתקנה, העשויה להביא לידי גידול נוסף במספר מבקשי הטלפונים?

#### שר־הדואר י. ישעיהו־שרעבי :

ראה התשובה שהשיבתי היום באותו עניין לשאלתה של חבר־הכנסת פלד.

#### 45. תלמידי ישיבות ששוחזרו משירות חובה בצה"ל או גוייסו לצה"ל

חברת־הכנסת ש. ארכלי־אלמוליו שאלה את שר הבט"ח ביום ב' בטבת תשכ"ח (3 בינואר 1968) :

נוכח העובדה שתלמידי הישיבות מוסיפים להיות משוחררים מגיוס לצה"ל, וזה למרות הצרכים הבטחוניים של המדינה, המטילים עומס רב על חיילי המילואים, רצוני לשאול את כבוד השר :

1. כמה תלמידי ישיבות שוחררו משירות חובה בצה"ל בשנת 1967?
2. כמה ממסיימי הלימודים בישיבות גוייסו לצה"ל בשלוש השנים הקודמות?

חיפשנו עצה כיצד לצמצם את הפער שבין סגירת רשימת המנויים הנכללת בספר הנמסר לדפוס לבין מועד הופעתו; באנו לידי המסקנה, שבשיטת ההדפסה הרגילה אין למצוא פתרון לא לגדלו של הספר, לא למשקלו, ולא לקיצור התקופה שבין התחלת ההדפסה לבין ההופעה. לפיכך שלחנו צוות מומחים מיוחד למערב אירופה כדי ללמוד שם, כיצד פתרו המינהלים המנוסים את הבעיות הללו.

אנשינו מצאו שגם מארחיהם מתלבטים באותן שאלות והפתרון שהגיעו אליו הוא הדפסה בשיטת צי־לום ישר מברטסת המנויים.

ג) בהתייעצות עם גדולי מקצוע הדפוס בישראל, הותאמו האותיות של הכרטסת לצורך הצילום באופן שהיו חדות והעין תתפוס אותן בקלות. כן נבחר גייר קל ובלתי־שקוף, שאינו שביר ואינו מתבלה מהר.

ד) כך עלה בידנו להפיק ספר הכולל בתוכו שמות כל המנויים אשר שילמו דמי התקנת הטלפון עד כחוד־שיים וחצי לפני הופעתו, ובכללם 15 אלף שמות שלא היו נכנסים אלמלא שינוי השיטה; מספר עמודיו הוא כמספר עמודיו של הספר דאשתקד, היינו 862 עמודים בלבד, משקלו 1.250 ק"ג, כלומר פחות ארבע מאות גרם מן הקודם, כולו בכריכה אחת והוא נקי מכל שגיאות הנופלות בשעת הדפסה והגהה; אם נותרו שגיאות, הרי מקורן בכרטסת, והן יתוקנו במהדורות הבאות בקלות וביעילות.

ה) אני דוחה בכל תוקף את הביקורת על זעירותן של האותיות. מעניין, שדברי ביקורת שמעתי יותר מפי אלה שעדיין לא ראו את הספר ורק שמעו עליו מפי "מבקרים ספרותיים".

יש בדעתי להביא לפני אחת מוועדות הכנסת, כנראה ועדת הכלכלה, ספרי טלפון של כמה וכמה ארצות מפותחות ובכללן הולאנד, אנגליה וארצות־הברית, כדי שהוועדה תיווכח שהאותיות באותם ספרים אינן גדולות יותר ויש מקרים שהן קטנות משלנו.

ו) בהודמנות זו הובאו בספר עוד אי־אלה שינויים חשובים. בעבר היה מחולק מדרוך הטלפון ל־73 מדורי־רים, שתחומיהם נקבעו בהתאם למערכת ההנדסית של מרכזות הטלפון. כאשר רצה אדם למצוא מספר טלפון של חברו, שלא ידע היכן הוא גר, — היה עליו לחפש בכמה מדורים עד שהוא מוצא. בספר הזה בוטלו המדורי־רים והונהגה חלוקה לפי אזורי חיוג. למשל, כל המנויים של גוש הערים והישובים הגדול סביב תל־אביב מצויים ברשימה אלפביתית אחת, ואין לך אלא לעבור על פני כל השמות לפי א"ב ולמצוא את מבוקשך.

ז) שמעתי טוענים : למה לא יצא ספר טלפון מיוחד לכל עיר או אזורי התשובה היא : כשיש מערכת חיוג אוטומטית כל־ארצית, יש יתרון רב לאזרח אם הוא מחזיק ליד הטלפון שלו ספר שלם. איזה ערך, למשל, לספר טלפון ירושלמי, כאשר שני שלישים מן התנועה הטלפונית של מנויי ירושלים זורמים אל מחוץ לירושלים. בתל־אביב כמחצית השיחות הן אל מחוץ לתל־אביב. מאידך גיסא הוצאנו בימים אלה מיכרו להוצאת ספר טלפון מסווג לפי עסקים ומפעלים.

ח) כן שמעתי טוענים : למה אין הדואר מוציא תוספות לספר השנתי שבהן יודפסו שמותיהם של המנוי־יים החדשים? אך מן הנסיון למדנו שתוספות כאלה,

או אוניות סוחר, באזור האמור, סמוך להיעלמה של „דקר“, ובשבוע שלאחר מכן?

**שר-הבטחון מ. דיין :**

1. כן, באמצעות משרד החוץ על-ידי גורם שלישי, כלומר לא-ישראלי.

2. הסובייטים ביקשו נתונים לגבי מקומה המשוער של „דקר“. פרטים אלה הועברו להם ומאו לא שמענו דבר.

3. אינני יודע.

4. ידוע לנו כי בתקופה הנתונה, בכלל זה תקופת החיפושים, שהו אוניות הצי הסובייטי בגמלי מצרים וסוריה ובאזור שבין קפריסין לחוף הסורי. כן הגיעו באותה עת לאלכסנדריה מספר אוניות-סוחר סובייטיות אשר נתיבן חצה את נתיב ה„דקר“ זאת אזור החיפושים.

#### 48. ידיעה על הטסת קבוצת חסידי חב"ד בהליקופטר צבאי

**חבר-הכנסת ו. שם-טוב שאל את שר הבטחון ביום ז' בשבט תשכ"ח (6 בפברואר 1968) :**

בעתונות פורסמה ידיעה, אשר לפיה אירגנה הרב-נות הצבאית סיור של חסידי חב"ד ביחידות צה"ל המוצבות בסיני במסגרת „מיבצע תפלין“ של חסידי חב"ד. הסיור בוצע בהליקופטר צבאי שהועמד לרשות החסידים על-ידי צה"ל.

בקשר עם זה אתכבד לדעת :

1. האם הידיעה נכונה או נכונה בעיקרה?

2. לאור העובדה שקיום מצוות דתיות, לרבות הנחת תפילין, הוא עניינו של הפרט, — האם זה מתפקידו של הצבא להטיף במישרין או בעקיפין לקיום המצוות הדתיות בשורותיו?

3. האם העמדת הליקופטר צבאי לרשות גוף דתי-אזרחי, המשתדל להטיף לרעיונותיו הדתיים, תואם את הפקודות והנהלים בצה"ל?

4. האם נכון שחסידי חב"ד או חלק מהם אינם משרתים בצה"ל כיתר בני הישיבות?

**שר-הבטחון מ. דיין :**

לשאלות 1, 2, 3 : ידיעה אינה נכונה.

לשאלה 4 : תלמידי ישיבות חב"ד נכללים בהסדר הכללי לגבי דחיית שירותם של בחורי ישיבות.

#### 49. מצב מזג-האוויר בעת היעלם הצוללת „דקר“

**חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר הבטחון ביום ט' בשבט תשכ"ח (8 בפברואר 1968) :**

ביומן שלאחר מהדורת החדשות של השעה 20.30 ב„קול ישראל“, במוצאי שבת, 27 בינואר 1968, שאל כתב „קול ישראל“ את קצין הקשר הישראלי באפיסקופי, האחראי מטעם חיל-הים על החיפושים אחר הצוללת „דקר“, מה היה מזג האוויר בעת היעלמה של הצוללת, במקום המשוער כמקום היעלמה. קצין הקשר השיב : „אינני יודע“. תשובה זו ניתנה כיומיים לאחר ניתוק הקשר עם הצוללת.

3. כמה תלמידי ישיבות שוחררו מגיוס לצה"ל בשנים 1964, 1965, 1966?

4. כמה צעירות שוחררו משירות בצה"ל בשנת 1967 מטעמי דת?

**שר-הבטחון מ. דיין :**

1, 3. בהתאם להחלטת הממשלה, הועבר עניין דחיית שירותם של תלמידי הישיבות לבדיקתה של ועדת שרים מיוחדת.

לשאלה 2. כ-350 מדי שנה בשנה.

לשאלה 4. כ-7,000.

#### 46. עזרת צה"ל לעיריית ירושלים בפינוי השלגים

**חבר-הכנסת א. אבגרי שאל את שר הבטחון ביום כ"ב בטבת תשכ"ח (23 בינואר 1968) :**

בידיעה שנתפרסמה ב„הארץ“ של יום 18 בינואר 1968 נאמר, כי דובר עיריית ירושלים הצהיר, שלו סיפק צה"ל מספר גדול יותר של כלי-רכב, כפי שביקשה העיריה, היה פוחת הסבל שנגרם לתושבי ירושלים.

בקשר לכך הגני מבקש לדעת :

1. האם היתה פניה מטעם עיריית ירושלים לשלטונות צה"ל להמצאת ציוד וכלי-רכב?

2. האם סופקו הציוד וכלי-הרכב המבוקשים?

3. אם סופקו —

א. האם סופקו בהתאם למה שבוקש?

ב. אם לא סיפק צה"ל ציוד וכלי-רכב בהתאם לכמויות שנתבקש לספק, מה הסיבה לכך?

4. האם עומד לרשות צה"ל ציוד לפינוי מהיר ומיידי של שלגים מעל דרכים ציבוריות?

5. אם מצוי ציוד כנ"ל, האם הועמד לרשות עיר-יית ירושלים והגורמים האחראים שטיפלו בנקיטת השטחים?

**שר-הבטחון מ. דיין :**

צה"ל העמיד לרשות עיריית ירושלים והמוסדות השונים בעיר כל רכב שנדרש.

ביום 15 בינואר 1968 הועמדו לרשות עיריית ירושלים 22 כלי-רכב רבי-מונע, וביום 16 בינואר 1968 — 40 כלי-רכב צבאיים.

ביום 16 בינואר 1968 הגיע הרכב באיחור, בגלל הפרעות טבע שאין לצה"ל שליטה עליהן.

#### 47. פנייה אל שלטונות הצי הסובייטי בקשר עם החיפושים אחרי הצוללת „דקר“

**חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר הבטחון ביום ז' בשבט תשכ"ח (6 בפברואר 1968) :**

בעקבות היעלמה של צוללת חיל-הים הישראלי „דקר“, ביום ו', 26 בינואר 1968, בים התיכון, והחיפושים שנעשו כדי לגלותה, אבקש מכבוד השר להשיבני :

1. האם מטה החיפושים בקפריסין פנה אל שלטונות הצי הסובייטי בים השחור ובים התיכון?

2. אם כן — מה הייתה התשובה?

3. אם לא — מדוע?

4. האם שטו אוניות סובייטיות, אוניות מלחמה

ב„הארץ“ בשם „חוגי ממשל הגדה“ מדיניות הממשל לגבי התנועה משני עברי הגבול.

בקשר לכך אבקש את השר להשיבני:

מה נתנה „מדיניות הגבול הפתוח“ במישור יחסי המסחר והמגעים האישיים בין תושבי שתי גדות הירדן, והאם לא נוצל הגבול הפתוח לרעת בטחון ישראל?

**שר-הבטחון מ. דיין:**

מדיניות הגבול הפתוח במישור יחסי המסחר איננה שרה יצוא לגדה המזרחית בסך כולל (עד 31 בינואר 1968) של 40 מיליון ל"י, מתוך זה יצוא מוצרי חקלאות ותוצרת חקלאית מעובדת בערך של 36 מיליון לירות, לפי הפירוט הבא: פרי הדר - 5,000,000 ל"י, פירות אחרים - 2,300,000 ל"י, ירקות - 1,700,000 ל"י, זיתים - 1,500,000 ל"י, יצוא חקלאי אחר - 4,000,000 ל"י, שמן זית - 21,500,000 ל"י, מוצרים אחרים - 400,000 ל"י. היצוא הבטיח תעסוקה מתאימה לתושבי יהודה ושומרון.

במישור המגעים האישיים נתנה מדיניות הגבול הפתוח פיצוי הומני כלשהו לתושבי יהודה ושומרון על תלאות המלחמה.

לפי מיטב ידיעתנו, עיקר ההחלטות של תבלנים ליהודה ושומרון באו על-ידי חצייה בלתי-חוקית של הירדן או הגבול.

**52. הצהרת שר הבטחון על האפשרות של מסירת ניהול העניינים לראשי העיריות ביהודה ובשומרון**

**חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר הבטחון ביום 17 בשבט תשכ"ח (29 בפברואר 1968):**

בביקורו בג'נין אמר שר הבטחון: „אם יבואו הנכבדים הערביים וראשי המועצות והעיריות ביהודה ובשומרון לממשלת ישראל ויבקשו ליטול את האחריות וניהול ענייניהם בידם, ייתכן ונסכים לכך, בתנאי שיהיו אחראים לכך במלוא מובן המלה“. כך מוסר עתון „הארץ“ מיום 22 בפברואר 1968.

על-פי עתון „מעריב“ אמר שר הבטחון באותו ביקור: „כל תפקידי השלטון - פרט לבטחון - שנמצאים היום בידי יהודים, יכולים לעבור לידי ערביי המקום, אפילו ממחר“.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נאמרו מפי כבודו הדברים המצוטטים ב„הארץ“?

2. האם נאמרו מפי כבודו הדברים המצוטטים ב„מעריב“?

3. האם אפשרות כזו נדונה בממשלה?

4. אם כן - מתי?

5. האם החליטה הממשלה לתת לראשי מועצות ועיריות ביהודה ובשומרון, ולנכבדים ערביים אחרים, סמכויות שהן מעבר לסמכויות המוניציפליות?

6. אם כן - מתי?

7. מהי אמת-המידה שלפיה נקבע הסטאטוס של נכבד ערבי?

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נתון זה של מצב מוג'ה-האוויר בעת היעלם הצוללת חשוב להנחיית החיפושים?

2. אם כן - כיצד אירע הדבר שהאיש שתפקידו היה לדעת נתון אלמנטרי זה, לא ידע, וזאת, כאמור, יומיים לאחר שנודע על היעלם הצוללת?

**שר-הבטחון מ. דיין:**

לשאלה 1: לנתוני מוג'ה-האוויר במקום ובזמן המ"ש שוער של היעלמות הצוללת יש השפעה מסוימת על תיכנון החפופים.

לשאלה 2: האחריות לחיפושים אחרי „דקר“ היתה מפקדת חיל-הים ולא הקצין המזכיר בשאילתה. למפקדה זו היו רישומים מדויקים של מוג'ה-האוויר בזירת החיפושים ובזמן החיפושים. הקצין האמור שימש קצין קישור להעברת בקשות מפקדת חיל-הים לאזורי החיפושים ולקבלת דיווחים על תוצאות החיפושים. ייתכן שהקצין לא ידע את הנתונים ברגע שנשאל, אולם לו נזקק להם - היה מקבלם מיד מפקדת חיל-הים.

**50. מדינות שציינה השתתפו בחיפושים אחרי הצוללת „דקר“**

**חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום 17 בשבט תשכ"ח (8 בפברואר 1968):**  
 יואיל נא השר להשיבני:

1. אילו ציי מדינות השתתפו בחיפושים אחרי הצוללת „דקר“ ומה מידת השתתפותם?

2. אילו מדינות סייעו לחיפושים בשירותים וכו'?

3. אילו ספינות נכחו בסביבת החיפושים ונמגנו מלקחת חלק בפעולות אלו?

4. הידועים מגיעי אי-השתתפותם של כלי שיט אלה בחיפושים?

**שר-הבטחון מ. דיין:**

לשאלה 1: 3 משחתות אמריקניות, משחתת וספינה מהירה בריטית, 4 משחתות תורכיות, מספר כלי-שיט יווניים מציי-הסוחר ואוניית-סוחר גרמנית. כן הופעלו בחיפושים חילות-האוויר של בריטניה (27 גיחות); ארצות-הברית (14 גיחות), תורכיה (4 גיחות) ויוון (3 גיחות).

לשאלה 2: בריטניה ותורכיה.

לשאלות 3, 4: במשך כל זמן החיפושים שידרה תחנת החוף של חיפה בגל הבין-לאומי לכל האוניות בים הדרום על העדר הצוללת, לרבות פרטים על מקום וזמן משוערים, שם קריאה, תדר מצוקה, וביקשה לדווח על כל דבר חשוב. לא היה מקרה של אוניה שנתבקשה במישרין להשתתף בחיפושים ולא נענתה.

**51. מדיניות הגבול הפתוח בין שני עברי הירדן**

**חבר-הכנסת י. תמיר שאל את שר הבטחון ביום 17 בשבט תשכ"ח (15 בפברואר 1968):**

חיום שודרה ב„קול ישראל“ אמורמצייה על ממדי תנועת האוכלוסין הערביים משני עברי הירדן ואף לגבי היוצאים לנסיכות כוויית, לעבודה שם. כן פורסמה חיום

חוברת י"ט, ישיבה רס"ב

— שאלות ותשובות (דין, אבנרי, תלמי); חוק שירות הקבע בצבא הגנה לישראל (גימלאות) (תיקון מס' 5) (תלמי, דין) —

#### שר-הבטחון מ. דיין:

שאלה על מה מוכנה לעשות ממשלת ישראל צריך להפנות לראש הממשלה.

54. הסדר בין אגודת ישראל ומערכת הבטחון בדבר דחיית שירותם הצבאי של תלמידי ישיבות

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום ל' בשבט תשכ"ח (29 בפברואר 1968):

בידיעה שנתפרסמה ב"הארץ" מיום 27 בפברואר 1968 נאמר, כי זה שנים קיים הסדר בין אגודת ישראל ומערכת הבטחון, לפיו משחררים תלמידי ישיבות מן השירות בצבא אחרי אימוני הטירונות, ובמשך כל זמן השירות הצבאי הם עובדים במפעל לליטוש יהלומים במושב קוממיות, במקום לעסוק בלימוד תורה בלבד.

בקשר לכך הנני מבקש לדעת:

1. האם הידיעה נכונה, ואם אינה נכונה — מה הפרטים בה שאינם נכונים?

2. האם מושב קוממיות מסווג כישוב ספר?

3. אם קיים הסדר כנ"ל — עלי-די מי הושג, ומה היו השיקולים שהניעו את מערכת הבטחון להסכים להסדר הנ"ל?

4. האם קיים הסדר כזה גם עם גורמים אחרים ולגבי ישובים אחרים?

5. מה מספרן של הישיבות שהלומדים בהן זכאים לקבל דחיה משירות צבאי?

6. האם קיימים קריטריונים כלשהם לאישור ישיבה לצורך דחיית השירות הצבאי? אם כן — מה הם הקריטריונים?

#### שר-הבטחון מ. דיין:

בהתאם להחלטת הממשלה הועבר כל נושא דחיית שירותם של תלמידי הישיבות לבדיקתה של ועדת שרים מיוחדת.

#### שר-הבטחון מ. דיין:

המדובר היה בניהול העניינים במישור המקומי ולא הממשלתי.

גישה זו מבטאת את מדיניות הממשלה בשטחים המוחזקים, היא ידועה לראשי העיריות הערביים, ובמידה שניתן לי לשפוט — אף מקובלת עליהם.

#### 53. הצהרת שר הבטחון בג'נין

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר הבטחון ביום כ"ט בשבט תשכ"ח (28 בפברואר 1968):

כפי שנמסר ב"הארץ" מיום 22 בפברואר 1968, הציע שר הבטחון בעת ביקור בג'נין, שאם יבואו הנכבדים הערביים וראשי המועצות והעיריות בגדה לממשלת ישראל ויביעו נכונות לנהל את ענייניהם, הרי עשויה הממשלה להסכים לכך.

בקשר לכך הנני מבקש לדעת:

1. האם הידיעה הנ"ל נכונה?

2. אם היא נכונה — האם ניתנה הצהרת שר הבטחון על דעת הממשלה?

3. האם לאחר הצהרתו של שר הבטחון היתה פניה כלשהי מצד מנהיגי הגדה בקשר לעניין הנדון?

4. האם הועלתה ההצעה הנ"ל גם לפני מנהיגים ערביים באזורים אחרים של הגדה או רצועת עזה, ואם כן — לפני מי ומתי?

5. האם נתקבלה תשובה כלשהי מאלה שהוגשה להם ההצעה?

#### שר-הבטחון מ. דיין:

זה עתה השיבותי על שאלתה של חבר-הכנסת שמואל תמיר באותו הנושא.

#### הי"ר א. תלמי:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

לאור הדברים האלה, כבוד השר, האם ממשלת ישראל מוכנה לעמד הקמתה של הנהגה מאוחדת של ערביי פלסטין בשטחים המוחזקים?

### ב. חוק שירות הקבע בצבא הגנה לישראל (גימלאות) (תיקון מס' 5),

תשכ"ח — 1967 (\*)

(קריאה ראשונה)

#### הי"ר א. תלמי:

הכנסת תעבור עתה לסעיף ו' של סדר-היום: חוק שירות הקבע בצבא הגנה לישראל (גימלאות) (תיקון מס' 5), תשכ"ח — 1967, קריאה ראשונה. נשמע את תשובת שר הבטחון.

#### שר-הבטחון מ. דיין:

גברתי הישיבת-ראש, חברי הכנסת. אני רוצה להודות

לחברי הכנסת אשר השתתפו בדיון על גישתם החיובית ועל נכונותם לעזור בפתרון הבעיות של הצבא, דבר שאיננו חורג מהגישה הקבועה כמעט של הכנסת, כאשר היא באה לדון בשאלות הצבא ובמעמדם של אנשי הצבא. בהתאם לכך, כל המתווכחים הסכימו לחיקונים המוצעים, אלא שכמה מהם העלו נושאים נוספים, או הטבות נוספות, מעל ומעבר למה שאנחנו הצענו, או שנגעו בשאלות שאינן קשורות בהצעת התיקון לחוק. שאלות

— חוק שירות הקבע בצבא הגנה לישראל (גימלאות) (תיקון מס' 5) (דיין, תלמי); חוק התקציב לשנת 1968/69 (תלמי, אבן) —

זה, אולם אם חברי הכנסת כהן-צידון סבור שסעיף זה טוען תיקון, יכול הוא לזווג אותו במסגרת ועדת העבודה או בפורום מתאים אחר.

לא אגע בהערות האחרות שהושמעו, שהיו לגופו של החוק. היות וכולם תמכו בחוק, רק הציעו תוספות או שינויים או שיפורים, אני רואה את המקום המתאים לדיון בהצעות אלה בוועדה, ומציע להעביר את הטיפול בחוק לוועדת העבודה. ואותם חברי הכנסת שיש להם הצעות בעניין זה ואינם חברי הוועדה, אני ממליץ מאד בפני הוועדה שהם יזמנו אליה, מקום שבו אפשר יהיה לערוך דיון ענייני.

#### הי"ר א. תלמי:

לפנינו הצעה אחת בלבד — להעביר את הצעת החוק לוועדה. אני מעמידה הצעה זו להצבעה.

#### הצבעה

ההצעה להעביר את הצעת חוק שירות הקבע בצבא הגנה לישראל (גימלאות) (תיקון מס' 5), תשכ"ח—1967, לוועדת העבודה נתקבלה.

### ג. חוק התקציב לשנת 1968/69, תשכ"ח — 1968 (\*)

(קריאה שנייה)

#### הי"ר א. תלמי:

הכנסת תעבור לסעיף ה' של סדר-היום: חוק התקציב לשנת 1968/69, תשכ"ח—1968, קריאה שנייה, — משרד החוץ, תשובת השר. רשות הדיבור לשר החוץ.

#### שר החוץ א. אבן:

גברתי הישבת-ראש, כנסת נכבדה. הגאוס שנשאתי בכנסת ביום ב', 26 בפברואר, נתן ביטוי מוסמך ומדויק למדיניות הממשלה, על כן לא אבוא לגרוע ממנו מאומה או להוסיף עליו הרבה. אצמצם את תשובתי להערות על דברי המשתתפים בוויכוח, וכן אתייחס לכמה התפתחויות אשר חלו מאז סיום דיוגנו.

הופעתה של ישראל במערכותיה המדיניות מאז ימי הקיץ הגדולים, וכן גאומי בכנסת בשבוע שעבר, עוררו כמה הבעות סיפוק וקורת רוח בפייהם של חברי הכנסת הרב יצחק מאיר לזין, דוד הכהן, יוסף סרלין, יצחק רפאל, נתן פלד, יוהר הררי, קלמן כהנא, שמואל מיקוניס, עקיבא גוברין, יוסף פישר ועוד. ללמדנו — כמה רחב ומקיף הוא ליכודו של העם מסביב לעקרונות היסודיים המנחים את מדיניותו.

לאמיתו של דבר, כל דיוני הכנסת שהתקיימו מאז פרוץ הקרבות בקיץ הביאו את הליכוד הזה לידי ביטוי מרשים, כפי שכל הדיונים האלה חזקו את ידיהם ועודדו את רוחם של נציגי המדינה ומשמיעי דברה בחזיתותינו המרכזיות.

הבירור המדיני בכנסת עלה בדייקנותו, בבהירותו ובחוש אחריותו על כל בירור פומבי אחר, והוא תרם לא מעט להעמדת מדיניותנו על איוונה וחוש מידתה. אין כל תחום של אחריות לאומית שבו הפעלת

סמכותו העליונה של בית המחוקקים היא כה חיונית כמו במערכה מדינית זו, שתחייב שיקול דעת מרובה, ובסופו של חשבון — הכרעות צלולות וגורליות.

חברי הכנסת, ראיתי צורך במעמדים רבים להדגיש כי המערכה לא הסתיימה, המאבק עדיין נטוש. אין להניח כי מהלכיו יהיו קלים בעתיד, כפי שלא היו לנו פרקי התמודדות קלים בעבר. אף-על-פי-כן, רשאית הממשלה, על כל סיעותיה, לציון כי בחדש העשירי למערכה זו ניצבת ישראל איתנה בעמדותיה. ביטוי זה: איתנה בעמדותיה, משמעו כפול: עומדים אנו על אותם קווי הפסקת האש, ועומדים אנו על אותם קווי מדיניות עקרוניים אשר הסתמנו בראשית המערכה. לא נהדפנו מאלה, ומאלה לא סטינו. וזאת למרות עוצמת כוחה של החזית היריבה הערכה נגדנו.

די למנות את הגורמים האזורים והעולמיים המתנכלים לעמדותינו, כדי להעריך את המאמץ שהיה נדרש ושועד יידרש כדי להתגונן בפניהם.

הטיתי אוזן רגישה לנאומים שהושמעו בדיון הנוכחי ובקודמיו, והבחנתי את העקרונות שרוב מניין הכנסת מאוחד בהם: החתירה לחזית שלום שייקבעו עליה משא-ומתן ישיר פנים אל פנים; ההחלטה הנחושה לקיים את הסדרי הפסקת-האש עד לכינון השלום; הסירוב המוחלט לשוב למצב הבטחוני, המדיני והמשפטי של הסכמי שביתת-הנשק הקודמים, על קויהם וסידוריהם, לאחר שהסכמים אלה נופצו לרסיסים מכוח הלוחמות והתקפנות שנקטו ממשלות ערב נגדנו; הנכונות לדון במשא-ומתן ישיר וחופשי בכל הבעיות הכרוכות במעבר מהסדרי הפסקת-האש לשלום מוסכם, איתן ויציב.

שליחות את חילותינו להתגוננות המוחצת, מוסיפה עד היום הזה להביע את מהות מאבקנו. זהו מאבק שמגמתו היא שלום ובטחון. אפילו השלום נראה רחוק, הרי השאיפה וההחלטה לקראתו מטיילות עלינו כמה כללי מחשבה, כמה כללי התנהגות וביטוי לאלתר.

אם יש לנו שאיפה לשלום, הרי מדיניותנו היא אחרת מאשר אילמלא היתה לנו שאיפה זו. על כן אסור לראות במושג שלום חזון שאין השפעתו ניכרת גם לפני הגשמתו. בתולדות מפעלנו הלאומי מעולם לא שללנו שאיפות ומגמות בגלל היותן רחוקות לכאורה מכל סיכוי סביר של הגשמה. למשל, פעם נראה הסיכוי להקמת מדינה יהודית לא פחות מרוחק מהמציאות מכפי שנראה סיכוי השלום בימים אלה. אף-על-פי-כן היה בעצם עקשנות השאיפה מנוף לקירוב הגשמתה, על אפס וחמתם של מתנגדיה. דברי אמורים כלפי אותה ביקורת שולית שנמתחה על מדיניותה של הממשלה מטעם קבוצות קטנות המסתייגות מדעת הרוב המכריע של הציבור.

ייתכן כי הייתי מתייחס ביתר כובד ראש לעצמות המדיניות והאישיות של חברי הכנסת תמיר, אילו האמנתי כי יש להן אותו משקל שהוא למימיס להן. חברי הכנסת תמיר הכריזו, כי הוא מייצג בדברי ביקורתו והטפתו, את רובה של האומה הישראלית ושכבות רח"בות בעם היהודי". הערה צנועה זו נתקלת בכמה מוק"שים המפוצצים אותה כליל. כאשר חברי הכנסת תמיר שואל מדוע אני דולג באופציות פתוחות ואינני פועל לייצוב קו הפסקת-האש כגבול סופי של ישראל, הרי אין התשובה מסובכת מאוד: הכנסת כלל לא הסמיכה אותי או מישהו אחר לנקוט את המדיניות שעליה ממליץ חברי הכנסת תמיר. ב-1 באוגוסט וב-11 בדצמבר הצ"ח לחבר הכנסת תמיר במאמצים ללא-מנוח לגייס שלושה מבין מאה-ועשרים חברי הכנסת למדיניות שהוא רוצה שנבצע, יוצא שאם האופוזיציה הישראלית רוצה להיות מייצגת על-ידי חברי הכנסת תמיר, הרי הצלחתה להסתייג רצון זה ראויה להערצה ולהתפעלות.

הוא הדין גם לגבי יומרתו של חבר הכנסת הנכבד לייצג שכבות רחבות בעם היהודי. סידרתו ברחבי התפוצות היהודיות, בלי להבחין בגעגועים המוניים למנהיגותו של חברי הכנסת תמיר או הדהות עם ביקורתו על המדיניות שלנו.

מצב זה, בו יש לחבר הכנסת תמיר אשליה, שהאומה והעם מתרפקים על דעותיו, ואילו המציאות היא אחרת לחלוטין, מאפשר גם לי וגם לי להתקיים בחוסר מצוקה. ואינני תובע כל שינוי במצב. כי העובדה היחידה שת היא, שהעם רואה במצב שנוצר עקב המלחמה והמאבק המדיני לא רק מציאות משופרת מאוד לעומת זו שקדמה לה, כי אם גם מנוף אפשרי לתמורה עוד יותר יסודית. ואין לנציגי העם זכות — כמו שאין להם רצון — להתעלם מלחצה של תקווה זו. ואם ייאמר בצדק, כי לא בדינו בלבד לקדם את הגשמת סיכוי השלום, הרי בדינו להימנע מנוסחאות וכללי מחשבה המרחי"קם סיכוי זה מאתנו.

מכאן נובע הניסוח המחושב והמאוזן של החלטות הכנסת מ-1 באוגוסט עד 11 בדצמבר 1967, המעמי"ות אותנו לפני שני אופקים: האופק הקרוב, שהוא —

על הנקודות האלה, העומדות בעינינו, נתווספה בדיון זה הבעת תמיכתם של רוב המשתתפים בו בהחלטות הממשלה, לסייע למילוייה של שליחות השלום הבין-לאומית, בתקווה שיעלה בידו של שליח האו"ם לזמן כל אחת מממשלות ערב השכנות למשא-ומתן ישיר עם ישראל, פנים אל פנים.

חבר הכנסת אבנרי הודיע, שאם תפקידי הוא לספק תנאים בין-לאומיים להמשכת הסטטוס-קוו, לצמצם עד למינימום את הלחצים הבין-לאומיים, למנוע אבדן אחד-תה של דעת הקהל הגאורה — הרי הוא מוכן כנראה לק"שור לראשי כתר גדול מאוד. זוהי התנדבות נועזת מצדו, ואין לי אלא לתפוס אותו בלשונו. כי אני אמנם רואה מגמות אלה כמהוות חלק לא-מבוטל מתפקידנו. בלי שנחזיק מעמד באורך רוח, תוך בלימת הלחצים עוינים ועידוד גילויי הבנה ואהדה, לא נגיע כלל למגמה המכר"עת, שהוא קובל על העדרה, מגמת השלום. מטרת האסטרטגיה המדינית שלנו היא לצמצם את מרחב הבר"ה של שכנינו לשתי אפשרויות: קיום הסדרי הפסקת-האש והחלפתם בחוץ שלום. דרך שלישית אין. אם ישתכנעו כי אין לפניהם דרך שלישית, יהיה להשתכנעות זו כוח דינאמי מרובה, שידחף אותם לקראת התמודדות עם כורת השלום. יש לעקור מהלב כל אשליה שיש בה לעודד אמונתם כי שוב יגשימו את מבוקשם ויחזירו אותו למצבו הקודם.

מנקודת מוצאנו הנוכחית מצביע ציון דרכנו רק בכיוון אחד: קדימה לשלום, למבנה יחסים חדש. על כן הבעיה היסודית חייבת להיות מוגדרת בדיוקנות. הבעיה איננה נסיגה מהפסקת-האש, כי אם התקדמות לשלום, שבו יחוסלו גילויי האליה, יהיו גבולותינו מוכ"רים ובטוחים וישתדרו אותם תנאים שתיארתו במשפט שעליו הסתמך חברי הכנסת אבנרי בסיום נאומו.

אשר למאמץ הדרוש לברר אם מנהיגים ערביים החיים אתנו ויכולו לברר ולקדם את סיכויי השלום — הרי זה לא מדויק לייחס לממשלה עמדה בסוגיה זו. התלוצה על אפס מעשה היתה מוצדקת אילו היתה אמיתית. אך אל לנו לטפח אשליה כאילו דו-שיח עם מנהיגי ציבור זה מעורר בעיות פחות סבוכות מאשר דו-שיח עם הממשלות השכנות.

אולם נכונה ההנחה שהביעו חברי כנסת מרובים, כי לא די שנכלום הסתערויות על עמדותינו הקיימות; עלינו להשקיע מעבר להן לקראת סיכוי אחר, שהכנסת העלתה על ראש שאיפתה, והוא השלום.

חבר הכנסת סרלין, לאחר שהביע קורת רוח מוצדקת מדברי, הביע קורת רוח פחות מוצדקת מפתגמו של סו"פר גרמני בעל כשרון מוגבל ומוניטין מופרז, קלאוז' וויץ, אשר יצק פעם את המטבע השחוקה: המדיניות היא המלחמה באמצעים אחרים. אני חייב להודות כי אני מקנא בקלאוזוויץ, הוא האיש היחיד שזכה להיות מצוטט על-ידי חברי הכנסת סרלין בדיוקנות.

תרומתו של קלאוזוויץ למדע הצבאי והמדיני, שהי"תה אפסית כל השנים, מתגלה בדורנו כנטולת משמעות לחלוטין. המדיניות איננה המשכה של המלחמה, כי אם חתירה לסיימה ולחיסול סיכוי להתלקחותה מחדש. זה הדין במיוחד לגבי מאבקנו. פקודת היום הראשונה

היא ברורה: או עומדים על משא-ומתן ישר, פנים אל-פנים, ועל חוץ שלום, כלומר, הסכמים מוגבלים בעלי אופי קונטרקטואלי מובהק. לא ניתן יד לנוהל המושתת על החרמתו; אף לא נשלים עם מצבי דמדוי מים, מצבים מעורפלים, שאין בהם התחייבות ערבית מפורשת על יחסי שלום תקינים. וברוח הדברים שהשמעתי בכנסת בשבוע שעבר לאור מהלך הדיונים בכנסת, אחדש את מגע עם שליח האו"ם בימים הקרובים.

הביקורת על סירובן של ממשלות ערב לבוא אתנו במשא-ומתן גברה בימים האחרונים, לאחר שנושא זה הפך — במידה רבה לרגל דיונו בכנסת — למוקד מרכזי של התעניינות בין-לאומית. אין שמץ של הצדקה לסירוב זה, כפי שגם אין מתבקש מממשלות ערב שום חיזוק עקרוני שיצדיק תסביכי הירתעותם. אם יש רצון במשא-ומתן ישר, הרי לא יקשה למצוא דגם נזהל שיש בו מלוא הריבונות, מלוא האחריות הישירה ומלוא הסיפוק לעקרון המגע פנים-אל-פנים ומלוא הדבקות למתכונות בין-לאומיות ידועות ומקובלות.

אף-על-פי שהיקף הביקורת היה מצומצם, רצוני להתייחס לכולו, ואני מרשה לעצמי להביע משאלה שנציגי אגודת ישראל ופועלי אגודת ישראל לא יוסיפו לתבוע ממני לשור את דברי במוסדות בין-לאומיים בהוכרת שם שמיים והסתמכות על כחני-הקדש שלנו. ארגון האומות מנהל את פעולתו על פי כמה כללי נימוס שיש בהם לשקף את הרכבו המיוחד. לא נהוג שנציגי מדינות יציגו את עיקרי אמונתם אשר אינם שותפים למשפחת העמים כולה. דווקא צורת רוממות קדושתם של מושגים מסויימים מעוררת בי אי-רצון לסחוב אותם בעפרו של פולמוס חילוני זועף. ויש לזכור כי ספרי הקדש של ישראל מוערצים בעולם כיצירה ספרותית ורוחנית גדולה, אך רוב המדינות המייצגות באו"ם אינן מקדשות את הקדוש לנו, ולהם ספרים המקודשים עליהם, שלא הייתה רוצה לשמוע ציטוטים מהם בפולמוס הדיון. באו"ם מתנהל על רקע של מגלות, שכל מדינותיו חתמו עליה; ואין לחברי אותו ארגון שום רקע דוקומנטרי משותף אחד. אינני חש כי בהבעת דבר ישראל חסר היסוד של התרגשות היסטורית, שכל עדיה אין לתפוס את חוויית תקומתנו.

שליחות השלום הבין-לאומית מתנהלת על יסוד כתב סמכות המוגדר בהחלטת מועצת הבטחון. צדק חבר-הכנסת מיקוניס בהזיהו נגד מזימה על הסתמכות חלקית על אותו מסמך. גם הודעה מצרית כללית על ביצוע אותה החלטה הית חסרת משמעות חיובית כלשהי, כאשר ידוע לעולם מה היא המדיניות האמיתית המסתתרת מאחורי הנוסח הכללי. מנגמת קהיר היא להתחמק מעקרון של משא-ומתן, לראות בעקרון הביצוע תחליף למשא-ומתן ותחליף להסכם. והרי מדובר על הסכם, ולא על ביצוע. ומי שאינו נוקט את המושגים המדיניים המנוסחים לדיוקם, אינו אלא מסלף מגמתו של מסמך המהווה את מדיניותם של בעלי, שיש בו גם ציון-דרך לחיפוש הסדר מוסכם בין ממשלות האזור.

גברתי היושבת-ראש, כמה חברי כנסת העירו על קשרינו עם מדינות אפריקה. בשבוע האחרון פעלו משרדנו ושלוחותיו להבהרת משמעותה של הודעת המזכיר

שמירת הסדרי הפסקת האש; והאופק שמעבר לו — הרגום לכינון שלום כמטרה המדינית העיקרית.

חבר-הכנסת רפאל, שעם הרבה מדבריו הסכמתי, הביע ספק בלתי-מסוייג מכך שממשלה ערבית מסויימת מגלה קיצוניות ונוקשות, ואפילו התפלל להמשכה של קיצוניות זו. הגיון זה אינו מקובל עלינו. אנו שואפים — על-פי החלטות הכנסת — למשא-ומתן פנים-אל-פנים עם כל מדינה ערבית, בלי להיתפס לפסק-דין על יעילותם או יציבותם של המשטרים. הדו-קיום הבין-לאומי מושתת על העקרון של שלום בין כל מדינות העולם, על אף הבדלי משטרים מדיניים וחברתיים. הסתכלות מסביב לכדור הארץ תוכיח, כי כל סוגי המשטר או הממשל מסוגלים לקיים יחסי שלום ושכנות, וכי אין היכולת לחיות בשלום נחלתה של צורת ממשל אחת ויחידה.

אני בטוח כי חבר-הכנסת רפאל, בבוא העת, לא יעץ לממשלת ישראל לסרב לנוהל משא-ומתן עם מדינה כלשהי בגלל הקשיים שיתעוררו במשא-ומתן כזה. יש להתמודד עם הקשיים ולא להירתע מהמשא-ומתן.

מול כמה תופעות שצינתי, יבין חבר-הכנסת פרס מדוע אינני מסוגל לנטוש את דעתי, כי למרות שהאחריות לאי-השגת השלום מוטלת על ממשלות ערב, יש צורך לעמוד בישראל על המסקנות המתבקשות ממדיניות החותרת לשלום. אילו היתה למישהו התרשמות מנחמת, כי יסוד זה שבמדיניותנו אינו טעון שום הדגשה, הרי די בקריאה מרפרפת בעתונות להעמידו על טעותו. אני משוכנע כי בהיות המשא-ומתן והשלום סיכויים ממשיים — כאשר יהיו ממשיים, נעמיקו קרבנו להכניס רוח ומאמצי מחשבה לגבי השלום, שאינם מגיעים למלוא ביטויים בהעדרו של הקשר מעשי זה. מכל מקום זוהי דעתי, ואני עומד עליה ועל כוונתי להביעה.

אך אין אנו נתונים עכשיו במשא-ומתן על שלום. קשורים אנו בינתיים במערכה מדינית מסביב לבעיית השלום, ואין אנו נתונים בצורך להגדיר תנאי השלום ובעיותיו. על כן לא אתווכח עם חברי כנסת המקילים ראש בפני חומרתן הסכוכה של כמה בעיות הנוגעות למפה הישראלית הרצויה לנו. נוסף על השאיפה לגבול מוכר ובטוח, ליתר מרחב בטחוני וליתר שלום, יש דאגה גם למהותה הרוחנית של מדינתנו כמדינה יהודית, וכל תיאור הפוסח על דאגה זו לוקה בחסר.

אני שותף לדעתו של חבר-הכנסת רפאל, כי תרבות ישראל היא חזקה, בתנאי שכל הישראלים יהיו חזקים בויקתם אליה. אולם תיאורו את התרבות הערבית כתרבות חלשה מפתיע אותי מאוד. הוא אינו מתיישב עם התרשמויותי החדות ממגעים ממושכים ועמוקים עם אותה תרבות. על כל פנים, שאיפתנו איננה למצב שתרבות חזקה תבלע תרבות חלשה, כמנהגם של דגים בלב ים. אנו שואפים לדו-קיום כבבד, במרחב התיכון, של שתי התרבויות שקבעו את צביונו הרוחני של האזור.

כנסת נכבדה, בנאום פתיחתי דנתי פחות באופקים רחוקים אלה מאשר בבעיות מדיניות המחייבות את הכרעתינו ושיקול דעתנו לאלתר.

חבר-הכנסת פלד ביקש איתנות עקרונית וגמישות פרוצידורלית. אני בטוח כי הוא איננו חולק על דעתי, שגם בפרוצידורה יש צורך באיתנות. ולדעתי אמת-המידה

באזור, שפך נאצר את מלוא חמתו על עניינים לא-לו, על צווים מינהליים שנקטה ישראל, שאין להם שום משמעות פרט למגמה המעשית המוגבלת הקשורה בחופש תנועה קיים של תושבים. ניפוח עניין זה להיסטריה חסרת שחר בא כתחליף למחשבה רצינית ויסודית על בעיות יסודיות של מצרים והמזרח התיכון.

מדובר בהנהגה מדינית בקהיר שנכשלה במלחמה והנרתעת משלום, שיצרה סיבוכים כבדים, שאין לה עצה וכוונה להתירם, העושה מאמץ להעתיק את האשמה מהאחרים המדיניים לתבוסה הלאה שהיו מכשירה, ובמידה מסוימת קרבנותיה. אין פלא שבאה לידי ביטוי תביעה לחירות הביטוי, לדמוקרטיה, להתנערות ממחשבה שגרתית ומיושנת ומזעקת מלחמה הרסנית, ולהתמודדות רצינית עם בעיות הזמן ואתגריה.

אנו רושמים לפנינו את דברי האיום, ולא תחסר בנו עירנות. יותר ויותר מתברר כי דלת השלום והמשא ומתן הישיר, שפתחנו לפני מדינות ערב, היא היחידה המובילה, במוקדם או במאוחר, לא רק להגשמת תקווה של ישראל, אלא גם להתעוררות העם הערבי לארצותיו מחלום הבלהות הבלתי-פוסק שהנחילה לו מדיניות האיבה והלוחמות. מי יתן וישעת ההתפכחות תקרב. עד שתבוא, תמשיך ישראל בדרכה, איתנה בעמדותיה ובלתי-נלאה מהחתייה לשלום.

גברתי הישבת-ראש, אני מציע את הצעת התקציב של משרד החוץ לאישורה של הכנסת. שמתי לב להודעת יושב-ראש ועדת הכספים על ההיקף המצומצם של תקציבנו, והפניתי את תשומת לבו של חברי, שר האוצר, להערה חשובה ופוריה זו.

#### הי"ר א. תלמי:

הכנסת תעבור להצבעה על תקציב משרד החוץ. אני מקווה ששר האוצר ישקול את התקציב מחדש, אבל הכנסת חייבת להצביע עליו.

#### הצבעה

התיקונים א'—י"ב של חבר-הכנסת ש. תמיר  
לא נתקבלו.

התיקונים א'—ה' של חבר-הכנסת א. חביבי  
לא נתקבלו.

התיקונים א'—ז' של חבר-הכנסת א. אבנרי  
לא נתקבלו.

התיקון של חבר-הכנסת ש. מיקוניס  
לא נתקבל.

סעיף 09 — משרד החוץ — בנושא הוועדה  
נתקבל.

#### הי"ר א. תלמי:

לסעיף 09 — משרד החוץ — הכנסה מיועדת — אין הסתייגויות. אני מעמידה אותו להצבעה.

#### הצבעה

סעיף 09 — משרד החוץ — הכנסה  
מיועדת — נתקבל.

הכללי של ארגון אחדות אפריקה. בירורים אלה העלו כמה תופעות מעודדות; שוב התברר כי הסתמכות נחפזת על כתבות עתונאיות עלולה להוליך שולל.

קודם כל עלי להבהיר, כי לא נתקבלה החלטת באותו מעמד. רשימת ההחלטות, שנתפרסמה שלושה ימים לאחר סיומה של הוועידה, איננה כוללת שום החלטה הנוגעת לאזורנו ולמדינתנו. לא מוצה הדיון ולא נערכה הצבעה. מצד שני, תעלולי ההסתברות של המזכיר הכללי של אותו ארגון, שהציג את ההצעה של מדינות ערב כהחלטה אפריקנית, עוררו זעם בריא ונמרץ ברחבי היבשת. לעומת שש מדינות עצמאיות (כלומר בלתי-ערביות) שתמכו בהצעה המצדית-אלגורית, שלוש-עשרה פרסמו את הסתייגותן הנמרצת. בעתונות האפריקנית מובעת ביקורת זועמת על מזכיר הארגון, על מאמציו לזלזל באפריקנים תוך הטלת מדיניות האיבה הערבית עליהם, נגד רצונם ולמורת רוחם.

הסיכום הכולל של התקרית הוא ללא ספק חיזוק מעמד ישראל באפריקה, לעומת מעמדנו לפני התקרית. אני חושש כי יש נטיה בכמה חוגים בתוכנו להיחפז יותר על המידה בהתאכזבות ובהתייאושות ממפעלנו באפריקה, שהשיגו המרשימים שקולים שבעתים כנגד אכזבותיו החלקיות. האכזבות קיימות, אך המסקנה המתבקשת מהן היא: לא להפחית את פעילותנו, כי אם להגבירה, להרחיבה ולהעמיקה.

כנסת וכנבדה, חלקי עם אותם גוואמים שטענו לאורך רוח ונשימה ארוכה בסוגיית יחסינו עם העם השכן. אורך רוח ונשימה ארוכה — זה היה הדגש החזק שנעצו חברי הכנסת גוברין וחרירי בתוך דבריהם. הרי מתבקשת מהלאומיות הערבית תמורה יסודית בהלך רוחה, בסיסיותה, במושגיה היסודיים ובהתמודדותה עם ציווי מציאות חדשים. עד כמה המציאות נשאת מסובכת מאוד, יעידו התרחשויות השבוע שעבר. כוחותנו נחלו הישגים חשובים בעקירתם של קיני חבלנים. תנועת "אל-פתח" כשמה כן היא. לא תנועה משחדרת, כי אם תנועת כיבוש, המשתדלת לבטל שחרורו של עם ולצמצם את היקף החירות הלאומית בעולם. מדינת ישראל, כפי שהסביר חבר-הכנסת בן-אליעזר, היא פרי תנועת שחרור ראשוני, שהרימה את דגל העצמאות הלאומית אחרי מלחמת העולם הראשונה. בשם השחרור היא תילחם נגד אלה המאיימים על החירות והשלום. תושבים ערבים, שטעמו במשך עשרים שנה את טעמן של מלחמות ושפיכות דמים, לא יימנעו לצמיחות מלהסיק מסקנה נכונה ונאורה ולברר אתנו את סיכויי השלום ותנאי קיומו.

לפני ימים ספורים שמעתי, כפי שמענו רבים מחברי הכנסת, במו אוזני את קולו החנוק ודיבורו המרוסק של נשיא מצרים, שעה שהשמיע את תחנונו עמו הזועם, התובע ממנו פתרון לבעיותיו והקלה למצוקותיו. שוב שמענו סיסמות תוקפניות ושבועות שווא על נצחונות צפויים, הכרזות, סיסמות ושבועות כאלה שהמיטו על עמו ועל כל עמי האזור יסורי אבל דמים. במקום להתלבט במשימות הלאומיות של עמו ובציווי השלום

## ד. חוק מינוי מזכיר הכנסת, תשכ"ח — 1968 \*

### (קריאה ראשונה)

היו"ר א. תלמי:

הכנסת תעבור לסעיף ט' בסדר-היום: חוק מינוי מזכיר הכנסת, תשכ"ח—1968, קריאה ראשונה — הצעת חברי הכנסת לורנץ, נבון, קלינגהופר, רפאל, שופמן ושם-טוב. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכנסת, חבר הכנסת אוניה.

בדון אוניה (יו"ר ועדת הכנסת):

נברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה. בכ"ו בחשוון תשכ"ח — 29 בנובמבר 1967 דנה הכנסת בשתי הצעות חוק פרטיות בעניין מינויו של מזכיר הכנסת, האחת של חברי הכנסת לורנץ, נבון, קלינגהופר, רפאל ושופמן, והשנייה של חברי הכנסת שם-טוב. הכנסת החליטה להעביר את שתי ההצעות לוועדת הכנסת, לדיון מוקדם. בין שתי ההצעות היה הבדל מהותי אחד: הצעת חבר הכנסת שם-טוב הציעה שיושב-ראש הכנסת, לאחר התייעצות עם הסגנים, ימנה את מזכיר הכנסת; ואילו בהצעה השנייה, של חברי הכנסת לורנץ, נבון, קלינגהופר, רפאל ושופמן, הוצע שהמינוי יהיה על-ידי יושב-ראש הכנסת, באישור ועדת הכנסת.

ועדת הכנסת דנה בשתי ההצעות בפרוטרוט והחליטה לקבל את הצעת חברי הכנסת שם-טוב. בתיקון מהותי אחד, והוא שמזכיר הכנסת יתמנה לא על-ידי יושב-ראש הכנסת לאחר התייעצות עם הסגנים, אלא על-ידי יושב-ראש הכנסת והסגנים.

נוסף לכך שינתה ועדת הכנסת את הצעת החוק של חברי הכנסת שם-טוב בכך שהפכה אותו מחוק המתקן חוקים קיימים למינויים של פקידים, לחוק נפרד. ואף הדגישה את העובדה שהחוק הוא נפרד ואינו תלוי בהוראות של חוקים בדבר מינויים הקיימים במישורים אחרים של מינוי פקידים, על-ידי כך שנאמר בהצעה הזאת: על אף האמור בכל דין אחר — יתמנה מזכיר הכנסת על-ידי יושב-ראש הכנסת והסגנים.

והנה אנו עומדים עכשיו בפתח הקריאה הראשונה. יורשה לי להגיד משהו בנוגע לפרוצדורה של הקריאה הראשונה ושל סיומה.

אלה שהציעו את הצעת החוק עומדים על דעתם, וכאשר תוחזר הצעת החוק שוועדת הכנסת הציעה, הם יסתייגו, כפי שאני מניח, ועל ההסתייגות הזאת תצטרך הכנסת להכריע בהצבעה. לעומת זה, דעתנו המשותפת היא שצריך להחזיר את הצעת החוק, אחרי גמר הקריאה הראשונה, לוועדת הכנסת, להכנה לקריאה שנייה ושלישית.

ולבסוף, עוד הערה אחת. עמדה לפנינו בעיה פרוצדורית: כיצד לדון בהצעת החוק הזאת לאחר שהיו שתי הצעות חוק, שהאחת מהן נתקבלה בשינויים שעמדתי עליהם, והשנייה לא התקבלה. החלטנו להיעזר על-ידי סעיף 114 של התקנון — זה לשונו: „(א) החליטה הכנסת להעביר לוועדה הצעות חוק אחדות על גושא אחד, והוועדה הכינה לקריאה ראשונה הצעת חוק אחת, יראוה כהצעת החוק של כל מציעי הצעות החוק שהועברו

לוועדה, ושמותיהם יופיעו על גבי ההצעה לפי סדר האלף-בית של שמותיהם.“ אין פירוש הסעיף הזה שעל-ידי כך המציעים של אחת משתי ההצעות מוותרים על עמדתם המסתייגת לגבי הצעת הרוב.

סעיף קטן (ב) אומר: „הדיון בקריאה הראשונה ייפתח ויסכום על-ידי אחד המציעים שהמציעים הסכימו עליו, ובאין הסכמה זו — על-ידי יושב-ראש הוועדה שהכינה את הצעת החוק לקריאה ראשונה. נפתח הדיון על-ידי יושב-ראש הוועדה, יהיו המציעים רשאים ליתול רשות הדיבור בראשית הדיון, לפי הסדר שבו הגישו הצעותיהם.“

ועדת הכנסת החליטה במקרה זה לנהוג בפרוצדורה הבאה: יושב-ראש הוועדה יביא את ההצעה שנתקבלה על-ידי ועדת הכנסת. ראשון אחריו ידבר (ואני מבקש מכבוד יושב-ראש הישיבה שינהג לפי זה) חברי הכנסת שופמן, המייצג את דעת קבוצת חברי הכנסת שהצעת החוק שלהם לא נתקבלה, וההמשך יבוא לפי הנרשמים לקריאה הראשונה, כמקובל תמיד בכנסת. על-ידי כך נשמור על כל הסדרים בקריאה ראשונה. ואם בסוף הדיון אמצא צורך להעביר הערה אחת או שתיים, אבקש את יושב-ראש הישיבה שיואל בטובו לתת לי שוב את רשות הדיבור לכך.

אני מציע לכנסת להעביר את הצעת החוק לוועדת הכנסת, להכנה לקריאה שנייה ושלישית.

היו"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחברי הכנסת שופמן, ואחריו לחברי הכנסת רפאל.

יוסף שופמן (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. מכיוון שדרוש חוק שיסדיר את מינויו של מזכיר הכנסת — לא נתנגד להעברת ההצעה לוועדה, אם כי אין אנו מסכימים לניסוח החוק הזה.

כפי שהסביר יושב-ראש ועדת הכנסת, חברי הכנסת אוניה, חילוקי הדעות הם: האם ההכרעה צריכה ליפול, בעניין מינוי מזכיר הכנסת, על-פי החלטת יושב-ראש הכנסת והסגנים, — או על-פי החלטת ועדת הכנסת, לפי הצעתו של יושב-ראש הכנסת.

חברי הכנסת לורנץ, נבון, קלינגהופר, רפאל ואנוכי, כשהגשנו את הצעתנו, חשבנו שצריך להסמיך את ועדת הכנסת ולא את יושב-ראש הכנסת והסגנים לפעולה זו. והנימוק שלנו הוא בזה:

המוסד של יושב-ראש הכנסת והסגנים הוא מאד לא מוגדר בתקנון הכנסת. היה זמן שהיו יושב-ראש הכנסת ושני סגנים. אחר-כך היו ארבעה סגנים, והיו שמונה סגנים. מחר יכולים להיות שוב שני סגנים. אם כן — איך אפשר למסור סמכות כזאת לגוף אשר הרכבו חיקפו אינם ידועים ואינם יציבים לעומת זה ועדת הכנסת מורכבת לפי הכללים הידועים. ידוע מה מספר חבריה והוא נקבע בתקנון. קודם היו 23 חברים בוועדת

ואם יש למנות את קצין הכנסת באישורה של ועדת הכנסת, הרי על אחת כמה וכמה שמזכיר הכנסת זקוק לאישורה של ועדת הכנסת.

עניין זה הוברר לכל צדדיו בוועדת הכנסת בקריאה הטרונית. באותו בירור מסרו יודעי-דבר מה מקובל בפרלמנטים אחרים בסוגיה זו ומסרו על הקולליפיקציות הדרושות לגבי מזכיר פרלמנט. מסרו, לאור הנסיון, שהוא צריך להיות גם משפטן, גם יודע לשונות, גם בעל השכלה מדינית ועוד כמה וכמה דברים, שבאמת קשה מאוד למצוא אותם ממוזגים אצל אדם אחד.

לכן נדמה לי, שהמוצא הטוב ביותר הוא, שמזכיר הכנסת יתמנה על יסוד מכרז חופשי והיתרון אפשרות ההשתתפות לכל אורח במדינה, המוצא את עצמו מתאים לתפקיד זה, בעל הקולליפיקציות הדרושות, בעל הידע המתאים, לפי הפירוטים והתנאים שייקבעו על-ידי יושב-ראש הכנסת והסגנים, באישור ועדת הכנסת, לאחר שיאושר על-ידי ועדת מכורים בלתי-תלויה. נדמה לי כי בדרך זו יבוא העניין על פתרונו האובייקטיבי והטוב ביותר.

אחזור ואציע את הצעותי האלטרנטיביות בוועדה לאחר שהצעה תוחזר אליה.

#### הי"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי.

**אורי אבנרי** (העולם הזה—כוח חדש):

בכבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. איני יכול לתמוך בהצעת החוק, כפי שהונחה על שולחן הכנסת. קודם כל, איני יכול לתמוך בשום הצעה המוסרת סמכויות נוספות בידי אותו גוף-לא-גוף הקרוי "יושב-ראש הכנסת והסגנים", או, כפי שאנו קוראים לו, שלא על-פי התקנון — "הנשיאות".

היתה לי כבר ההזדמנות להביע מעל דוכן זה כמה וכמה פעמים אי-אמון מפורש בנשיאות הכנסת, ואני יכול רק לחזור על כך היום. וכאשר אני אומר אי-אמון בנשיאות הכנסת, איני רוצה לפגוע אף באחד מן החברים באותו מוסד באופן אישי, אולי יש שם רוב ומיעוט, יש שם כל מיני חברים, כל מיני דעות, ובוודאי איני רוצה לפגוע אף באחד מהם. אבל אני רוצה להביע אי-אמון במוסד זה בתור כזה.

קודם כל: אין במוסד זה ייצוג לתשעה-עשר חברי כנסת. במוסד הבנוי על ייצוג סיעתי, המייצג והמנהל את ענייני הכנסת כולה, על מאה-ועשרים חברים — נוצר מצב שמיוצגים בו מאה-ואחד חברי כנסת, ואינם מיוצגים בו תשעה-עשר חברי כנסת. והם: הלי-ברלים העצמאיים — חמישה; אגודת-ישראל — ארבעה; רק"ח — שלושה; המרכז החופשי — שלושה; פועלי אגודת ישראל — שניים; מק"י — אחד, ואנוכי עצמי.

אם קיימת מציאות כזאת בוועדות אחרות של הכנסת, אפשר להתווכח על כך. אולי יש בזה הגיון מסוים, למרות שאין הגיון בכך שהסיעות שאינן מיוצגות בוועדה מסוימת אינן זכאיות על-פי דין לשלוח משקיפים לאותה ועדה, כפי שדרשתי בשעתו. אולם כאן אין המדובר בוועדה מועדונית הכנסת. כאן המדובר בנשיאות, המנהלת את כל ענייני הכנסת, שעל-פיה ישק דבר, הקובעת את סדר-היום, הקובעת מה יעלה ומה לא יעלה על סדר-היום.

הכנסת; עכשיו — 19. אבל גם בהרכב זה ובהיקף זה מייצגת הוועדה כמעט את כל הסיעות בכנסת, לפי יחסי הכוחות של הכנסת. זאת אומרת: זהו גוף מוגדר, ידוע למי מוסרים את הסמכות, ולא לאיזה גוף בלתי-ידוע, שהיקפו משתנה מדי כנסת בכנסת. כי בתקנון לא מוגדר הדבר, ובכל כנסת, כשמרכיבים את הגוף הזה הנקרא "היושב-ראש והסגנים" — נקבע מספר הסגנים לפי הסכמים ומשא-ומתן בין הסיעות.

זאת היתה הסיבה שבגללה ביקשנו למסור את הסמכות לוועדת הכנסת. אנכי, יש כבר תקדים: פקיד בכיר אחר של הכנסת — קצין הכנסת — מתמנה באותה צורה: לפי הצעתו של יושב-ראש הכנסת — על-ידי ועדת הכנסת.

ואין אנו חושבים, כי בכל מינוי יש לנהוג בצורה אחרת ושונה. דרושה אחדות בחקיקה, ולו גם לטובת הסטודנטים בפקולטה למשפטים, החייבים לעמוד בבחינות ובכל פעם יאלצו ללמוד על צורה אחרת של מינויים בכנסת.

אחדות החקיקה חשובה, כי אין טעם להסמיק לכל מינוי גוף אחר.

מסיבות אלה נחדש את הצעתנו בוועדת הכנסת, ואנו מקווים כי נצליח לשכנע את ועדת הכנסת בצדקת עמדתנו.

#### הי"ר י. נבון:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת רפאל, ואחריו לחבר-הכנסת אבנרי.

#### יצחק רפאל (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. זה קצת תמוה, שאני עולה על הבמה כדי להתנגד להצעה שאני בביכול בין מציעיה. בהצעה שהוגשה לנו פעם מנויים מספר חברי כנסת ואני בתוכם, אך התנגדתי בעבר להצעה זו ואני מוסיף להתנגד לה גם עכשיו. אמנם אני בין היוזמים של הצעה זו, אבל בניסוחה זה, לצערי, אין אני יכול לקבלה.

כפי שאמר כבר חבר-הכנסת שופמן, אנחנו הצענו כאן תוספת אחת, והיא: "באישור ועדת הכנסת". התוספת הזאת חסרה כאן והוא שינוי רב בתוכנה של ההצעה. כן אינם נכונים דברי ההסבר שבשולי ההצעה. כאן נאמר שמוצע להמשיך בנהוג הקיים. עד כמה שאני יודע, לא היה נהוג כזה קיים בכנסת. בכלל לא היה נהוג. היה מקרה אחד בלבד, והוא לא היה נהוג; היה מקרה אחד בלבד של מינוי מזכיר הכנסת. ואיני רוצה להיכנס עכשיו לבירור כיצד הוא נתמנה אז, בתחילת עבודתה של הכנסת. לכן אני חושב שההסבר כאן, שלא בכוונה, מטעה. הוא מטעה את החברים שסוגיה זו אינה נהירה להם.

אנו הצענו שבעניין מינוי מזכיר הכנסת, שעלה לראשונה על הפרק בשנת העשרים לקיומה של הכנסת, יונהג בדיוק ההסדר המקובל לגבי מינוי קצין הכנסת.

בחוק חסינות בנייני הכנסת, תשי"ב, פרק ב', סעיף 3(1), נאמר שהיושב-ראש, בהתייעצות עם הסגנים ובאישורה של ועדת הכנסת, ימנה את קצין הכנסת. לגבי מינוי קצין הכנסת יש תקנה מפורשת. לגבי מינוי מזכיר הכנסת אין כל תקנה וגם לא היה נהוג. והרי הדבר קל וחומר. מזכיר הכנסת הוא ראשון במעלה העובדים בכנסת,

אין לי אומון במוסד הקרוי (בצורה לא-מדויקת) נשיאות הכנסת, ולכן אינני מוכן למסור לה שום סמכויות נוספות. להיפך, מטרתי לגרוע מן הסמכויות שיש לה, אלא אם כן תורכב נשיאות אשר יתייצג גם את תשעה-עשר חברי הכנסת שהזכרתי. לא ייתכן שתשעה-עשר חברי כנסת לא יהיו מיוצגים, בעוד שסיעה בת שמונה חברים תהיה מיוצגת. אפשר לקבוע, למשל, כי לכל הסיעות הקטנות ביותר יהיו שני נציגים, כפי שמגיע להן לפי החלוקה הפרופורציונלית. אני מקבל על עצמי להתחייב כי הן יסכימו ביניהן מי יהיו הנציגים שלהן.

( ק ר י א ה : אז תתמוך בהצעת החוק? )

זאת לא אמרתי, חלילה. אמרתי שאז אסייג בצורה מסויימת את אי-האמון שלי בנשיאות הכנסת.

ההגיון מחייב לצרף לנשיאות הכנסת שני סגנים, שלגביהם תהיה הסכמה של כלל אותם תשעה-עשר חברי כנסת המהווים את הסיעות הקטנות, ואז לפחות יבוא על תיקונו הליקוי ואי-הצדק המשוער שבנוהל הכנסת, ולא יהיו בבית הזה חברי כנסת, כמוני ואחרים, שתהיה להם ההרגשה, כי מכיוון שאין להם טוען בנושא אחד — כל החלטתה של הנשיאות, על כל נושא שהוא, תהיה אוטומטית נגדם.

לגבי השאלה מי צריך למנות את מזכיר הכנסת: כל הדיון הזה היום סובל מכך שהוא נוגע לבעיות פרסונליות. לכן קשה מאוד לדבר לגופו של עניין. ארשה לעצמי להתעלם לגמרי מהצד הזה ולדבר על הצד התיאורי, טי, כאילו היינו מדברים בכנסת הראשונה, כאשר אין לה עדיין יושב-ראש ואין לה מזכיר.

אני סבור כי מזכיר הכנסת צריך למלא תפקיד מרכזי מאוד בבית הזה. לכן מן הדין שמינויו, או לפחות השלב הסופי של מינויו, יהיה על דעתה ובאמצעותה של מליאת הכנסת כולה. תהיה שיטת מינוי המועמד כאשר תהיה, האקט הסופי של בחירת מזכיר הכנסת צריך להיות על-ידי בחירתו על-ידי המליאה, ולו רק כדי שכל אדם אשר ימלא תפקיד זה אי-פעם בעתיד תהיה לו ההרגשה שהוא נבחר מטעם כל חברי הכנסת, ואחראי כלפי כל חברי הכנסת, ולא רק כלפי מוסד זה או אחר.

אינני מתנגד להצעות חברי-הכנסת רפאל, שיהיה נוהל תקין של מכרזים. יש בה אפילו מידה של סבירות. הייתי יכול לתאר לעצמי אפילו איחוד מסויים של שתי ההצעות האלה — העצתי לבחירה במליאה והצעת חברי-הכנסת רפאל לעריכת מכרז. בוודאי עדיף מכרז על בחירה מקרית של מועמדים.

אני מייחס חשיבות רבה כל כך לצורת המינוי של מזכיר הכנסת, ובחירתו על-ידי מליאת הכנסת, מפני שהייתי רוצה לראות את מזכיר הכנסת כאדם בעל סמכויות הרבה יותר גדולות, הרבה יותר רחבות, בעל מעמד הרבה יותר איתן ובעל צוות גדול יותר.

קודם כל, לגבי המעמד. אנחנו סובלים היום מכך שמזכירות הכנסת, בצדק או שלא בצדק, רואה עצמה, כנראה, נחותה כלפי מזכירות של משרדי ממשלה, כלפי שרים ומוסדות ממשלתיים אחרים. יש לי ההרגשה שהכנסת כולה, ובגללה גם מזכירות הכנסת, נכנעת מתחננת ומבקשת לעתים דברים מהשרים וממשרדי

אם לגבי המוסד הזה מתפלגת הכנסת לשני סוגי חברי כנסת, אותם המיוצגים ואותם שאינם מיוצגים — הרי זה דבר חמור כשלעצמו. אך הדבר חמור שבעתיים כאשר אנו רואים איך הדבר הזה מתבטא בפועל בעבור דת הכנסת. די להוכיח דוגמה אחת — הצעות דחופות לסדר-היום. לגבי הכרה בדחיפותן של הצעות לסדר-היום יש לנשיאות סמכות בלתי-מוגבלת. היא קובעת אם משהו דחוף, והיא קובעת אם משהו אינו דחוף. שום קריטריון אובייקטיבי אינו מחייב את נשיאות הכנסת, כי אין קריטריון כזה. כבוד היושב-ראש, אני מגיש מספר לא-מבוטל של הצעות דחופות לסדר-היום. למה מספר לא-מבוטל? מפני שלאחר הסעיף בתקנון, שנתקבל על-פי ההסכם המפורסם בין חברי-הכנסת אוניו וחברי-הכנסת סת בדר לשינוי תקנון הכנסת, סעיף שאנו קוראים לו „סעיף סתימת הפה“, אין לנו כמעט אפשרות להעלות נושא כלשהו לדיון בכנסת. ובכן למלא את החובה שקיבלנו על עצמנו כלפי בוחרינו, אלא בצורה של הצעה דחופה לסדר-היום. והנה לגבי הטיפול בהצעות דחופות לסדר-היום, הגיעו הדברים לידי כך שאחרי הגשתן אינני שואל כלל מה עלה בגורלן. איש גם אינו מודיע לי על כך. זה חודשים רבים אינני שואל, כי אני מניח שהן מורדות באופן אוטומטי מסדר-היום.

אני עורך השוואה בין ההצעות המוגשות על-ידי סיעת, או על-ידי סיעות אחרות שאינן מיוצגות בנשיאות, שדחיפותן נשללת, ובין הצעות אחרות, שדחיפותן מוכרת על-ידי הנשיאות — ואלו הן הצעות של סיעות המיוצגות בנשיאות. אני מנסה לפענח את סוד ההגיון המיוחד במינו, הקובע את דחיפותה של הצעה אחת ואי-דחיפותה של הצעה שניה. ואני מוכרח לומר: אולי הגיון מוגבל, אך מעולם לא הצלחתי לפענח את הסוד הזה, מה הופך הצעה אחת לדחופה והצעה אחרת ללא-דחופה, וזאת זהותו של המגיש. אם ההצעה מוגשת על-ידי חבר מפלגת העבודה הישראלית או חבר סיעת גח"ל, היא מוכרת אוטומטית כהצעה דחופה. אך אם מוגשת ההצעה על-ידי חברי-הכנסת מיקוניס, או על ידי, או על-ידי חבר סיעת המרכז החופשי, נראה שעצם זהותם מונע את ההצעה מלהיות עטופה באיטלטה של דחיפות.

( ק ר י א ה : זהות לא דחופה. )

ממש כך.

אינני רוצה לגזול מזמני כדי להביא דוגמות נוספות. הנה השבוע, למשל, הכירו בדחיפות ההצעות לסדר-היום שהועלו אתמול, וכנראה יעלו גם היום. לעומת זאת לא הכירו בדחיפות ההצעה בעניין הצווים שהוציא שר הפנים, צווים שהסעירו את המרחב כולו. ההגיון המדיני מחייב שתבוא הודעה מוסמכת של הממשלה על טיבם ועל מידתם של צווים אלה, במקום ששר החוץ יגניב לנאומו כמה משפטים כדי להרגיע את דעת הקהל העולמית.

היו"ר י. נבון :

אינך עומד להשחיל בדרך זו את כל ההצעות הדחופות שלך.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש) :

לא. זאת היתה באמת דוגמה bona fide.

אני גם מרשה לעצמי לפקפק אם ההצעה בעניין בית-הדין השרעי שתידון היום — ושהיא הצעה חשובה למדי — דחופה יותר מההצעה בעניין צווי משרד הפנים.

רוצה רק להגיד שבעיית הפרופורציה בין הסיעות במוסד עליון כמו הכנסת היא בעיה רצונית מאוד.

מי ייפה את כוחו של חבר-הכנסת אבגרי לדבר בשם תשעה-עשר חברי הכנסת, איני יודע. לחבר-הכנסת אבגרי יש צורת דיבור כזאת — כאשר הוא מדבר על עצמו, הוא אומר: אנחנו. אין תשעה-עשר חברי הכנסת שייוו את כוחו של חבר-הכנסת אבגרי להביע אמון או להביע אי-אמון ליושב-ראש ולסגנים. בתוך עמי אני יושב ואני יודע מה אני מדבר. כאשר עומדת לפני הכנסת סת הברירה מי ירחש אמון ליושב-ראש ולסגנים, התשעה-עשר או המאה-ואחד — הרי הפרופורציה הלא-נכונה תקטין את האמון של המאה-ואחד; הם לא יהיו מיוצגים בפורום של היושב-ראש והסגנים לפי כוחם בתוך הכנסת. הכנסת תהיה מוכרחה לנהוג לפי חוקי מתימטיקה אלמנטיים ולהכריע לפי האמון של המאה-ואחד ולא להתחשב באי-אמון, כביכול, של תשעה-עשר. אני אומר "כביכול", כי בעד הנשיאות הזאת הצביעו לא רק מאה-ואחד חברי הכנסת. בדקתי זאת. הכנסת תעדיף את אמונם של המאה-ואחד.

**שמואל תמיר** (המרכז החופשי):

האם טבעי הדבר, שבנשיאות אין נציג לאופוזיציה?

**ברוך אוניה** (יו"ר ועדת הכנסת):

לא השתתפתי בדיון, לכן איני חייב לענות לך.

**שמואל תמיר** (המרכז החופשי):

תענה לקריאת-ביניים.

**ברוך אוניה** (יו"ר ועדת הכנסת):

למשיבי הזכות להשיב לקריאת-ביניים או לא לה-

שיב.

רבותי חברי הכנסת, אני מאוד משועשע כאשר אומרים על משהו שהוחלט בכנסת כי זה קרה על יסוד הסכם בין חבר-הכנסת בדר ובין חבר-הכנסת אוניה. זה לא פוגע לא בחבר-הכנסת בדר ולא בחבר-הכנסת אוניה, אבל למען האמת, וכדי שהדברים יירשמו ב"דב"ר הכנסת", אני חייב להגיד שעל אותם שני סעיפים בתקנון הנאגעים להצעות חוק ולהצעות לסדר-היום — סעיף 31(ב) וסעיף 110 — החליטו בוועדת הכנסת סיעת המערך, גח"ל, מפד"ל ומפ"ם. אני מעיד על עצמי שלא היה לי יפוי-כוח לא ממפד"ל ולא ממפ"ם לנהל משא-ומתן עם חבר-הכנסת בדר. כאשר התקנון הותקן בצורתו הקיימת, הוא לא היה רק הסכם בין חבר-הכנסת בדר לבין, עם כל הכבוד שאני רוחש לחבר-הכנסת בדר ולכל חבר בכנסת.

זהנה פקפק חבר-הכנסת אבגרי בעומס העבודה של השרים. איך מרשה לעצמו חבר-הכנסת אבגרי להגיד, דרך אגב: יש גם שרים שאין להם עומס עבודה? הוא בדק זאת? מדוע אני חושד בכך שלא בדקו — מפני שבאותה מידה מכריז חבר-הכנסת אבגרי גם על חברי הכנסת שאין להם עומס עבודה, ואני יודע שזה לא נכון. גם עניין חוסר עומס העבודה של שרים, כביכול, גם הוא לא נכון. אבל חבר-הכנסת אבגרי מפ"ר זאת כעין ציפור-דרור לדעת הקהל והוא מקוה שדעת הקהל תאמין לו.

הממשלה, דברים שהיתה צריכה לדרוש מהם בחוק, על פי דין. זה גורע ממעמדה של הרשות המחוקקת לעומת הרשות המבצעת. זה מתבטא בדברים רבים, שאולי אין צורך לעמוד עליהם עתה — החל מהדבר שהתעורר בישיבה היום בצורה כל כך מסעירה, עניין השאיל-תות, וכלה בסדר-היום של הישיבות עצמן — דברים עולים לסדר-היום, מורדים מסדר-היום, וגדחים מסדר-היום לפי נוחיותם של השרים.

יש לי הרגשה — אינני עד לשיחות מזכיר הכנסת, או ממלא-מקום מזכיר הכנסת, עם משרדי הממשלה — שדרישה שבאה ממזכירות הכנסת — יש לדבר על דרישה, כי המזכירות פועלת כחוק וכדין — אינה זוכה לאותו יחס שהבית הזה צריך ליכות לו.

לבסוף, רצוני לומר במשפט אחד: אני דוגל, כידוע, בדעה שלכנסת צריך להיות צוות גדול של מומחים. צריך להעמיד לרשות ועדות הכנסת צוות של מומחים שבכוונם להתמודד עם מומחי הממשלה בעניינים שהממשלה מביאה לפני הכנסת. אילו היה קם צוות כזה, צוות של מומחים עצמאיים ובולתי-תלויים, המסוגלים להתמודד עם מומחי הממשלה בכל עניין שהכנסת אחראית לגביו כלפי העם — ממילא היה מעמד מזכיר הכנסת, האחראי לכל הצוות הזה, חשוב יותר.

מכל הסיבות האלה, כבוד היושב-ראש, אני מהסס אם להצביע נגד הצעת החוק או להימנע מהצבעה. בוודאי לא אוכל להצביע בעדה.

**היו"ר נבון:**

האם יושב-ראש ועדת הכנסת רוצה להשיב?

**ברוך אוניה** (יו"ר ועדת הכנסת):

כן.

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. ההכרעה בעניין הפרורום הבוחר או הממנה את מזכיר הכנסת נפלה לפי השיקול הבא: מזכיר הכנסת הוא מזכיר של כל חברי הכנסת, אולם עבודתו היום-יומית, במידה רבה מאוד, קשורה ליכולת ההידיברות שלו והאמון ההדדי בין היושב-ראש והסגנים לביןו. חשבנו שנקודה זו היא נקודה חשובה ומכרעת. העבודה שזכינו למזכיר הכנסת הראשון, ששירת באמונה ובהרבה מאוד אמון מצד חברי הכנסת, מהכנסת הראשונה ועד לכנסת השישית, לא הבליטה את העובדה עד היכן מזכיר הכנסת יעיל יותר או פחות, אם יש לו, נוסף לכל התכונות הדרושות לו, שהזכירו כאן לעיל, גם אמון מצד יושב-ראש הכנסת והסגנים.

אני מרשה לעצמי להעיר הערה כללית. יש צורך שכל דבר שנאמר בכנסת יהיה קשור בנושא שמדברים עליו. שייך לנושא העניין אם הצוות או הפרורום של היושב-ראש והסגנים רוחשים אמון למזכיר הכנסת או לא. לדעתי, כל שאר הדברים, שנאמרו כאן על-ידי חבר-הכנסת אבגרי, אינם קשורים להצעת החוק.

רצוני להגיד משהו שמוכרח להישמע בקשר לדבר ששנאמרו על ידי חבר-הכנסת אבגרי. היושב-ראש והסגנים נבחרו על ידי רוב עצום — של למעלה ממאה חברי כנסת. עכשיו מציע חבר-הכנסת אבגרי — הוא מציע זאת בפעם הראשונה — הצעה כיצד תשעה-עשר החברים יהיו מיוצגים, לדעתו. איני רוצה להיכנס לעניין, אבל אני

— חוק מינוי מזכיר הכנסת (אזניה, נבון, טובי); הצעה לסדר-היום (נבון, טיאר, שופמן, בן-מאיר) —

**הי"ר י. נבון :**  
ניגש להתצבעה.

#### הצבעה

ההצעה להעביר את חוק מינוי מזכיר הכנסת, תשכ"ח—1968, לוועדת הכנסת נתקבלה.

**תופיק טובי** (הרשימה הקומוניסטית החדשה) :  
מי נגמנע?

**הי"ר י. נבון :**  
סיעת הרשימה הקומוניסטית החדשה נגמנה.

### ה. הצעה לסדר-היום

#### הצורך לקיים את המשפט והמינהל הישראלי בירושלים

היתה לה סמכות, לפי החוק, לעשות זאת בדרך של תקנות, יכלה בתקנות לשחרר חלק של האוכלוסיה מחובות מסוימות, כפי שאנחנו משהדרים, למשל, את העולים החדשים מחובות אלו או אחרות, חובות המוטלות על האזרחים כולם. אפשר איפוא לעשות יוצאים-מן-הכלל — אבל בהתאם לחוק. ואילו כאן נוצר מצב משונה של הסכמה-בשתיקה, שלא כל החוקים של מדינת ישראל מחייבים בירושלים, בחלקה המזרחי.

על-ידי כך אנחנו פוגעים ביוקרתה של מדינת ישראל. אנחנו מחנכים חינוך רע את התושבים של חלק זה של מדינת ישראל, אם אנחנו מסכימים, מתוך שתיקה, שלא יקפידו על כל החוקים של מדינת ישראל.

אני חוזר ואומר עוד פעם: היתה אפשרות בדי הממשלה, אם רצתה לעשות יוצאים-מן-הכלל, לעשות זאת בדרך המקובלת והמכובדת, על-ידי הצעת חוק או על-ידי פרסום תקנות, אם יש לה סמכות לכך.

אני רוצה להביא דוגמה, המראה שנוצר מעין שטח הפקר, המביא ממש לשעוריות. לפני שבוע קראנו בעתון ידיעה כי „בית הדין השרעי בירושלים פסל השבוע עורך-דין ישראלי מלהופיע לפניו, בנימוק כי בהיות בית-הדין חלק ממערכת המשפט הירדנית, אין הוא רואה אפשרות משפטית לדון בטענותיו של עורך-דין ישראלי. ההחלטה ניתנה על-ידי שופט בית-הדין, הקאדי סעיד עבדאללה סברי, בעת שעורך-דין רזי בטאט מירושלים ביקש את אישורו של הקאדי להופיע בעניין ביטול אפטרופסות על תושב מזרח-ירושלים. הקאדי השיב לעורך-דין בטאט, כי לעת-עתה לא הוכרעה שאלת סיפוח ירושלים לישראל, לפחות לא מבחינתו של בית-הדין השרעי, ולכן אין עדיין מקום להופעת עורכי-דין ישראליים בפניו.”

**ישראל שלמה בן-מאיר** (מפד"ל) :  
מדוע הופיע עורך-דין ישראלי לפני בית-דין זה?

**יוסף שופמן** (גח"ל) :  
לא נקודה זו מעניינת אותי. אדוני סגן שר הפנים, מה יש נקודה הרבה יותר חשובה. אני טוען שבכלל לא קיים בית-דין שרעי בירושלים המזרחית לפי חוקי ישראל.

אני רוצה להגיד כאן: אי-אפשר לבוא ולטעון שהיושב-ראש והסגנים מתחשבים בשרים שאין להם עומס של עבודה, אלא שאלה מתפנקים ואומרים: היום אינני יכול להשיב על הצעה לסדר-היום, או: אינני יכול לפתוח בהצעת החוק מטעם הממשלה, והיושב-ראש והסגנים אומרים: באמת, אתה שר, ניענה לך. חברי הכנסת אבגרי מעוות את התמונה, והוא רוצה שנקבל אותה ונשתוק כאשר הוא מצייר תמונה מעוותת. את „העובדה“ הזאת, המדומה, לא נוכל לקבל. השיקולים של חברי-הכנסת אבגרי הם אחרים לגמרי. אין לו אמון לקהל הבוחרים שלא בחר בו. מה אני יכול לעשות. אין לו אמון ליושב-ראש הכנסת והסגנים. בודאי שהבית הזה שבחר — יש לו אמון ליושב-ראש הכנסת ולסגנים.

**הי"ר י. נבון :**

אנחנו עוברים לסעיף הבא — הצעה לסדר-היום של חברי-הכנסת שופמן, שהוכרה כדחופה על-ידי יושב ראש הכנסת והסגנים: הצורך לקיים את המשפט והמינהל הישראלי בירושלים. רשות הדיבור לחברי-הכנסת שופמן.

**אברהם טיאר** (המרכז החופשי) :  
רק בירושלים?

**יוסף שופמן** (גח"ל) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הבעיה היא רצינית מאוד, וברצון הייתי משנה את שם ההצעה ואומר: לא „הצורך לקיים את המשפט והמינהל הישראלי בירושלים“, אלא „החובה לקיים את המשפט והמינהל הישראלי בירושלים“.

בסוף חודש יוני 1967 נתקבל בכנסת חוק לחיקון סדרי השלטון והמשפט, שהתווסף בו סעיף 11(ב): „המשפט, השיפוט והמינהל של המדינה יחולו בכל שטח של ארץ-ישראל שהממשלה קבעה בצו“. אמנם ציינו לכך שהצווים יבואו בתכיפות, בזה אחר זה, ויקיפו את כל השטחים המשוערים של ארץ ישראל. למורת רוחנו, עד כה נתפרסם רק צו אחד, המאחד את ירושלים עם מדינת ישראל, המחזיר — לאמיתו של דבר — את ירושלים למדינת ישראל, המחזיר אותה חלק של ירושלים, אשר בכוח הזרוע נכבש ב-1948 על ידי הלגיון הירדני, ועיר זו, אשר כל תולדותיה קשורות בעם ישראל, שוב מאוחדת לעיר אחת. ולפי החוק חייבת היתה הממשלה לקיים בשטח הזה את המשפט, השיפוט והמינהל של המדינה.

לצערו הרב, ההתפתחות בשטח זה היא משונה למדי. אנחנו יכולים לתאר לעצמנו שלפעמים, כאשר חוזר למדינה חלק של ארץ מסוימת שקודם היה תחת שלטון זה, לא תמיד אפשר בקלות להנהיג שם את כל סדרי השיפוט, המשפט והמינהל. אבל הרי החוק הזה הטיל את החובה על הממשלה; הממשלה היא אשר הביאה את החוק, בצורתו זו, לכנסת, זאת אומרת התחייבה בכך להנהיג את השיפוט, המשפט והמינהל הישראלי. ואם רצתה הממשלה לעשות איוה יוצאים-מן-הכלל, צריכה היתה להביא את הדבר בתור חוק לכנסת, או אם

אינני יודע את נסיונו של חבר הכנסת הנכבד, אבל אני חייב להודות, שלי ולחברי בממשלה לא היה נסיון כיצד מטילים בבת אחת את המשפט, השיפוט והמינהל על שטח שבמשך עשרים שנה היה מחוץ לספירה של המשפט, השיפוט והמינהל של המדינה, מבלי לעורר בעיות רבות מאוד, שיש לטפל בהן בכל ההחלטיות, בכל התבונה והטאקט.

אביא דוגמה פשוטה ביותר. לפי חוקי מדינת ישראל חייב אדם לקבל רשיון כדי להחזיק מסעדה. הרש"י יון צריך להינתן על-ידי שלטונות ישראל, לפי התנאים שמחייבים חוקי ישראל הנוגעים לענייני הבריאות, המש"טרה והבטיחות נגד שריפות.

מה קורה לבעל מסעדה שמצא את עצמו ב-28 ביוני במזרחיה של ירושלים? ברור שלא היה לו רשיון ישראלי, ברור שלא יכול היה להספיק לקבל רשיון. צריך היה לסגור את המסעדה? האם היינו צריכים לסגור אותה, או שהשכל והתבונה המדינית מחייבים לפתור את כל הבעיות האלה בדרך חוקית הוגנת, שמצד אחד יישמר החוק, ומצד שני לא ייפגעו אנשים על לא עוול בכפם? כי אותו בעל מסעדה שלקחתי לדוגמה, הוא ודאי איננו אשם שהמשפט של מדינת ישראל הוחל על מזרחיה של ירושלים רק ב-27 ביוני 1967.

הממשלה חושבת שצריכים לפתור את הדברים האלה בדרך אורגנית וטבעית ונבונה, ובטאקט רב.

**אריה בן-אליעזר (גח"ל):**

הדוגמה של המסעדה לא התאימה פה.

**שר-המשפטים י. ש. שפירא:**

היא התאימה פה יפה מאוד, אדוני חבר-הכנסת בן-אליעזר.

חבר-הכנסת שופמן יודע זאת, לא פחות מהרבה חברי כנסת שנציגיהם יושבים בממשלה.

הממשלה עומדת עתה לפני הבאת הצעת חוק שתפתור חלק מהפרובלמות האלה שנתעוררו בעיני הממש"ל עד עתה. אין כל בטחון שלא נצטרך כעבור איזה זמן להביא חוק נוסף או חוקים נוספים כדי לפתור בדרך הוגנת את הבעיות המתעוררות.

היתה לי כבר הזדמנות לדבר על כך מעל במת הכנסת. הדברים הם מצד אחד מסובכים מבחינה משפטית, ומצד שני הם חשובים מבחינה חברתית. אנחנו רוצים לכונן את האיחוד של ירושלים בדרך אורגנית. אני שמח לומר לכנסת שבנדון זה נעשתה מלאכה רבה, ועוד החדש, לפני חג הפסח, תונח על שולחן הכנסת הצעת חוק המטפלת בשורה ארוכה של עניינים.

אני חושב לטוב ולמועיל להודיע לחברי הבית, כי רק אמש החליטה ועדת שרים לתקן את חוק הבח"י דות לרשויות המקומיות, כמוכן בדרך של הצעת חוק, כך שתושבי מזרח ירושלים יהיו כולם, באופן אוטומטי, בעלי זכות בחירה לעיריית ירושלים.

**אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):**  
מה ביחס לכנסת?

**שר-המשפטים י. ש. שפירא:**

אינני מוסר אינפורמציה על יסוד שאלות כאלה. אם יש לך שאלתה, תקבל עליה תשובה.

**ישראל שלמה בן-מאיר (מפד"ל):**

זהו מה שאני אומר. מדוע הופיע אותו עורך-דין לפנינו?

**יוסף שופמן (גח"ל):**

זה כבר עניין שלו.

ובכן, הממשלה מכירה כי קיים בית-דין שרעי בירושלים ופונים אליו, מבקשים צווים בעניין אפוסטרופות, בעוד שבית-דין זה, מבחינת החוק שלנו, איננו קיים.

יש הסדר של עניין בתי-דין שרעיים במדינת ישראל. בשנת 1953 הופיע חוק בתי-הדין השרעיים (אישור מינויים), ובו כתוב: 1. בחוק זה, "בית-דין שרעי" פירושו — בית-דין מוסלמי דתי כמשמעותו בסעיף 52 לדבר המלך במועצה, 1922–1947. 2. בתי-הדין השרעיים המכהנים ערב תחילת תקופה של חוק זה והמפורטים בתוספת הראשונה לחוק זה, יראו אותם כבתי-דין שרעיים שכונו כחוק — מן היום הנקוב באותה תוספת; והקאדים המכהנים בבתי-דין אלה ערב תחילת תקופה של חוק זה וששמותיהם מפורטים בתוספת השניה לחוק זה, יראו אותם כקאדים שנתמנו כחוק — מן היום הנקוב באותה תוספת."

אני רוצה לקבוע, שבשום חוק מאז יוני לא פורסם אישור לבית-דין שרעי בירושלים; לא פורט בשום תוספת שם בית-דין זה ולא שמו של הקאדי, לכן הם אינם מכהנים כחוק וכדין. הם בכלל אינם קיימים מבחינת החוק הישראלי.

מה נוצר כתוצאה מן השתיקה הזאת של הממשלה? נוצר מצב שכאילו מפתחים עוד את ההצננות וההוצפה של אנשים, שהם עוד מודיעים שמבחינתם מדינת ישראל אינה קיימת במזרחיה של ירושלים, והם קיימים לפי החוק הישראלי, ובעיני חלק מהתושבים מהווים כביכול "סמל" של שלטון ירדני בירושלים.

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, הבעיה היא רצינית מאוד. זו דוגמה אחת. אבל יש איוור שהיא הסכמת שתיוק, כפי שאמרתי, שישנם חוקים שלנו שאינם מחייבים במזרחיה של ירושלים, שהיא חלק בלתי נפרד של מדינת ישראל. הדבר חייב לבוא על תיקונו. העם כולו קידם בהתלהבות את החוק שנתקבל בכנסת ואת הצו שפורסם. ציפו לצווים אחרים שטרם באו, — זה עניין אחר; אבל הצו הזה בא. ובכן, היכן הפעולה והפעילות של הממשלה לביצוע חוק זה? הממשלה הביאה את החוק הזה לכנסת, היא התחייבה בזה לקיים את השיפוט, המשפט והמינהל הישראלי באותו חלק של המדינה.

הבעיה רצינית ביותר ואני מציע לכנסת לדון בה.

**היו"ר י. נבון:**

רשות הדיבור לשר המשפטים.

**שר-המשפטים י. ש. שפירא:**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מנהג חדש נשתר בזמן האחרון בכנסת, שחברי כנסת נכבדים, אשר נציגיהם יושבים בממשלה ומוסרים להם דיונים וחשבונות, ושהם יכולים להניע את הממשלה לפעילות, חושבים שטוב הוא להביא תלונות נגד הממשלה, עד כדי הצעה לסדר-היום, בדברים שהם חושבים למד.

**תופיק טובי** (הרשימה הקומוניסטית החדשה):  
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הנני מציע להוריד את הצעתו של חבר-הכנסת שופמן, בדבר „הצורך לקיים את המשפט והמינהל הישראלי בירושלים“ מסדר-היום של הכנסת. כמו-כן הנני מתנגד להצעתו של שר המשפ-ט, שהציע להעביר את ההצעה של חבר-הכנסת שופמן לוועדה, היות ותשובתו תאמה את רוח ההצעה של חבר-הכנסת שופמן.

שאלת פסילת בית-הדין השרעי בירושלים המזר-חית או הופעתו של עורך-דין ישראלי בפני בית-מש-פט זה איננה שאלה של מעמדו וחזיונותיו של עורך-דין ישראלי. השאלה העומדת לפנינו היא חלק מהבעיה הכללית, היא חלק מסבך הבעיות שיצרה מלחמת יוני ומדיניות הכיבוש והסיפוח של הממשלה.

תביעתו של חבר-הכנסת שופמן לשלול את חוקי-חו של בית-הדין השרעי והנסיון לפגוע במעמדו, כמו הנסיון של העירייה, למשל, להשתלט על חברת החשמל הירושלמית והפקעת שטחי הקרקע הנרחבים בירושלים המזרחית על-ידי הממשלה, כל אלה הם עניינים שמקורם למעשה במדיניות הסיפוח הטריטוריאלי והכיבוש, במ-דיניות המנוגדת לאינטרס השלום, שהוא האינטרס העליון של ישראל.

התנגדנו בזמנו לחוקי הסיפוח של ירושלים המזר-חית, שנתקבלו ברוב קולות בכנסת כאקט וכמדיניות העומדים בסתירה משועת לאינטרס השלום, לזכויות הצודקות של העם, העם הערבי הפלשתינאי, ולעמדתן המוצהרת של כל אומות העולם, ששללו בהחלטה מיו-חדת בעצרת האומות המאוחדות את סיפוח ירושלים המזרחית, הערבית, למדינת ישראל.

הדרישה להשלים הלכה למעשה את סיפוחה של ירושלים המזרחית, הערבית, היא למעשה חלק ממדיניות הסיפוחים של הממשלה, אשר מתוך חוסר ריאליזם פולי-טי מעדיפה אשליית הסיפוח וההתפשטות הטריטוריו-אלית על פני השלום, מסבכת בכך עוד יותר את הבעיה, מונעת התקדמות לקראת מערכת יחסי שלום עם העם הערבי הפלשתינאי ויחד העמים הערבים. המדיניות הסי-פוחית שתובע חבר-הכנסת שופמן להחריף אותה וליצור עוד יותר עובדות מוגמרות, היא לא רק בלתי-ריאלית, אלא גם הרפתקנית ומסוכנת, טומנת בחובה סכנות חמו-רות לעתיד.

צווי הסיפוח של ירושלים, פירוק מועצת עיריית ירושלים הערבית, גירוש של מאות משפחות ערביות ממשכנותיהן, הפקעת שטחי קרקע גדולים מבעלות התושבים הערביים בירושלים המזרחית לשם התיישבות יהודית; הנסיונות להשתלט על חברת החשמל של ייר-שלים — כל אלה הם צעדים הרפתקניים שלא רק פוג-עים בזכויות הלאומיות הצודקות של העם הערבי בארץ, אלא נוסף לכך גם מנוגדים לאינטרס האמיתי של עם ישראל, שהוא אינטרס ההבנה והידידות והשלום בין שני עמי הארץ.

תאווה הסיפוח והכיבוש, שבאה לידי ביטוי מובהק ובולט אחרי המלחמה מצדם של מעצבי המדיניות היש-ראלית, היוצרים מיסטיקה דתית שובניסטית לצידוק כיבושים וסיפוח שטחים חדשים, תוך התנכרות גמורה לזכויות ולאינטרסים הצודקים של העם הערבי הפלשתינאי — היא כיום בעוכרי השלום.

אין אני מקבל את הדברים של חבר-הכנסת שופמן, שישנו שטח הפקר בגוף זה. קיים שטח שאיננו גדור במידה מספקת, ועל גידורו שוקדת הממשלה. אני יכול לומר שאין לך כמעט שבוע שלם תתקיים בו ישיבה של הממשלה או של ועדת שרים, אשר מטפלת בנושאים אלה.

אינני יודע מדוע התרגש חבר-הכנסת שופמן על הדבר הטריטוריאלי של הופעת עורך-דין ישראלי בפני אדם הקורא לעצמו קאדי ירושלים. הממשלה בוודאי איננה אחראית להחלטותיו ולתכסיסיו של אורח זה או אחר, ויהיה אפילו עורך-דין, ועורך-דין נכבד. כל יודע דת דין יודע שהחוק איננו מכיר בבית-הדין של הקאדי סאברי, — ולא שיש לי משהו נגדו. אני מתאר לעצמי שמר סאברי, אם ימצא את הדרך החוקית להש-תלב בבית-הדין השרעיים בארץ, יוכל לכהן בהם בכל הכבוד הראוי. הוא לא השתלב עד היום, ועד היום אין לו כל סמכות שהיא. וכשאין לו כל סמכות שהיא, כלל לא איכפת לממשלה מה חושב או לא חושב אורח שאין לו שום מעמד רשמי על החוקים שלנו, אם הם מחייבים או לא מחייבים אותו.

חבר-הכנסת שופמן אמר שהבעיה היא רצינית. אני רק מתפלל על חוסר חוש הפרופורציה. האם לא קרה במדינת ישראל, לידיונתו של חבר-הכנסת שופמן, שאי-שם הנכבדים בעיני עצמם ונכבדים בעיני בני חוגם, קוראים לעצמם בית-דין דתי זה או אחר, מתיימרים לפסוק, מתיימרים לשפוט, והמדינה אינה קיימת בעיניהם, ומרשים לעצמם לעתים להגיד דברים שאינם מתייש-בים עם חברה מאורגנת ועם מדינה תרבותית כלהי?

הממשלה הזאת, ועוד יותר — הממשלות הקודמות לזו, נתקלו בתופעות כאלה. הצטערו או לא הצטערו, אבל לא ראו את העניין כרציני, ובוודאי לא חשבו שצריך לנקוט צעדים. מה היא החשיבות שבהתנהגותו של אדם בתוך שופט דתי, שרעי או אחר, שהממשלה איננה מכירה בסמכותו; פסקי-הדין שהוא מתיימר להוציא אינם מוצאים לפועל; אם הוא קובע שרכוש פלוני צריך להתחלק בין יורשים אלה או אחרים, משרדי ספרי האחוזה ומשרדי ההוצאה לפועל אינם מכירים בכך. על כן אינני חושב כי זוהי הדרך האפקטיבית והמספיקה כדי לקבוע את יחסה של הממשלה, ואינני חושב שה-נושא היה ראוי להונות מועלה על במת הכנסת בכלל.

דבר אחר הוא מכלול הבעיות של הטלת המשפט, השיפוט והמינהל הישראלי במזרחת של ירושלים. כבר אמרתי שהממשלה שוקדת על כך, עושב כמיטב יכולתה, אולם אין זה מספיק, כי לעולם אין זה די לעשות את הדבר המוטל עליך. אשמח מאוד, וכל הממשלה תשמח, אם השאלה בתור כזו, ולא בקשר עם העניין הטריטוריאלי שהזכרתי, תועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט. שם נוכל לא רק לדווח, אלא גם לשמוע עצה, לקבל עזרה.

**הי"ר י. נבון:**

אדוני השר, אפשר להעביר לוועדה את הנוסח שלפנינו. האם מסכים חבר-הכנסת שופמן להצעת השר?

**יוסף שופמן (גח"ל):**  
בהחלט.

**הי"ר י. נבון:**

רשות הדיבור לחבר-הכנסת תופיק טובי, להצעה.

חוברת י"ט, ישיבה רס"ב  
— הצעה לסדר-היום (טובי, נבון, ש. תמיר, אבנרי) —

המעשה שאירע בירושלים עם התנהגותו החצופה והשחצנית של האיש המכונה עצמו קאדי, הוא תוצאה של מדיניות שכל סיעות הממשלה, וגם סיעת המציע של ההצעה לסדר-היום, מקיימים אותה, שותפים לה ואחרים לה. לפני שהקאדי הזה החציף פנים לעורך-דין ישראלי, וניסה לשלול ממנו את זכות הטיעון, נהגו כך השופטים בחברון ובבית-לחם. הוא לקח דוגמה מהם. משם נפתחה הרעה. תחילה לא הכירו בחוק, לא הכירו בזכותו של עורך-דין ישראלי להופיע, ולבסוף פסלו את העברית בבית-לחם ובחברון. ומה שתמור מכל הוא, שהממשלה עצמה תומכת יתדותיה בפסקי-דין של שופטים אלה.

כאשר הצענו בכנסת, חוזר והצע, להחיל את החוק הישראלי בכל השטחים המשוחררים, נמנעה סיעת המציע מלתמוך בהצעה זו. התוצאות של מדיניות זו, שהיא שותפה לה, לא איחרו לבוא. העניין לא נגמר במחדל. השבוע הודיע דובר משרד הבטחון, שלהבא לא יחדש חצו חמתיר לעורכי-דין להופיע ביהודה ושומרון. השבוע הודיע ראש הממשלה כיצד הוא חוזה את חוון השלום ואמר שתושבי ירושלים ועזה יהיו זכאים לאזרחות יש-ראל. שם הוא שם נקודה. הוא עשה אבחנה בין תושבי הבל עזה לבין תושבי יהודה ושומרון. בפעם הראשונה שמענו דברים מפורשים.

השבוע, כאשר שר הפנים עשה מעשה אלמנטרי ונבון, וחתם על צווים מינהליים שיכולה היתה להיות להם לפחות משמעות מהותית, הסתייג מהם שר החוץ ונתן להסתייגותו פירוש של נסיגה, באמרו שצווים אלה נעדרו כל משמעות. הערב חזר על כך. ועל שר הפנים כפו ללכת באותו תלם.

כל אלה אינם אלא שורה אחת של מחדלים, ולאחרונה צעדים ממשיים, שמשמעותם הכשרת הקרקע והכשרת הלבבות, מבית ומחוץ, לקראת הנסיגה הטראגית.

הערב שמענו מפי שר החוץ בסגנון תקיף מאוד — שהייתי מאושר מאוד אילו היה פעם אחת מעו להשתמש בו כלפי חוץ ולא כלפי פנים, אבל כלפי חוץ יש לו סגנון אחר לגמרי, כלפי כולם, אפילו כלפי האויבים — הערב שמענו מפי שר החוץ את ההנמקה למדיניות זו, שסיעת גח"ל נותנת לה יד ותומכת בה. התוצאות אינן מאחרות לבוא. הוסיף שר החוץ ואמר שהוא משוכנע שכל העם תומך במדיניות זו. הבית הזה לא נבחר בבחירות שנסבו על איחודה מחדש של ארץ-ישראל. הבית הזה נבחר בבחירות על נושאים אחרים לחלוטין. אם היום עומדת סיעה קטנה ונאבקת על נושא זה, ולממשלה תמיכה רחבה יותר — אין זו הפרופורציה באומה. עוד יוברר שהעם הזה אינו תמים-דעים עם קו הממשלה שמוליכה אותו לקראת נסיגה מסוכנת וטראגית.

הי"ר י. נבון :

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, להודעה על הימנעותו מהצבעה.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. לא יכולתי להצביע בעד הצעת חבר-הכנסת שופמן, מאחר ששר המשפטים, בדבריו המשכנעים ביותר, שיכנע אותי שלהצעה זו אין יסוד. אם שר המשפטים נאלץ מטעמים קואליציוניים

נסיגה ממדיניות הסיפוחים היא כיום תנאי להתקדמות לקראת הסדרי שלום. פיגוי שטחי הכיבוש יחד עם ביטול מצב הלוחמות וההכרה בזכויות מדינות האזור לחיות בריבונות, בגבולות בטוחים ומוכרים — כפי שקובע עת החלטת מועצת הבטחון מ-22 בנובמבר 1967 — עשויים לשלול את הדרך לכיבוד הזכויות הצודקות של כל הצדדים ולהשכנת השלום הנכסף.

בקרב תושבי שני חלקי ירושלים בוודאי קיים רצון עז לחיות בשלום יחדיו, תוך שיתוף פעולה לטובת כל ירושלים. אך זה לא יכול להיות על בסיס של כפייה ושל התנכרות צד אחד לזכויות הלאומיות הצודקות של הצד השני, ולא על בסיס מדיניות כוח, כיבוש וסיפוח, כפי שהיא כיום מדיניות הממשלה — אלא על בסיס כיבוד הדדי של הזכויות הלאומיות הצודקות, הן של עם ישראל והן של העם הערבי הפלשטינאי.

כדי ליצור את התנאים לכך — תיסוג הממשלה ממדיניות הסיפוח וההתפשטות, ובכך תתקדם ישראל לעבר השלום ושיתוף הפעולה הפורה בין שני העמים. על כן אנו מציעים להסיר הצעתו של חבר-הכנסת שופמן מסדר-היום.

הי"ר י. נבון :

אנו עוברים להצבעה.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את העניין לוועדת

|                  |         |
|------------------|---------|
| החוקה, חוק ומשפט | — רוב   |
| נגד              | — מיעוט |

ההצעה להעביר את העניין לוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

בעד ההצעה להסיר את העניין

|           |         |
|-----------|---------|
| מסדר-היום | — מיעוט |
| נגד       | — רוב   |

ההצעה להסיר את העניין מסדר-היום לא נתקבלה.

הי"ר י. נבון :

נתקבלה הצעת שר המשפטים להעביר את ההצעה לסדר-היום של חבר-הכנסת שופמן לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

רשות הדיבור לחבר-הכנסת תמיר, להודעה בשם הנמנעים.

שמואל תמיר (המרכז החופשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ברצון היינו מצטרפים להצבעה על ההצעה כפי שהעמיד אותה שר המשפטים. אולם לעניות דעתנו, הסעיף של החלת החוק הישראלי על המשפט והמינהל בירושלים, אינו אלא שלוחה אחת — חשובה מאוד, מרכזית מאוד, אבל שלוחה בלבד — ממה שקרה מאז אוחדה ירושלים בצעד היסטורי אדיר. אני חושב שהממשלה, וכל מי שיד לו בעניין, היו שותפים לאחד המעשים האדירים ביותר בתולדותינו. כולנו התברכנו בכך. אך מה שקרה מאז אותו רגע ועד היום, עד אתמול, עד תשובת ראש הממשלה על ההצעה לסדר-היום, מוכיח שעומדים אנו בפער עצום לעומת הרגעים הגדולים ההם.

– הצעה לסדר-היום (אבנרי); חוק הבטחת הוצאה לפועל של פסק-דין לגירושין (נבו), כהן-צידון) –

רבות, חברי הכנסת, לפני שמונה חודשים הצבענו למען איחוד ירושלים. עשינו זאת, כולנו, בלב שלם. אך איחוד ירושלים אינו מעשה חד-פעמי. להחיל את החוק – זה דבר קל, שאפשר לעשותו בהצבעה אחת. אך לאחד את ירושלים באמת, לאחד את שני העמים היושבים בירושלים – זה דבר קשה, מפרך, המחייב סבלנות רבה משני הצדדים, ובעיקר מהצד המנצח. במידה שהמגמה הזאת התבטאה בדברי שר המשפטים חיים, אני מברך עליה, הלוואי שתתחזק.

להסכים להעברת ההצעה לוועדה – הטעמים האלה ודאי אינם חלים עלי.

(קריאות)

לא יכולתי גם להצביע בעד הצעתו של חבר-הכנסת טובי, כי לנימוקים שלו אני מתנגד תכלית התנגדות. הלוואי ויכולתי להימנע מלהימנע יחד עם סיעת המרכז החופשי בעניין זה, כי אני ודאי מסתייג מדבריהם אפילו יותר מאשר מדברי כל השאר. לגופו של עניין ארשה לעצמי לומר משפט אחד.

## 1. חוק הבטחת הוצאה לפועל של פסק-דין לגירושין, תשכ"ז – 1967 \*

### הצעת חבר-הכנסת ש. כהן-צידון

היו"ר י. נבון:

המתיימרים להיות דתיים אדוקים קיצונים: „האם בשביל מספר נשים נוכל לפגוע באחדות ההלכה? הרבה אנשים סיבילים למען ההלכה, וגם נשים אלו תסבולנה.“ זאת דעתם של אנשים המתיימרים לשאת תואר של אדוקים ונזירים בקלה כבחמור.

אביא לפניהם עובדות שאני עצמי ראיתי בזמן שמלאתי תפקידי כעורך-דין בפני בתי-הדין הרבניים. עובדה אחת מני רבות: אשה צעירה, משכילה, יפת תואר, לילדת הארץ מדור שני, התחתנה עם אדם, גם הוא משכיל. לאחר שנתיים נולד להם בן. הבעל החליט לרדת לגרמניה. האשה פנתה לבית-הדין הרבני וביקשה שיפקיד, אותו אדם, בטחון שאכן יפרנס אותה ואת ילדו. האדם סיפק עדבות בנקאית. הוא חזר לגרמניה ואחר-כך כתב לה: כעת לא אתן לך גט ולא אחזור. אם את רוצה להשתחרר ממני, אני מציע לך שני תנאים: תשחררי את הערבות הבנקאית, תחזירי את הילד לגרמניה. שמעתי את האשה הזאת אומרת: לא אתן את ילדי לגרמניה ואשאר עגונה לכל ימי חיי.

אביא דוגמה נוספת. הכרתי אדם שהתחתן בפעם השלישית, בטענה שבשני נישואיו הראשונים לא הצליח. לאחר חודש של חיים משותפים התברר שהאדם הופך להיות מפלצת כשהוא מתוודע עם אשתו. הדבר הבא לפני בתי-הדין הרבניים, והוא אמר: היא רוצה להשתחרר ממני – שתשלם. מה זאת אומרת „שתשלם“? כל אדם העומד מן הצד יכול לומר: אם בית-הדין מחליט על גי-רושין, לבטח יקיים את פסק הדין. אינני רוצה להזכיר פרשה עגומה שהעסיקה את בתי-המשפט, פרשת סרבן הגט. אומרים „אחרי מות – קדושים“, האדם הלך לעולמו וסודו עמו. אבל כל בר-בשר יודע שאדם שיאנו רוצה לתת גט, לא יתן ויהי מה, והאשך שבויה בידיו.

הצעת החוק שהבאתי באה לשחרר אי-אילו נשים אומללות – הן יכולות להיות אחיותינו ובנותינו – מסחט-נות של בעלים רשעים.

אינני בא לומר חס-וחלילה שכל נשי ישראל נמצא-ות במצב כזה, כפי שאינני בא להטיל כתם על כל הגברים במדינת ישראל. אבל די שהיו כמה עשרות כאלה, כדי שנהפוך את ההלכה, במידה שלא נתקן אותה, לצנינים ולדבר בלתי-סימפטי, ואפילו לסמל המצוקה והרדיפה של הבת שהפכה לעגונה הלכה למעשה.

ואביא לפניהם עוד דוגמה, מזועזעת יותר. אמנם לא כולה מתייחסת לנושא של הצעתנו זו – בעיית אלה שצריכים לתת חליצה. לא פעם קרה בבית-המשפט,

אנחנו עוברים לדון בהצעת חוק של חבר-הכנסת כהן-צידון: חוק הבטחת הוצאה לפועל של פסק-דין לגירושין, תשכ"ז – 1967. רשות הדיבור לחבר-הכנסת כהן-צידון.

שלמה כהן-צידון (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בבואי לנמק את הצעת החוק שהנחתי לפני עשרה חודשים על שולחן הכנסת, מוצא אני לנכון, ואף לחובה, להביא מספר עובדות. אין הצעתי באה לתת ביטוי לכל נטיה אנטי-דתית. להיפך, מטרתה להוציא מידי חסידי הנישואין האזרחיים סיבה לתרעומת, וגם לתגבר את הטוענים שבדיני ישראל אין האשה מקופחת.

שנית, הצעתי באה לתת ביטוי לתלונות מצד מספר רב של נשים שהן עגונות הלכה למעשה. נושא הצעתי אינו חדש, הוא מצא את ביטויו בסדרת מאמרים בספרה של עורכת-הדין חמדה גופר-מוסס, חברת התאחדות הנשים לשיווי זכויות האשה. הדבר בא גם לידי ביטוי יום-יומי באולמי בתי-הדין הרבניים הדנים בדיני אישות. אפילו היהודים שאינם מוכנים לתת פירוש ליברלי לסמ-כויות הרבנים ופוסקי הלכות, מודים שאי-פתרון לבעיות המסובכות ושאינו מבקש למצוא סוף פתרון בהצעתנו, ולו גם חלקי, אי-פתרון זה מהווה נתיב יסורים לנשות ישראל.

רצוני לצטט קטע ממאמר שנכתב על-ידי אדם דתי, שמטרת כל הכתוב בו – כלשון כותרותיו – „להסביר עד כמה מתאמצים קומץ תלמידי חכמים, היושבים זה עשרים שנה בתנאי מצוקה בירושלים ומרכיבים בצורה תמציתית את דעות הפוסקים על הטרדיות שהשוואה גרמה, כגון בעיית העגונות שבעליהן אבדו בימי הנאצים ללא הוכחה לכך, ושורה ארוכה של בעיות אחרות, שעדמה שלא יימצא להם פתרון.“ כותרת המאמר של אותו אדם דתי, הנזכר במצוות קלה כבחמורה, היא „הסרת הנע של נתיב היסורים“. אשה אחת אמרה בפני אותו קומץ חכמים: „כן, כבוד הרב, למעלה מעשר שנים חלפו מאז, בעלי היה מהמציוינים שבטייסינו. כאשר נשמעה הקריאה, אץ בין הראשונים להתייצב. בבכי עצור נפרד מאתי ומבני הפעוט. מאז לא ראיתיו עוד. הרדיו הודיע שמטוסו נפל בשטח האויב ונתרסק. כלום אין זה מספיק?“ עשר שנים חלפו והיא עדיין מחכה לפתרון. לא היתה זו רק בעיה של מלחמה ונעדרים – ייתכן שהייתי מתריש, אם כי לא הייתי אומר, כפי שאומרים כמה אנשים

ורק עוד דבר אחד רצוני להציע, לגבי שני מקרים. אם זוג בא להתחתן — שני הצדדים ימצאו דרך לתת הרשאה לבית-דין מוכר דת וכדן, לפי ההלכה, לפיה — במקרה שבית-דין יהידי מוסמך יחליט על הגירושין — הבעל לא ילך לבית-הסוהר ברמלה ולא ימות בבית-הסוהר, ולא ינהל משא-ומתן, ולא ידרוש כסף, אלא בית-הדין המורשה יקיים את פסק-הדין ויתן את הגט. ובמקרה שני — אשה החושדת שבעלה רוצה לעזוב את הארץ, גם היא תעשה זאת. וזה עושים יום-יום, אבל רצוי שזה יהיה כתוב בחוק.

ועוד דבר. בסוף דברי ההסבר שלי ציטטתי בדברים שנאמרו בבית-המשפט הישראלי, והוספתי: על מנת להגן על כבוד בנות ישראל העשויות ליהפך לקרבנות של סחטנות מטעם בעלים רשעים המסרבים לשחרר אותן מכבלי הנישואין, למרות פסקי-דין של גירושין הניתנים כדין — מוגשת הצעת חוק זו.

אני יודע שיש חברי כנסת רבים המהססים. ידעתי גם — ואין אני זר לדבר הזה — שיש לפעמים משמעת קואליציונית מפלגתית. אני פונה כאן לנבחרי העם, שישקלו היטב את הבעיה ויצביעו לפי מצפונם. אין מדובר פה במספר עצום, בכל בנות ישראל. די אם על-ידי יומה מבית נכבד זה נוכל לשחרר בת ישראל אחת מכבלי עגיונות. די אם נוכל לשחרר אותה מסיט של סחטנות. בכך נזכה במצווה גדולה — והרי מדובר באחריותנו ובבנותינו.

**הי"ר י. נבון :**

רשות הדיבור לשר הדתות.

**שר הדתות ז. ורהפטיג :**

ברשות היושב-ראש, מורי ורבותי. חברי-הכנסת כהן-צידון עורך בעיה שהיא בעיה חשובה. בעיה מעין זו קיימת בכל חוקי נישואין וגירושין: מה עושים כששני הצדדים נישאו מרצון, ואחרי-כך, כשצריך להיפרד — אחד הרוצה והשני אינו רוצה. יש לזה פתרונות שונים בחוקים שונים. הפתרון של ההלכה היהודית הוא פתרון הפותר את עיקר הבעיות. אבל יש בשולי הבעיה גם מקרים חמורים. אני חושב שההלכה מצאה את הדרך לפתור את רוב הבעיות העיקריות, אבל יש יוצאים-מן-הכלל.

גם לאחרונה, בשנים האחרונות, יש כמה אמצעים. הזכיר פה חברי-הכנסת כהן-צידון בהצעתו את בעיית עיכוב היציאה. עיכוב יציאה קיים, ולא צריך להציע הצעת חוק חדשה בעניין זה. ניתן לעכב יציאה על-פי פסק-דין של בית-הדין הרבני, עד שיסדרו את העניין. גם הסעיף שבחוק נישואין וגירושין בדבר כפיה בגט על-פי פסק-דין של בית-הדין הרבני, כשבית-הדין הרבני דורש זאת, לפי ההלכה — באותם מקרים שבהם כופים אותו לתת גט על-פי דין — בעיקר המקרים פעל סעיף זה כראוי. ואם יש מקרה אחד, מקרה יחיד, יוצא-מן-הכלל — אין היוצא-מן-הכלל בא אלא להוכיח את הכלל.

אבל אני מדגיש: אין זאת אומרת שכל המקרים נפתרו (ומקרים של עגונות שלא נפתרו הם בודדים מאוד); יש עוד מקרים שלא נפתרו. אבל מה שמציע חברי-הכנסת כהן-צידון היא דבר והיפוכו. ומדוע זה דבר והיפוכו? הוא הקדים ואמר: הוא רוצה להציע הצעה שלא תהיה אנטי-הלכית. וזה נכון, שאם רוצים לפתור את

כשלוחצים על אדם שצריך לתת חליצה ואומרים לו: תן — הוא אומר: לא. אתן את החליצה אם יתנו לי להג' ציה את זכר המת. ואז אומרים כל עורכי-הדין: איך תנציח את זכר המת? והוא אומר: האלמנה לא תדע להג' ציה את זכר המת; הוא יהיה איש יקר לנו, וזה עולה עשרת אלפים לירות. אחרת אשלים מזונות. אינני עובד. זה לפי החוק שתוקן. מזמינים את עורך-הדין, המשפט נדחה למשא-ומתן בין הפרקליטים של שני הצדדים, ואז מתחיל המשא-ומתן.

או דבר אחר, גרוע עוד יותר. לא פעם קורה לפני בית-הדין הרבני שהבעל אומר: אני כבר יודע את החוק: לא אתן גט; אין אפשרות להשיג גט בכפיה. ואז מזמינים את הפרקליטים, ואחד הדיינים פונה לאחד הפרקליטים: תאמר לי, אדוני המלומד — אבא שלה יש לו כסף? אפשר באמת לשחרר? זהו ממש אסון, ואפשר באמת לעזור לה. ואז פונים לבעל הנחמד ואומרים לו: בכמה אתה מעריך את הפיצוי על הנזק שגרמה לך אשה זזו נכון שעכשיו אתה איש שבור. או, אדוני, אני צריך להקים בית בישראל מחדש. אם אבא הוא מבית עשיר — הסכום הוא ארבעים אלף, חמישים אלף. זהו סכום גבוה? אני כמעט משוגע בגלל האשה הזאת. אני רק מצטט לכם מתוך עשרות אלפי ציטטות ששמעתי במו אוזני. עשרים אלף, שלושים אלף — המשפט נדחה למשא-ומתן בין שני הצדדים.

מה אני מבקש, רבותי? אני מבקש דבר פשוט. לא כפי ששמעתי מישהו שאמר: מה מציע כהן-צידון? הוא מציע — וכולנו זועזוענו מדבר זה, כך שמעתי — שהמיועד להיות בעל יתן גט כבר בזמן החתונה. לא, רבותי. בסופו של דבר עד כדי כך לא נטרפה דעתי. כפי שכתוב בכתוב-בה, במקרה של גירושין...

**השר מ. בגין :**

רק יוצאי-צבא בימי קדם כשיצאו להילחם היו נוהגים להפקיד גט.

**שלמה כהן-צידון (גח"ל) :**

אדוני השר וראש סיעתי — הרשה לי להשלים: לא רק יוצאי-צבא. כעת, כל אשה שבאה אלי ורוצה לעכב את יציאת בעלה — אני כבר משיג לה הפקדת גט, מבלי שיהיה יוצא-צבא. אני מציע זאת בעשרות מקרים.

(ק ר י א ה: ובכן, לשם מה אתה רוצה את החוק?)

**יצחק גולן (המפלגה הליברלית העצמאית) :**  
אולי תגמרו את זה בישיבת הסיעה?

**שלמה כהן-צידון (גח"ל) :**

תהיה קצת סבלן. אנו סיעה ליברלית מאוד, ומקבילים באהבה וברצון גם את הביקורת.

טענתי: כפי שבכתובה מתנים שבמקרה של גירושין ישלם הבעל כר-יוכך — גם במקרה אחר אפשר למצוא נוסחה הלכית על-ידי קומץ חכמים, הרשאה לגט, שבמקרה של כשלון — הבעל מסכים שהגט יימסר על-ידי בית-הדין לגטין. לזה אומרים "הרשאה לגט" או "קידושין על תנאי". החכמים פוסקי ההלכה ימצאו אותה נוסחה שמצאו למען יוצאי-צבא בימי קדם; אותה נוסחה ימצאו כדי שהבעל, שאשתו מבקשת עיכוב יציאתו, לא ישאיר אותה עגונה. אבל הדבר ייתן לכל אחד, ללא יוצא-מן-הכלל.

— חוק הבטחת הוצאה לפועל של פסק-דין לגירושין (ורחפטיג, נבון, כהן-צידון, בהיר, דגני, ש. תמיר, הררי); הודעה אישית של חבר-הכנסת ש. תמיר (נבון, ש. תמיר) —

**שלמה כהן-צידון (גח"ל):**

אני מודה לך על עזרתך. אך אם תוכל לתת תשובה לבעיה שלי, בבקשה.

אם נכון מה שהבינותי מדברי כבוד השר, הרי הוא מבקש לדחות את ההצבעה לכמה שבועות, עד שישמע את חוות דעתם של הרבנים הראשיים. אך אם מדובר בהורדה מעל סדר-היום, אני מתנגד.

**עמוס דגני (מפלגת העבודה הישראלית):**

זה הוצע לך לפני שהעלית את ההצעה לסדר-היום.

**שלמה כהן-צידון (גח"ל):**

לא ידעתי שיש בידך אוניות, ואתה יכול לדעת השינויות הפרטיות ביני ובין כבוד השר.

אם הכוונה היא לדחיה — טוב.

**שר-הדחות ז. ורהפטיג:**

אם הוא מסכים לדחיית ההצבעה, ובינתיים אפגיש אותו עם הרבנות.

**שלמה כהן-צידון (גח"ל):**

אני מבקש דחיה לשבועיים.

**שמואל תמיר (המרכז החופשי):**

תסכים.

**שלמה כהן-צידון (גח"ל):**

תקבע איזה זמן שהוא. הייתי מסכים, במקרה שהדבר יגיע להצבעה עוד לפני הפגרה.

**היו"ר י. נבון:**

האם שר הדתות מסכים לקבוע זמן?

**שלמה כהן-צידון (גח"ל):**

אני מצטער. אם נקבע זמן — אני מסכים; אם לא נקבע זמן — איני מסכים.

**שמואל תמיר (המרכז החופשי):**

לא כדאי לך. אלה שתומכים בך, אומרים לך שתסכים.

**היו"ר י. נבון:**

היש מתנגדים שההצבעה בנושא זה תידחה עד לאחר הפגרה?

**יוהר הררי (המפלגה הליברלית העצמאית):**

אני מתנגד.

**היו"ר י. נבון:**

יש הצעה לדחות את ההצבעה על הצעת חוק זו עד לאחר הפגרה. אני מעמיד הצעה זו להצבעה.

**הצבעה**

ההצעה נתקבלה.

הבעיה הזאת, הרי צריך למצוא את הפתרון בתחום ההלכה, אך כדי שיימצא פתרון בתחום ההלכה, צריך לעשות זאת רק על ידי רשויות ההלכה על פי ההלכה. אם המחוקק בכנסת יתיימר לפתור, הרי לא יפתור כלום, ומה שיציע יהיה אנטי-הלכתי. אם הכנסת תקבל חוק בעניין זה — ואיני רוצה להיכנס לפרטים — זה יכול להביא לידי גט מעושה, והוא פסול, ולא הועילו חכמים בתקנתם ולא כלום. אולי להיפך, על ידי כך ישליכו חשש על הרבה גטין, שהם יהיו פסולים. ואז רק שלא פתרת בעיית עגונות, אלא הרבית מקרי עגונות.

שנית — מה בכלל תשיג על ידי ההצעה, אם לא ירצה המחוקק לתת הרשאה לגט, ואם יבטל את ההרשאה האם אז על הרבנים לא להשיא את הווגות?

נדמה לי, חבר-הכנסת כהן-צידון, שעם כל הרצון הטוב שלך, שעם כל ראייתך את הבעיה, לא קלעת למטרה בהצעה זו, שהופכת את הקערה על פיה. אמנם עקרת את ההלכה, אך לא פתרת דבר.

הבעיה כשלעצמה היא בעיה, והיא חשובה מאוד, והיא בתחום ההלכה ומוסדות ההלכה. רשויות ההלכה גם יושבות על מדוכה זו. ואני יכול להבטיח לחבר-הכנסת כהן-צידון, שאני אפנה תשומת-לבה של הרבנות הראשית לכל אותם המקרים שהביא פה חבר-הכנסת כהן-צידון, לכל אותן דוגמאות, לכל אותה בעיה לרוחבה.

הרבנות יושבת על מדוכה זו, ואני יודע שבשנתיים האחרונות הקדישה תשומת-לב רבה לאוסף חומר בעניין זה, כדי לראות מה ניתן להיעשות במסגרת ההלכה כדי לפתור בעיות שעדיין לא מצאו פתרון.

משום כך אני מבקש, אני מציע לחבר-הכנסת כהן-צידון, להסתפק בהודעה זו, שההודעה תועבר לרבנות הראשית ולבית-הדין הגדול, לדיון מאוד רציני, לשם מציאת פתרונות הלכיים אפשריים. ותסכים, חבר-הכנסת כהן-צידון, להוריד את ההצעה, כפי שהצעת אותה, מסדר-היום.

**היו"ר י. נבון:**

רשות הדיבור לחבר-הכנסת כהן-צידון. אל תענה משם. יש לך זכות לתשובה.

**שלמה כהן-צידון (גח"ל):**

הבינותי מדברי כבוד השר, באם הבינותי נכונה את הצעתו, שכבוד השר רוצה להתייעץ שנית עם פוסקי ההלכה המוכרים במדינת ישראל, והם שני הרבנים הראשיים. אם כך, לא אתנגד לדחות את ההצבעה לכמה שבועות, עד ש...

**אריה בהיר (מפלגת העבודה הישראלית):**

עד אחרי הפגרה.

## ז. הודעה אישית של חבר-הכנסת ש. תמיר

**היו"ר י. נבון:**

רשות הדיבור לחבר-הכנסת תמיר, להודעה אישית.

**שמואל תמיר (המרכז החופשי):**

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בנאומי בכנסת, ביום 31 ביולי 1967, בדברתי על אחדות הכרזותיהם של נציגי הממשלה בדבר נכונות לנסיגה, חבאתי מובאה

מן הנייט-יורק טיימס" מן ה-30 ביוני 1967, שהסתמך על דברי חבר-הכנסת גדעון האוזנר, אשר על פי העתון אמר: „בעצם, מה שישאל מבקשת מארצות ערב, זה נייר הסכם השלום בלבד“. כן ציינתי בדברי, שהדברים האלה לא הוכחו לפי מיטב ידיעתי.

עתה הופנתה תשומת-לבי על-ידי חבר-הכנסת גדעון

חוברת י"ט, ושיבה רס"ב, ה' אדר תשכ"ח (5 מארס 1968)  
 – הודעה אישית של חבר-הכנסת ש. תמיד (ש. תמיד); הודעה אישית של חבר-הכנסת א. אבנרי  
 (נבון, אבנרי, בן-מאיר) –

הערכים על חוזה שלום, לנו דרושה ממשות של שלום  
 הלכה למעשה, ולא פיסת נייר בלבד".

ברצון הריני בא להעמיד את הדברים על דיוקם  
 ולתקנם, וזאת מבלי לסייג כל עיקר את ביקורתי על  
 הצהרות אלו של דוברי הממשלה.

האזונה, כי הדברים האמורים צוטטו על-ידי ה"ניו-יורק  
 טיימס" שלא כהלכה, וכי אף פורסמה באותו עתון, בגל-  
 יון מיום 1 ביולי 1967, הכחשה מפורשת – שלא ידעתי  
 עליה – בדבר הביטוי על פיסת הנייר, וזה נאמר בשמו  
 של חבר-הכנסת האזונה, כי "לנו דרושה יותר מחתימת

## ח. הודעה אישית של חבר-הכנסת א. אבנרי

כידוע, הודיע משרד החוץ שהדבר נעשה ללא תיאום  
 עמו.

(3) האשמה שלישית, הפוגעת בכבודי כחבר כנ-  
 סת, היתה כלולה בטענת סגן השר, שלא קראתי כלל את  
 הצווים שדיברתי עליהם. זוהי הפעם השניה בזמן  
 האחרון שסגן השר מטיח נגדי דברים מסוג זה.

תאמת היא, שהגשתי הצעה דחופה לסדר-היום, לפי-  
 רוט טענות, ומשום-מה, שללה נשיאות הכנסת את דחי-  
 פותה. עוד באותו יום הערתי על עניין זה מעל דוכן  
 הכנסת, באוזני ראש הממשלה.

דווקא קריאת הצו הראשון של שר הפנים היא  
 ששכנעה אותי כי חוקיותם של הצווים מוטלת בספק.  
 אני מצטער שסגן השר, שהטיח בפני עלבונות, לא השיב  
 לטענה זו בצורה עניינית. אני עומד על דעתי כי אין  
 לשר הפנים כל סמכות חוקית לקבוע תחנות מעבר-גבול  
 מחוץ לשטח מדינת ישראל, לא בלונדון ולא ביריחו,  
 מאחר שהסמכות השיפוטית הבלעדית בשטחים המוחז-  
 קים, בכל העניינים, היא בידי צבא-הגנה לישראל. מה  
 גם שהוא לא קיבל על כך אישור מראש מטעם המוש-  
 לים הצבאיים המוסמכים.

**סגן שר הפנים י. ש. בן-מאיר:**  
 מניין ידוע לך הדבר?

**אורי אבנרי** (העולם הזה – כוח חדש):  
 מהעתונות.

אם סוגיה זו תגיע לדיון ענייני, תהיה הזדמנות  
 לברר מי גילה בעניין זה "איגוורנציה", כדברי סגן  
 השר – אני, או סגן השר עצמו.

**הי"ר י. נבון:**  
 הישיבה הבאה תתקיים מחר בשעה 12.30. ישיבה  
 זו נעולה.

**הי"ר י. נבון:**

הודעה אישית לחבר-הכנסת אבנרי.

**אורי אבנרי** (העולם הזה – כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. בעקבות נאומי  
 בוויכוח על חוק תיקון פקודת העיריות אתמול הותקפתי  
 בצורה חריפה ואישית על-ידי כמה חברי כנסת וסגן שר  
 הפנים. איני רואה חובה להשיב לחברי הכנסת שסגנונם  
 מעיד על רמתם, אך חייב אני להתייחס לדברים שנאמרו  
 על ידי מי שמיוצג, לפחות להלכה, את הממשלה.

(1) סגן השר התרעם מפני שאמרתי, כביכול,  
 שצווי שר הפנים מהשבוע שעבר הם שערוריה. מעולם  
 לא אמרתי זאת. כפי שדעם בפרוטוקול, דיברתי על  
 "פרסום צו שחוקיותו מוטלת בספק ושעיתויו גובל  
 בשערוריה".

(קד י א ה: לא אמרת "שערוריה"?)  
 לא.

המונח "גובל בשערוריה" התייחס איפוא לעיתוי  
 פרסום הצו, עיתוי שעליו נמתחה ביקורת כללית בעת-  
 נות ובחוגים רשמיים, באשר גרם נזק חמור למדיניותו  
 המוצהרת של שר החוץ, בשלב העדין הנוכחי של שלי-  
 חות השגריר יארינג.

(2) סגן השר טען שיש "זהות", כביכול, בין גוסס  
 הדברים שלי וגוסס דברי שליטי ערב, ובכך הצטרף  
 לדברי גוססים קודמים, שרמזו כאילו היה בדברי לעזר  
 לתעמולת מדינות ערב.

תאמת היא בדיוק ההיפך – ההדעות הכוזבות של  
 דובר משרד הפנים ב"קול ישראל" על תוכן הצווים,  
 ועצם התקנת צווים אלה בשעה זו, היו סיוע ישיר לתעמו-  
 לה האנטי-ישראלית במרתב וגרמו נזק שלא יתוקן למג-  
 מות השלום, שהסתמנו לאחרונה בכמה מארצות ערב.

הישיבה ננעלה בשעה 19.53.